

TURUN
YLIOPISTO

*“Minä olen täällä kuin toisessa maailmassa, joka särkyi,
kun lähdin”*

Sivupolkuja ja pohdintoja Honkolan lavalta

Heidi-Maria Reponen
Pro gradu -tutkielma
Digitaalisen kulttuurin, maiseman ja kulttuuriperinnön
tutkinto-ohjelma
kulttuuriperinnön tutkimus
Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos
Humanistinen tiedekunta
Turun yliopisto
huhtikuu 2023

Turun yliopisto

Digitaalisen kulttuurin, maiseman ja kulttuuriperinnön tutkinto-ohjelma, kulttuuriperinnön tutkimus

Heidi-Maria Reponen

“Minä olen täällä kuin toisessa maailmassa, joka särkyi, kun lähdin” - Sivupolkuja ja pohdintoja

Honkolan lavalta

Pro gradu -tutkielma

sivumäärä 100

Tutkimukseni aihe on Honkolan lava, joka on Urjalassa sijaitseva 1930-luvulla rakennettu tanssilava. Tarkastelen Honkolan lavaa kulttuuriperinnön tutkimuksen näkökulmasta etnografisella tutkimusotteella. Tutkin, minkälaisia havaintoja Honkolan lavasta nousee kokeilevien tutkimusmenetelmien kautta aikana, jolloin lavalla ei ole ihmisen järjestämää toimintaa. Samalla kun tutkimukseni on Honkolan lavan ja sen ekologian tutkimista, se on myös reflektiivistä pohdintaa omasta tutkimusprosessista.

Tutkimukseni pääaineistona toimii Honkolan lavalla kesällä 2022 tekemäni kenttähavainnointi ja siitä syntynyt aineisto, joka koostuu kenttämuistiinpanoista, valokuvista ja videomateriaalista. Lisäksi aineistooni kuuluu yksi haastattelu ja Honkolan lavasta tekemäni rakennusinventointi keväältä 2022. Tutkimukseni filosofisena taustateorianäkökulmana käytän Isabelle Stengersin ajattelua käytäntöjen ekologiasta ja metodologisena taustana korografian käsitettä. Tutkimuksen esittämistavassa ja tutkimusprosessin kirjallisessa kuljettamisessa olen käyttänyt nomadista, vaeltavaa kirjoittamistapaa.

Tutkimukseni tulos on, että Honkolan lavan kulttuuriperintö on myös muiden toimijoiden kuin ihmisen muodostamaa ja muodostuu luonnon kanssa yhdessä. Paikan hidas ja kokeileva havainnointi sekä tutkimuksen tekeminen ilman tarkkoja tutkimuskysymyksiä mahdollistivat sellaisten havaintojen, tutkimustapojen ja asioiden välisten yhteyksien kehkeytymisen, jotka olisivat saattaneet jäädä huomioimatta, mikäli aihetta olisi lähestytty tarkasti rajattujen tutkimuskysymysten ja lähestymistapojen kautta.

Johtopäätöksenä esitän, että kulttuuriperintökohteiden tarkastelussa tulisi ottaa huomioon ihmisen lisäksi myös luonnon ja ei-inhimillisten toimijoiden rooli ja näkyminen osana kulttuuriperintöä. Tanssilavat ovat osa suomalaista kulttuuriperintöä ja niiden säilyttämisessä olisi rakennusten lisäksi tärkeää huomioida myös ympäristön ja luonnon rooli osana paikkojen ainutlaatuisuutta. Tyhjät tai hiljentyneetkin tanssilavat voivat tarjota mahdollisuuden menneen kokemiseen ja kuvittelemiseen materiaalisuutensa ja ekologiansa kautta.

– asiasanat: *kulttuuriperinnön tutkimus, kulttuuriperintö, tanssilava, Honkolan lava, käytäntöjen ekologia, korografia*

Prologi	1
Johdanto	4
Tutkimusprosessista	10
Tanssilavoista ja kulttuuriperinnöstä	15
Honkolan lava	18
Aineistonkeruuprosessista	27
Lähestymistapoja paikkaan	30
Metodologisista ratkaisuksista	44
Havainnoimassa Honkolan lavalla	53
Yhteenvetoja	82
Sivupoluista	88
Epilogi	92
Lähteet	94

Prologi

*”Viitsisinkö sanoa
että ajattelen sinua ja siksi kirjoitan*

*Lisäisinkö vielä
että pidän sinusta*

*Vaikka taidat sen kuulla
jo tuulen suhinassakin”¹*

Tämä ei ole gradu. Tai on, mutta jos kuvitellaan ettei olisi, tämä olisi matkakertomus. Tai kenties jotakin kirjeen, päiväkirjan ja novellin väliltä. Kertomus eräästä tanssilavasta ja ajasta, tanssilavasta ja sen ympäristöstä, ja eräästä tutkijasta, jolle tuo lava on tärkeä. Jos kuviteltaisiin tällainen kertomus, siinä olisi paljasjalkaisia askeleita tanssilattialla, tuulen huminaa koivunlatvoissa ja riippumatto, jonka tuuli tarraisi tanssiin. Tanssijan varjo ja aamuyön uneton hetki. Valkohäntäpeuran salaperäiset katseet. Ilmassa leijailisi sydänkesän lämpö ja kesäyötä säestäisivät kaulushaikaran matala basso, lehmän ammunta ja outo lintu kuin sammakko. Kaiken tämän keskellä, kanssakulkijana, lohduttajana ja ystävänä matkassa Honkolan tanssilava.

”Kuuntelen kun tuuli huojuttaa puuta lavan yllä. On linnunlaulu läsnä ja poissa”.²

Tämä teksti on matkantekoa ja kuljeskelua Honkolan lavalla, sen jäljissä, muistoissa, hetkissä. Se on lähtemistä, palaamista, kirjoituksia, kurkotuksia ja kuvittelua. Jotakin sellaista kohti kulkemista, jonka olemassaolo on hetken tai aavistuksen kaltainen. Jotakin, joka silloin tällöin näyttäytyy ja taas katoaa, palatakseen takaisin jossakin toisessa muodossa. Valonsäteinä, pilvenhattarana, tanssina, tuulena, perhosena, katseena tai muistona. Tästä matkasta Honkolan lavalle, lavalla ja lavan kanssa on yhtenä muistona tämä teksti. Paljon on myös sellaista, joka ehkä paremminkin asuu jossakin rivien välissä ja niiden ulkopuolella, puissa, tuudessa, iholla ja auringon piirtämässä varjoissa.

¹ Valkeapää 1980 (1974), 7.

² Pätkä sanoituksestani teatterisävellykseen ”Huuda”. Inspiraationa Honkolan lava ja Hannu Salaman *Juhannustanssit*-romaani.

*Sen, mitä ei näe, voi yrittää kuvitella. Tai kuulla, kenties tunteakin. Joskus se saattaa tulla viereen istumaan, jos ei ole kiire lähteä.*³

Tämän tutkielman ydinpohdintana itselleni tutkijana on ollut, mitä tietynlainen haahuilu ja päämäärätön kuljeskelu itseä kiinnostavan aiheen äärellä voi nostaa esiin. Mitä hidas asettuminen aiheen äärelle, konkreettinen kuljeskelu ja ajan viettäminen tutkimuspaikalla, refleктоiva havainnointi ja jonkinlaisesta kehollisesta virittäytymisestä syttyvä kokeilevuus ja merkityksellisiltä tuntuvien sattumien seuraaminen voi tuoda mukaan prosessiin.

Jokin osa minusta haluaa sanoa, että tutkimuksen yhtenä tavoitteena on palata Honkolan lavaan liittyviin muistoihini, merkityksiin, kohtaamisiin, havaintoihin ja kuljettaa lukija näiden äärelle, takaisin Honkolan lavalle niin, että lukijalla olisi mahdollista kokea ja kuvitella jotakin siitä matkasta, jonka itse olen lavan äärellä tehnyt. Yhtenä tavoitteena on myös tuoda esiin, että Honkolan lava on paljon muutakin kuin tanssipaiikka. Silloinkin, kun lavalla ei ole tansseja tai tapahtumia, se on täynnä erilaisia merkitysten kerroksia ja jälkiä. Haluan omilla tutkimukseen liittyvillä valinnoillani kannustaa hitaaseen lähestymistapaan, leikillisyyteen ja uteliaaseen kokeilevuuteen tutkimusprosessin aikana. Kannustan astumaan sivupoluille ja kiinnostumaan matkan varrella vastaan tulevista erikoisista tai hieman selittämättömistä, mystisen tuntuisista löydöistä ja havainnoista. Kannustan kulkemaan kohti sitä, mikä kutsuu puoleensa ja toisaalta tutkimaan uteliaasti myös sitä, mikä tuntuu oudolta tai käsittämättömältä.⁴

Jos jotakin, niin sattumien ja sivupolkujen seuraaminen on ainakin tuonut tähän tutkimusprosessiin paljon iloa. Ilahduttavimpia asioita ovat olleet monet sattumalta löydetty tai odottamatta vastaan tulleet polut, kohtaamiset ja oivallukset, joita en usko kykeneväni täysin sanoilla tavoittamaan. Niistä on kuitenkin syntynyt kauniita muistoja. Muistoja tutkimusmatkasta, jota koen saaneeni tehdä yhdessä ystävien kanssa. Honkolan lava, kesän valot ja varjot, muistot, musiikki, runot, erilaiset soittimet, kasvit, puut, eläimet ja tekstit sekä tutkimusprosessissa rinnalla kulkeneet ihmiset ovat osallistuneet tämän tutkimuksen syntymiseen merkityksellisellä tavalla ja ovat olleet tärkeitä kannustajia ja siivittäjiä sille, että tämä teksti on olemassa.

³ Kursivoitu ajatus

⁴ Ks. myös Marila 2022

Tätä tekstiä on kirjoitettu Urjalassa, Kouvolassa, Espoossa, Kilpisjärvellä ja Kansalliskirjastossa Helsingissä. Jokaisessa paikassa on oma henkensä, ja kenties jokainen kirjoituspaikka on myös jättänyt jonkin jäljen tähän tekstiin. Kilpisjärvellä ja Kouvolan Tirvassa luonnossa liikkuessani koin esimerkiksi usein samankaltaista yhteyden tunnetta luontoon kuin Honkolan lavalla ollessani. Yhteistä näille paikoille oli ainakin hiljaisuus, se, että lähelläni ei ollut muita ihmisiä ja että minulla oli paljon aikaa oleskella luonnossa.

Kirjoitusprosessiin ovat jälkensä jättäneet myös runot, joita olen lukenut oleskellessani Honkolan lavalla sekä varsinaista tekstiä kirjoittaessani. Viettäessäni tutkimukseni kenttäosuuteen liittyen yön Honkolan lavalla kesällä 2022 minulla oli mukana Hannu Salaman runokokoelma *Puu balladin haudalla*. Tämän jälkeen olen eri vaiheissa palannut teoksen äärelle. Kirjoittaessani tätä gradua Kilpisjärvellä keväällä 2023 minulla oli mukana Nils-Aslak Valkeapään runoteos *Kevään yöt niin valoisat*.

Runoja sekä erilaisia tutkimusprosessin aikana mieleeni nousseita musiikkikappaleita olen halunnut pudotella myös osaksi tätä tekstiä, muistoksi ja muistutukseksi prosessista. Joskus mieleen putkahtanut kappale tai runo on auttanut suuntaamaan huomiota johonkin tiettyyn näkökulmaan aineistossa tai viitannut tutkimuksen kannalta olennaisiin yksityiskohtiin tai tunnelmiin. Joskus ne ovat olleet kuin ystäviä, jotka ovat auttaneet lukkiutunutta prosessia uusiin asentoihin ja avanneet kirjoittamisen lukkoja.

*”Voi iloa, voi iloa
sinun luoksesi pääsen”⁵*

Toivon, että tästä tekstistä välittyy arvostukseni Honkolan lavaa ja luontoa kohtaan. Kenties se voi kannustaa jotakuta muutakin hidastamaan tahtia ja löytämään piiloistaan hymyilevää kauneutta ympärillään.

“The more attuned we are to the beauties of the world, the more we come to life and find joy in it.”⁶

⁵ Valkeapää 1980 (1974), 62.

⁶ Tuan 1993, 1.

Johdanto

Tämän tutkielman aiheena on Honkolan lava, Urjalassa sijaitseva 1930-luvun alussa rakennettu tanssilava. Tutkin lavaa kulttuuriperinnöntutkimuksen näkökulmasta etnografisella tutkimusotteella. Tutkin, minkälaisena paikkana Honkolan lava näyttäytyy erilaisten lähestymistapojen kautta sellaisella ajanjaksolla, jolloin se ei ole ollut käytössä tansseja tai muuta järjestettyä toimintaa varten, vaan vain ollut olemassa, eräänlaisena hiljaisena tilana luonnon keskellä.

“a ghostly imagined perceiver, an observer, or even more abstractly, someone floating in space.”⁷

Tämä tutkielma on syntynyt omasta kiinnostuksestani Honkolan lavaa kohtaan. Olen asunut Urjalassa lapsuuteni ja nuoruuteni, ja minulle Honkolan lava on ollut kaikista tanssilavoista kaunein ja rakkain. Se on ollut monien kesäisten pyöräretkieni kohde, ja olen käynyt siellä nuorena tansseissakin, silloin kun Honkolan lavalla vielä järjestettiin Torpparin auringossa -nimiset tanssit vuosittain elokuun alussa. Erityisesti näistä tansseista minua on jäänyt puhuttelemaan Honkolan lavaan liittyvä jokin erityinen taika, jota on vaikea kattavasti selittää. Koen kuitenkin, että tämä Honkolan lavan taika on ollut itselleni yksi taustalla vaikuttaneita innoituksia lähteä tutkimaan lavaa ja sen ympäristöä tarkemmin. Voisiko tämän taian jotenkin tavoittaa? Liittyykö se tansseihin, vai johonkin muuhun? Voisiko siihen päästä kiinni, jos viettäisi aikaa lavalla ja lavan parissa?

Tanssipaikkana toimimisen lisäksi Honkolan lava on toiminut kesäteatterina ja oma suhteeni Honkolan lavaan kytkeytyy myös teatteritoimintaan. Olin nuorempana katsomassa Honkolan lavalla Taikayön teatterin esittämiä näytelmiä, ja päädyttyäni itse vuosia myöhemmin teatterin pariin minussa heräsi kiinnostus tehdä jokin näytelmä Honkolan lavalle, joka oli ollut useamman vuoden ilman toimintaa. Tästä prosessista syntyi lopulta teatteriesitys Hannu Salaman romaanista *Juhannustanssit*, josta dramatisoimani ja ohjaamani version esitimme Honkolan lavalla työryhmän kanssa kesällä 2021. Kesällä 2021 tulin teatteritoiminnan vuoksi viettäneeksi Honkolan lavalla paljon aikaa, ja tuolloin

⁷ Fletcher 2004, 133.

heräsi halu ryhtyä tutkimaan Honkolan lavaa osana kulttuuriperinnön tutkimuksen opintojani, jotka pääsin aloittamaan Turun yliopistossa syksyllä 2021. Tästä tutkimusmatkasta on syntynyt tämä tutkielma Honkolan lavasta.

Aineistosta ja lähestymistavasta

Tutkimukseni on vahvasti aineistolähtöinen ja tutkimuksenteon ensimmäinen prosessi oli havainnointiaineiston kerääminen. Tutkimukseni pääaineistona toimii Honkolan lavalta kesällä 2022 havainnoimalla keräämäni kenttäaineisto muistiinpanoineen. Havainnointiaineistoni sisältää kenttämuistiinpanoja, videokuvaa, valokuvia ja äänityksiä lavan äänimaisemasta ja omasta soitostani. Vierailin Honkolan lavalla kesällä 2022 seitsemän kertaa eri päivinä kesä-elokuun aikana. Näistä käynneistä kirjoitin kenttämuistiinpanot paikan päällä joko käsin päiväkirjaan (3 merkintää) tai GoogleKeep-sovellukseen (4 merkintää). Käynnit ovat olleet kestoiltaan keskimäärin noin puolen tunnin mittaisia lukuun ottamatta yhtä kertaa, jolloin olin lavalla yötä 30.6 –1.7.2022. Tämän vierailun kesto oli noin 15 tuntia.

Tämän kenttäaineiston lisäksi aineistooni kuuluu kesällä 2022 tekemäni haastattelu, jossa haastattelin erästä Honkolan lavalla tansseissa jo 1930-luvulla käynnyttä naista, johon viittaaan jatkossa haastattelukumppanina ja haastateltavana. Haastateltava henkilö löytyi sattumalta tutkimusprosessin varrella Honkolan lavaan liittyvän keskustelun kautta. Vaikka en ollut ennalta päättänyt, millaisessa roolissa haastattelut tulisivat olemaan tässä tutkimuksessa, halusin ottaa tämän haastattelun mukaan aineistoon, koska se oli tutkimuksen aikana syntynyt ilahduttava sattuma. Haastattelukumppanini oli myös itse sattumalta käynyt Honkolan lavalla kesällä 2022 ja hänellä oli tuore kokemus lavasta “tyhjillään”, niin että siellä ei ollut tansseja tai toimintaa.

Toissijaisena aineistona toimii keväällä 2022 Honkolan lavasta tekemäni rakennusinventointi⁸, jota käytän tässä tutkielmassa lähteenä kuvatessani Honkolan lavaa. Rakennusinventoinnin olen tehnyt osana museologian opintojani.

⁸ Reponen 2022.

Tutkimukseni on luonteeltaan laadullinen ja lähestymistavaltaan etnografinen⁹ ja se asettuu kulttuuriperinnöntutkimuksen viitekehykseen. Etnografinen lähestymistapani aiheeseen sisältää piirteitä sekä etnografisesta kenttähavainnoinnista, autoetnografiasta¹⁰ että toisaalta monilajisesta etnografiasta¹¹. Etnografiselle lähestymistavalle ja etnografisille käytännöille yleisesti ottaen on tyypillistä, että tutkimusta tehdään pidemmän aikaa ja vuorovaikutuksessa tutkittavaan ympäristöön ja sen toimijoihin, usein esimerkiksi osallistuvan havainnoinnin ja keskustelujen kautta. Etnografiseen lähestymistapaan kuuluu myös tutkijan oman roolin ja valittujen metodien ja niiden soveltamisen reflektiivinen tarkastelu sekä kunnioitus tutkittavan ilmiön moninaisuutta kohtaan.¹²

Etnografinen tutkimuksen kohteena on perinteisemmin ollut ihmisen toiminta, esimerkiksi erilaisissa yhteisöissä. Tämän tutkimuksen kenttähavainnointiosuudessa en kuitenkaan havainnoi ihmisen toimintaa laajemmin kuin oman itseni ja haastattelukumppanini kanssa käydyn keskustelun kautta. Olen tutkijana ja osallistujana kentällä mutta tutkin Honkolan lavaa enemmän ekosysteeminä, jonka toimijoihin kuuluvat ihmisen lisäksi kasvit ja eläimet sekä muita ei-inhimillisiä toimijoita, kuten kiviä ja rakennuksia. Tältä osin tutkimukseni on myös monilajista etnografiaa, joka on kiinnostunut ihmisen lisäksi myös ei-inhimillisistä toimijoista, kuten kivistä, kasveista ja lajien välisistä suhteista¹³. Monilajinen etnografia on tutkimusta, jossa elämän nähdään kehkeytyvän erilaisten toimijoiden muuttuvissa yhteenkietoutumissa. Tällaisia toimijoita voivat olla elollisten olentojen lisäksi myös esineet tai objektit.¹⁴

Ihmisen näkökulman laajemmaksi kartoittamiseksi Honkolan lavasta olisi hyvä tehdä tulevaisuudessa myös laajempi haastattelu- ja muistitietotutkimus, sillä lähitulevaisuudessa olisi vielä mahdollista tallettaa muistitietoa Honkolan lavan varhaisemmilta vuosikymmeniltä. Tässä tutkimuksesta olen kuitenkin rajannut haastattelut vain yhteen. Perustelen ratkaisuni sillä, että tämä haastateltava löytyi

⁹ Etnografiasta tutkimusmetodina ks. esim. O'Reilly 2012.

¹⁰ Ks. esim. Adams et al. 2015

¹¹ Ks. esim. Ogden et al. 2013

¹² O'Reilly 2012, 6-11.

¹³ Ogden et al 2013, 16.

¹⁴ Ogden et al. 2013, 6.

sattumalta tutkimusprosessin aikana¹⁵ ja hänen kauttaan minun oli mahdollista kysyä Honkolan lavasta myös aivan sen ensimmäisen vuosikymmenen ajalta, mitä pidin arvokkaana mahdollisuutena. Tutkimusprosessin etenemisen myötä halusin myös rajata fokustani luonnon näkökulmaan. Laajempi haastattelututkimus ja muistitietokeruu Honkolan lavasta olisi mielestäni kuitenkin arvokas kulttuuriteko.

Tutkimuskysymyksistä

Tutkimuskysymykseni ovat syntyneet tutkimusprosessin myötä hitaasti, ja ne ovat vasta aivan prosessin loppuvaiheessa muotoutuneet seuraavanlaisiksi: Minkälaisia havaintoja Honkolan lavasta nousee esiin erilaisten aistihavaintojen, kokeilevan kenttähavainnoinnin ja haastattelun kautta? Minkälaisena paikkana Honkolan lava näyttäytyy, kun sitä havainnoi aikana, jolloin lavalla ei ole ihmisen järjestämää toimintaa? Samalla, kun tämä teksti on tutkielma Honkolan lavasta, se on myös pohdintaa omasta tutkimusprosessista ja tutkimuksen tekemisen tavasta. Tutkielman kautta pohdin myös, minkälaisia havaintoja itselleni nousee esiin tutkimusprosessista ja minkälaisia näkökulmia pohdiskeleva ja hidas havainnointi voivat tuoda esiin paikan tutkimuksessa.

Tutkimuskysymykset eivät ole tässä tutkielmassa olleet tapa lähestyä tai määritellä aineistoa, esittää hypoteeseja tai pyrkimyksiä löytää tiettyjä vastauksia. Varsinaisia tutkimuskysymyksiä ei ole ollut edes olemassa ennen aineistonkeruuta. Enemmänkin kysymykset ovat tutkimuksen loppuvaiheessa aineiston käsittelyn myötä syntyneitä ajatuksia ja heijastuksia prosessista, jotka peilautuvat takaisin kysymyksen muodossa. Sen sijaan, että tutkimusprosessi tarjoaisi valmiita vastauksia, se ehkä enemmän herättää kysymyksiä. Lähtökohtani tutkimuksen tekemiseen on ollut valita itseä kiinnostava aihe ja löytää itselle sopiva tapa tutkia sitä. Yksi tutkimusprosessin loppuvaiheessa syntynyt kysymys, jota *Yhteenvetoja-*osiossa pohdin, onkin, tarvitaanko tutkimuksen tekemiseen välttämättä tutkimuskysymyksiä.

¹⁵ Mielenkiintoisen sattumien merkityksestä ja niiden seuraamisesta kirjoitan enemmän osiossa *Lähestymistapoja paikkaan*.

Tutkimuksen rakenteesta

Tämän tutkielman rakenne ja muoto eivät ole kaikkein tyypillisimpiä pro gradu -tutkielmalle. Tämä on ollut tietoinen valinta, jota pohdin ja avaan esimerkiksi *Tutkimusprosessista-* ja *Metodologisista ratkaisuksista*-osioissa. Olen kirjoittanut tätä työtä ilman dispositiota ja tuottanut tekstiä palasina eri aiheiden ympärille. Näitä palasia olen sitten järjestellyt osaksi lopullista tutkielmaa. Disposition puuttuminen kirjoittamisvaiheessa asetti haasteita myös sen lisäämiseen lopulliseen työhön, sillä perinteisen numeroidun disposition käyttäminen alaotsikkoineen tuntui minusta ohjaavan työn lukemista sellaisella oletuksella, että osioiden tulisi seurata jotenkin loogisesti toisiaan. Minusta tämä olisi kuitenkin ristiriidassa tutkimukseni kanssa, joka ei myöskään ole edennyt lineaarisesti tai järjestelmällisesti.

Tutkielman alkulehdiltä löytyvä sisällysluettelo sisältää tämän työn pääotsikot, jotka antavat vihjeitä osion sisällöstä. Pääotsikoiden alta löytyy kuitenkin myös alaotsikoita, jotka tulevat lukiessa vastaan. Tutkimusprosessiani avaan ja käsittelen osioissa *Tutkimusprosessista*, *Aineistonkeruuprosessista* ja *Metodologisista ratkaisuksista*. Tutkimukseni teoreettista taustaa esittelen osiossa *Lähestymistapoja paikkaan. Tanssilavoista ja kulttuuriperinnöstä* -osiossa asemoin omaa lähestymistapaani Honkolan lavan kulttuuriperintöön ja pohdin tanssilavaa ja lavatansseja kulttuuriperinnön näkökulmasta. *Honkolan lava* -osio valottaa Honkolan lavan historiaa ja *Havainnoimassa Honkolan lavalla* -osio avaa tutkimusaineistoani. *Yhteenvetoja*-osiossa pyrin kiteyttämään tutkielmani havainnot ja *Sivupoluista*-osiossa palaan tutkimuksen aikana löytämäni ilahduttavien harhautumisten äärelle.

Tämä tutkielma ei järjestyksensä puolesta etene täysin loogisesti osiosta toiseen eikä osioiden välillä välttämättä ole johdattelevaa metatekstiä, sillä tutkielmaa voi yrittää lukea myös eri järjestyksessä kuin sisällysluettelo ehdottaa. Välissä on suoraviivaisempaa ja esittelevämpää tekstiä, ja välissä taas reflektiivisempiä osioita, jotka saattavat sisältää myös jonkin verran toistoa tai viittauksia muihin tutkielman osioihin. Kuvaisin tutkielman rakennetta spiraaliksi, jossa gradun reflektiivisemmät osiot kiemurtelevat suoraviivaisempien osioiden välissä. Tällaista graafista esitystapaa on kuitenkin hankala tuottaa työhön, joka on kuitenkin lopullisesti kokoelma toisiaan seuraavia A4-kokoisia papereita, joissa

on tekstiä. Ehkäpä ajatus spiraalista voi kuitenkin helpottaa työn hahmottamista. Kenties etenemistä voi myös ajatella hitaana matkantekona, jossa välillä pysähdellään jonkin matkan varrella vastaan tulleen asian äärelle, välillä ajaudutaan sivupoluille ja välillä palataan hakemaan kotiin unohtuneita matkatavaroita. Suosittelen tällaisia taukoja myös tutkielman lukemisen oheen.

Tutkimusprosessista

Minulla ei ole ollut tähän tutkimusprosessiin lähtiessäni selkeitä tutkimuskysymyksiä tai etukäteen valittuja metodeja. Ne ovat muotoutuneet matkan varrella. Tutkimuksen fokus on myös vaihtunut moneen kertaan prosessin aikana ¹⁶. Tutkimuksen suuntaa on kuitenkin eniten ohjannut kenttähavainnointi ja siitä syntynyt tutkimusaineisto. Kesällä 2022 Honkolan lavalla vietetty aika ja havainnointi käynnistivät tutkimuksen kannalta keskeimmän prosessin, sillä paikan päällä oleskelu muutti omaa suhdettani lavaan. Hidas havainnointi ja asettuminen paikkaan toi lavaa ympäröivän luonnon lähelle ja nosti aistit ja kehollisuuden keskeiseen rooliin havainnoimisessa. Kehollinen virittäytyminen rohkaisi kokeilevuuteen ja leikillisyyteen paikan tutkimisessa ¹⁷. Kenttämuistiinpanoistani tuli paitsi luontoa kuvailevia myös hyvin reflektiivisiä ja niihin sekoittui omia tunteitani, muistoja ja ajatuksiani. Kehollisuus ja kokeilevuus tulee näkyväksi muistiinpanojen lisäksi erityisesti valokuvien ja videomateriaalin kautta.

*“jäniksen jäljet
miksi ne nyt
näyttävät helminauhalla,
jonka luulin jo kadottaneeni*

*löydätkö sitä seuraamalla
takaisin luoksesi?” ¹⁸*

Kirjoitusprosessin aikana olen monesti pohtinut, mihin muotoon tai muottiin graduteksti voi taipua, jos tutkimuksen aineisto, sen kerääminen ja koko tutkimusprosessi muistuttaa hengeltään enemmän vaikkapa polveilevaa runoa tai kollaasia kuin tieteellistä tekstiä. Miten kokemukseni ja havaintoni voisivat ikinä taipua graduksi?

Monesti tuntui, että eivät ne taivu. Yrittäessäni aineistonkeruun jälkeen asetella lauseita tieteellisen tekstin konventioihin, tuntui toistuvasti siltä, että ajatukseni pakenivat minulta ja aineistokin tuntui

¹⁶ Jossakin vaiheessa mielessä oli esimerkiksi muistitietotutkimus tai taiteellinen tuotos, jotka kuitenkin karsiutuivat pois.

¹⁷ Kehollisesta, intuitiivisesta kokeilevuudesta osana kulttuuriperinnön tutkimusta ovat kirjoittaneet esim. Tuominen & Marila 2022.

¹⁸ Kirjoitusprosessin aikana syntynyt runo (maaliskuu 2023).

vetäytyvän ja muuttavan luonnettaan, ja sen tutkimisessa syntyneet oivallukset piiloutuivat. Tieteellisen tekstin konventiot tuntuivat jyrkiltä ja vakavilta ja minusta tuntui, että ne alkoivat ohjata tutkimustani tiettyyn suuntaan. Ne tuntuivat ottavan ohjaket sekä kirjoittamisprosessista että tekstin sisällöstä ja tyylistä ja minusta tuntui, että sekä minä tutkijana että Honkolan lava ja siihen liittyvä havainnointi- ja haastatteluaineisto haalistuimme jonnekin taustalle.

Minusta tuntui väärältä kirjoittaa näin, sillä tämä suunta tuntui ohjaavan minua tuloshakuisuuteen ja johonkin tiettyyn päämäärään, mikä oli ristiriidassa sen prosessuaalisen ja kuljeskelevan luonteen kanssa, joka oli minusta juuri tälle tutkimusprosessille ominainen ja tärkeä. Tärkeä muun muassa siksi, että se nousi minusta vahvasti aineistosta ja tutkimusprosessista itsestään, ja koin tutkijana tärkeäksi kunnioittaa sitä. Minulle tuli vahva tunne, että parhaiten tämä onnistuisi, jos aineistonkeruu ja kirjoittamisprosessi olisivat samassa hengessä keskenään: kokeilevaa, pohtivaa, hapuilevaa. Minusta tuntui, että liian tiukat raamit ja strukturoitu ote pelästyttäisivät pois jotakin sellaista, mitä saattaisi olla kehkeytyessä.

*“Minä olen täällä
kuin toisessa maailmassa,
joka särkyi, kun lähdin”¹⁹*

Yksi tämän tutkimuksen tavoite onkin pohtia, mitä kehollinen paikkaan asettuminen ja leikillinen kokeilevuus voivat nostaa esiin kulttuuriperintökohteesta, joka ei tutkimushetkellä ole ihmisen aktiivisessa käytössä. Rakennuksen arvo nähdään usein sen käytön kautta, ja vähäisellä käytöllä olevilla rakennuksilla ei aina osata nähdä olevan arvoa säilytettävänä kohteina. Honkolan lava ei ole poistettu käytöstä, mutta monen tanssilavan tavoin se on käytössä harvakseltaan. Haluan omalla tutkimuksellani nostaa esiin, minkälaista kulttuuriperinnöllistä arvoa myös hiljaisemmassa käytössä olevalla rakennuksella voi olla silloinkin, kun siellä ei ole järjestettyä toimintaa. Yksi tutkimukseni tavoite on myös tarkastella, mitä kuljeskeleva, ennalta määräämätön ja hidas paikan havainnointi voi tuoda esiin tutkimusprosessissa. Millaisia havaintoja kulttuuriperintökohteesta, kuten tanssilavasta, nousee esiin, kun huomio kiinnittyykin ihmisen sijasta lavaan rakennuksena ja toisaalta sitä ympäröivään luontoon?

¹⁹ Kenttämuistiinpanot 1.7.2023

Avuksi tutkimukselliseen pohdintaani löysin teoreettis-metodologisen taustan, jota tulen tässä tutkimuksessa käyttämään²⁰. Isabelle Stengersin²¹ ajattelun innoittamana olen pitänyt tämän tutkimusprosessin kannalta tärkeänä että pystyn pitämään itseni sopivasti virittäytyneenä tutkimusaiheelleni minulle merkityksellisellä tavalla. Minulle tämä omaa ajattelua, tuntemista ja toimintaa ruokkiva voima tämän tutkimusprosessin kannalta ovat olleet runot, musiikki, intuitiivisuus, hitaus ja luonnossa oleskelu ja liikkuminen. Nämä kaikki ovat olleet vahvasti läsnä myös aineistonkeruuvaiheessa, ja ne ovat auttaneet minua virittämään aistini auki ympäristön tutkimiseen ja sen ihmettelyyn.

Tutkimuksen tekeminen on valintoja. Omia tietoisia valintojani ovat olleet hidas eteneminen²² ja tietynlainen avoin kuljeskelu aiheen parissa vailla ennalta mietittyjä tutkimuskysymyksiä tai hypoteeseja.²³ Honkolan lavalla ollessani kuljeskelin usein hitaasti ympäriinsä, kuuntelin ja katselin ympärilläni, pysähdyin kiinnostavien yksityiskohtien äärelle. Joskus lauloin, tanssin, kuuntelin musiikkia, soitin kitaraa tai luin runoja. Nämä eivät olleet ennalta suunniteltuja valintoja²⁴, vaan nousivat intuitiivisesti esiin hetkessä. Koen, että intuitiivisuus ja uteliaisuus kuunnella erilaisia impulsseja johdattivat minut tutkimusprosessin aikana usein merkityksellisten oivallusten äärelle ja ohjasivat minua näkemään Honkolan lavan paljon muunakin kuin tanssipaiikkana²⁵.

Näitä edellä mainittuja, aineistonkeruuprosessissa mukana olleita metodeja olen käyttänyt myös tämän kirjoitusprosessin aikana. Usein, kun koen ajatteluni olevan jumissa, olen lähtenyt liikkumaan luontoon, katsomaan puita, kiviä ja kasveja, tarttunut soittimeen tai runokirjaan. Koska koen, että luonto, runous ja musiikki ovat olleet niin vahvasti osa tätä tutkimusprosessiani, olen halunnut sisällyttää niitä myös tähän tekstiin, ikään kuin muistoiksi siitä voimasta, joka sai minut tuntemaan ja ajattelemaan, oivaltamaan.

“Nauroit murheesi pois

²⁰ Vaikka Isabelle Stengersin ajatukset käytäntöjen ekologiasta sekä korografian käsite tulivat tähän tutkimusprosessiin mukaan vasta aineistonkeruun jälkeen, koen että ne sopivat myös omaan tapaani tehdä tätä tutkimusta.

²¹ Esim. Stengers 2005

²² ks. Marila 2019

²³ Kuljeskelun metodia osana tutkimusprosessia avaan lisää tässä osiossa sekä osioissa *Metodologisista ratkaisuksista*.

²⁴ Toki on ollut oleellista, että esimerkiksi kitara on sattunut olemaan mukana autossa ja runokirja laukussa.

²⁵ Ks. Tuominen & Marila 2022

*Taas jos tehdä sen vois
Varjot laskit alas näin
Nytpä näet metsään päin”²⁶*

Havainnoidessani Honkolan lavaa, lavalla ei ollut järjestettyä toimintaa. Oma huomioni kiinnittyikin Honkolan lavaan erityisesti paikkana, jossa luonto on vahvasti läsnä ja ihminen, lukuun ottamatta itseäni tutkijana, on vähemmän näkyvä. Luonto ja lavarakennus ovat keskeisiä osallistujia paikkakokemukseen. Linnunlaulu, tuulen humina, lavan reunalla kasvava orvokki ja lavan lähellä vierailevat valkohäntäpeurat ovat esimerkiksi osa Honkolan lavan ja sen ympäristön ekologiaa oman havainnointini perusteella.²⁷

“Linnunlaulu kuuluu ja tuuli humisee puissa. Lavan kulmalla rännin alla kasvaa metsäorvokki samassa paikkaa kuin viime vuonna. Yksi sadepisara tippui hiljaa alas rännistä.”²⁸

Tutkimukseni tekemistä ovat motivoineet vahva henkilökohtainen side Honkolan lavaan sekä nuoruuden tanssipaikkana että teatterin tekemisen ja katsomisen paikkana²⁹. Tämän graduprosessin aikana mukaan on tullut myös oma suhde lavaan havaintojen tekemisen, pohdiskelun ja oleskelun paikkana sellaisena aikana, kun lavalla ei ole järjestetty tansseja tai muutakaan julkista toimintaa. Lavarakennus itsessään on erittäin keskeinen osallistuja tutkimuksessa, ja havainnoinnin ja lavalla oleskelun kautta se saa myös uusia merkityksiä ja rooleja suhteessa omaan tutkijuuteeni: Havainnoinnin kautta lava muuttuu tutkimuksen ja rakennusinventoinnin kohteesta, rakennuksesta, myös kuuntelijaksi, lohduttajaksi, turvapaikaksi, näyttämöksi, alttariksi, leikkipaikaksi ja jopa leikkiveriksi, ystäväksi.

“tuntui kuin lohdullinen ystävä odottaisi minua, valmiina kuuntelemaan. Tuli hyvä mieli jo aiemmin Honkolan koulun mutkassa, kun näin lavan katon reunan pilkistävän maisemassa.”³⁰

Tutkimukseni on vahvasti subjektiivinen ja reflektiivinen. Vahvan henkilökohtainen side tutkittavaan paikkaan vaikuttaa myös omaan rooliini osana tutkimusprosessia paitsi tutkijana myös kokijana, havainnoijana ja kirjoittajana. En pyri esittämään suoraan yleistettävää tietoa, vaan tutkimuksen

²⁶ Anki Lindqvist: Ne kesäyöt (suom.san. Ulf-Erik Qvickström).

²⁷ Eläinten kohtaamisesta ja merkityksistä “oppaina” kulttuuriperinnöllisissä paikoissa on kirjoittanut esim. Stobiecka 2022.

²⁸ Kenttämuistiinpanot 4.6.2022

²⁹ Honkolan lavasta kesäteatterina ks.esim. www.juhannustanssit-teatteri.fi

³⁰ Kenttämuistiinpanot 8.6.2022

tavoitteena on enemmänkin pohdiskella henkilökohtaista tutkimusprosessia, tutkimusprosessin aikana syntyneitä havaintoja ja havaintojen välisiä suhteita.

Tutkin aihetta kuljeskelevalla, nomadisella otteella³¹. Kuljeskeleva ja nomadinen ote läpileikkaa aineistonkeruun, analyysin ja itse kirjoitusprosessin. Gradun tyyli ja muoto, joka muodostuu lopulta tekstistä, on myös merkityksellinen osa tutkimusprosessia. Olen valinnut pyrkiä nomadiseen kirjoittamiseen, sillä minusta se on eniten linjassa tutkimusprosessini ja tutkimusaineistoni luonteen kanssa. Aineistonkeruuseen on liittynyt vahvasti liikkuminen luonnossa, luonnonäänien kuunteleminen, kehollisuus, leikkilisyys, kokeilevuus sekä avoimuus hetkestä nousevien impulssien seuraamiselle vailla ennalta määriteltyjä tai päätettyjä reunaehtoja. Kenttäaineiston lisäksi haastattelu on tavallaan matkan varrelta sattumalta löytynyttä. Haastateltavani, 1930-luvulla ensimmäisen kerran Honkolan lavalla tansseissa käynyt nainen, löytyi sattumalta Honkolan lavaan liittyvän keskustelun kautta³². Hänenkin muistoissaan on liikettä, pysähtymisiä, liikkeelle lähtöjä, sivuteillä kulkemista. Yksin ja yhdessä.

“määkin ajoin sellattii aina siitä sivutietä, jota oli karjakin kulkenu.”³³

“Lährettiin kavereitten kanssa joskus ja joskus kun ei ollu kaverit oli vielä hommissa taikka jotain minä hyppäsin pyörän selkään ja kävin menin yksin sinne mutta kyllä sieltä aina kaveri löyty.”³⁴

Nomadinen ajattelu ja kirjoittaminen ovat minusta samassa hengessä spekulatiivisen lähestymistavan kanssa, jota myös monilajinen etnografia edustaa³⁵. Koska tutkimukseni tausta-ajatuksena on spekulatiivisuus, ajattelen että kuljeskeleva, kuvitteleva ja kokeileva kirjoittaminen voi kenties tavoittaa jotakin sellaista, jonka jokin tarkemmin rajattu kirjoittamisen tapa saattaisi “säikäyttää” pois.

Nomadista kirjoittamista ja ajattelua avaan osiossa *Metodologisista ratkaisuisista*.

³¹ Kuljeskelun metodista (dérive) on kirjoittanut esim. Guy Debord tekstissään “Theory of the Dérive (1958)”. Kuljeskelun metodin juuret ovat 1950-luvulta Ranskassa, ja ranskankielinen vastine sille on *dérive*, joka tarkoittaa “virtaamista ja ajalehtimistä; kuljeskelua spontaanisti ja sattumanvaraisesti” (kaupungilla) (ks. esim. Haapalainen 2018). Nomadisesta ajattelusta ja kirjoittamisesta ovat kirjoittaneet esim. Guttorm 2014, Guttorm 2016 ja Kurki & Ikävalko 2014. Avaan kuljeskelun metodia ja nomadista lähestymistapaa enemmän osiossa *Metodologisista ratkaisuisista*.

³² Sattumalta hänkin oli käynyt Honkolan lavalla kesällä 2022.

³³ Haastatteluaineisto

³⁴ Haastatteluaineisto

³⁵ Ks. esim. Ogden et al. 2013, 16-17.

Tanssilavoista ja kulttuuriperinnöstä

Avaan tässä osiossa kulttuuriperinnön tutkimuksen näkökulmasta keskeisiä käsitteitä ja tanssilavoja ja lavatanssia suomalaisena kulttuuriperintönä. Lopuksi asemoin omaa lähestymistapaani tanssilavan tutkimiseen kulttuuriperinnön viitekehyksessä.

“[O]ur futures are imagined and made possible through the pasts which are produced through heritage in our present.”³⁶

Kulttuuriperinnöllä³⁷ voidaan laajasti ottaen tarkoittaa jotakin, jota pidetään säilyttämisen arvoisena. Tuomi-Nikula, Haanpää ja Kivilaakso toteavat, että kulttuuriperinnön määrittelemineen on kuitenkin haastavaa, koska kulttuuriperinnöksi voidaan ymmärtää melkein mikä tahansa ilmiö, jolla on jäljet menneisyydessä, aina arkeologisista löydöistä syntymäpäiväjuhliin³⁸. Käsite on laaja, ja sillä voidaan viitata esimerkiksi rakennuksiin, luonnonelementteihin, maisemiin, esineisiin, tapoihin, ja perinteisiin. Rodney Harrison toteaa, että kulttuuriperinnön käsite muuttuu ja kehittyy jatkuvasti, ja se saatetaan myös ymmärtää monin eri tavoin, minkä takia kulttuuriperinnön käsitteeseen on hyvä suhtautua kriittisesti³⁹.

Kulttuuriperintöä voidaan jaotella esimerkiksi aineelliseen ja aineettomaan kulttuuriperintöön, josta käytetään myös nimitystä elävä perintö⁴⁰. Aineellisella kulttuuriperinnöllä voidaan tarkoittaa esimerkiksi rakennuksia tai esineitä, aineettomalla kulttuuriperinnöllä taas esimerkiksi tapoja, taitoja, käytäntöjä ja perinteitä. Laurajane Smithin mukaan kaikki kulttuuriperintö on lopulta myös aineetonta, koska aineellisenkin perinnön merkitys muodostuu prosessissa, jossa niiden merkitys ja arvo tunnustetaan⁴¹. Myös Anna Sivulan mukaan kulttuuriperintö on luonteeltaan prosessi.

³⁶ Harrison 2013, 7.

³⁷ engl. “heritage”

³⁸ Tuomi-Nikula, Haanpää ja Kivilaakso 2013, 14.

³⁹ Harrison 2013, 5-6.

⁴⁰ Ks. esim. Smith 2006

⁴¹ Smith 2006, 3.

Tapahtumasarjaa, jossa jokin menneisyyden jälki tuotetaan säilyttämisen arvoiseksi, Sivula kutsuu kulttuuriperintöprosessiksi⁴².

Tanssilavojen ja lavatanssin kulttuuriperinnössä yhdistyy aineellinen ja aineeton näkökulma kulttuuriperintöön. Lavatanssi on myös valittu mukaan suomalaisen elävän perinnön kansalliseen luetteloon⁴³. Tanssilava fyysisenä rakennuksena edustaa aineellista kulttuuriperintöä, paikkaa, jossa tanssi tapahtuu. Tansseja voidaan toki järjestää muuallakin kuin tanssilavoilla, ja suomalaisessa tanssiperinteessä tansseja onkin järjestetty myös esimerkiksi tanssikallioilla, silloilla, teillä tai rakennuksissa, jotka eivät ole varsinaisesti tanssia varten rakennettu. Tanssi ei siis tarvitse toteutuakseen lavaa, mutta onko tanssilavarakenus tanssilava ilman tansseja? Tanssien aikaan lava on käyttötarkoituksensa mukaisessa käytössä, mutta minkälainen paikka lava on silloin, kun se on joko poistettu tanssikäytöstä tai on muista syistä ilman järjestettyä toimintaa? Mitä on lava ilman tanssia?

Tämän tutkielma on saanut lähtönsä kiinnostuksesta tanssilavoihin ja lavatansseihin kulttuuriperintönä. Tanssilavoja ja lavatansseja suomalaisena ilmiönä on tutkittu ja kartoitettu muun muassa lavarakenusten, tanssiperinteen ja tanssihistorian näkökulmasta⁴⁴. Vuonna 1991 Museovirasto toteutti myös laajan *Lavatanssit*-kyselyn, jossa kerättiin suomalaisten kokemuksia ja muistoja lavatansseista ja tanssilavoista⁴⁵. Tanssilavakulttuurista on tehty myös pro gradu -tutkielmia⁴⁶. Omassa tutkielmassani olen kuitenkin kiinnostunut tutkimaan tanssilavaa, tässä tutkielmassa Honkolan tanssilavaa, hieman lavatanssikontekstin ulkopuolelta. Vaikka tanssi on keskeinen osa tanssilavan toimintaa, on se kuitenkin useimmiten kausiluontoista ja tiettyihin päiviin ja aikoihin rajattua. Käytössä ollessaankin tanssilavat ovat elinkaarensa aikana pitkiä aikoja niin sanotusti tyhjillään. Minkälaisia paikkoja ne ovat tällöin? Mitä muuta Honkolan lava on, tai voisi olla kuin tanssilava?

Tanssilava ei ole irrallinen paikka ympäristöstään, ja monet tanssilavat on rakennettu luonnonläheisille paikoille, jossa ne ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa myös ympäröivän luonnon kanssa. Tanssilavan tutkiminen ihmisen toiminnan ulkopuolisena aikana antaakin mahdollisuuden nostaa esiin luonnon

⁴² Esim. Sivula 2017, 10.

⁴³ Elävän perinnön kansallinen luettelo

⁴⁴ Tanssilavoista ja lavatanssista ks. esim. Hakulinen & Ylijokipii 2007, tanssin ja sen kieltämisen historiasta Suomessa ks. esim. Tikka & Nevala 2020.

⁴⁵ Tätä aineistoa ovat tutkineet muun muassa Aila Nieminen (1993) ja Helena Saarikoski (2014).

⁴⁶ Ks. esim. Muranen 2011

kulttuuriperintöä ja sen kietoutumista tanssilavojen kulttuuriperintöön. Kulttuuriperintöprosessissa kulttuuriperinnöllä ajatellaan olevan kulttuuriperintöyhteisö, joka erilaisten prosessien kautta osallistuu kulttuuriperinnön tuottamiseen⁴⁷. Haluan nostaa esiin näkökulman, että kulttuuriperintöä tuottavat myös ei-inhimilliset toimijat, kuten kasvit ja eläimet. Tässä tutkimuksessani tarkastelenkin Honkolan lavaa monilajisena kulttuuriperintöyhteisönä ja -prosessina, johon osallistuvat monet muutkin toimijat kuin vain ihmiset. Lähestymistapani sisältää ajatuksen, että kulttuuriperintö, joka on vahvasti kytköksissä luontoon, ei myöskään ole vain ihmiselle kuuluvaa, vaan se kuuluu myös niille luonnon toimijoille, jotka osallistuvat perinnön muodostumiseen. Tämä näkökulma olisi hyvä ottaa enenevässä määrin huomioon myös kulttuuriperinnön säilyttämisen ja suojelemisen kysymyksissä, esimerkiksi siten että myös rakennuksen ympäristö otettaisiin osaksi suojeltavaa kokonaisuutta.

Tässä tutkimuksessa olen erityisesti kiinnostunut tutkimaan sitä, minkälaisia ei-inhimillisiä toimijoita Honkolan lavan kulttuuriperintöön kytkeytyy. Tutkimukseni fokus Honkolan lavan ei-inhimillisiin toimijoihin⁴⁸ ja elementteihin on rajautunut osin jo siitä syystä, että tutkimushetkellä Honkolan lava ei ollut tanssilavakäytössä⁴⁹ eikä havainnointini aikana lavalla ollut ihmisen järjestämää toimintaa. Honkolan lavan kulttuuriperinnön inhimillinen puoli, kulttuurihistoria ja muistitieto ansaitsisivat kuitenkin tulla laajemmin tallennetuksi ja tutkituksi tulevissa tutkimuksissa. Esimerkiksi historiikka Honkolan lavasta ei ole vielä tehty.

Oma lähestymistapani kytkeytyy kulttuuriperinnön näkökulmasta kulttuuriperinnön ekologiaan, kriittiseen kulttuuriperinnön tutkimukseen ja humanistiseen ympäristöntutkimukseen. Ekologialla en tässä viittaa luonnontieteelliseen lähestymistapaan, vaan ajatukseen, että kulttuuriperintö ei muodostu vain ihmisen kautta, vaan myös yhdessä ei-inhimillisten toimijoiden kanssa kietoutuneissa prosesseissa⁵⁰. Kulttuuriperintöä ei tulisikaan nähdä pelkästään ihmisen rakentamana⁵¹. Kriittisen kulttuuriperinnön tutkimuksen lähestymistapoihin kuuluu monitieteisyys⁵², ja omakin lähestymistapani Honkolan lavan kulttuuriperintöön sisältää esimerkiksi arkeologian ja taiteen näkökulmia.

⁴⁷ Ks. esim. Sivula 2017

⁴⁸ Toki omaa rooliani tutkimuksessa ei voi erottaa.

⁴⁹ Se ei kuitenkaan ollut virallisesti myöskään poistettu käytöstä, vaan oli edelleen tutkimushetkellä käytettävissä ja vuokrattavissa. Kenties Honkolan lava oli käyttötarkoituksensa näkökulmasta tutkimushetkellä eräänlaisessa odottavassa väli-tilassa.

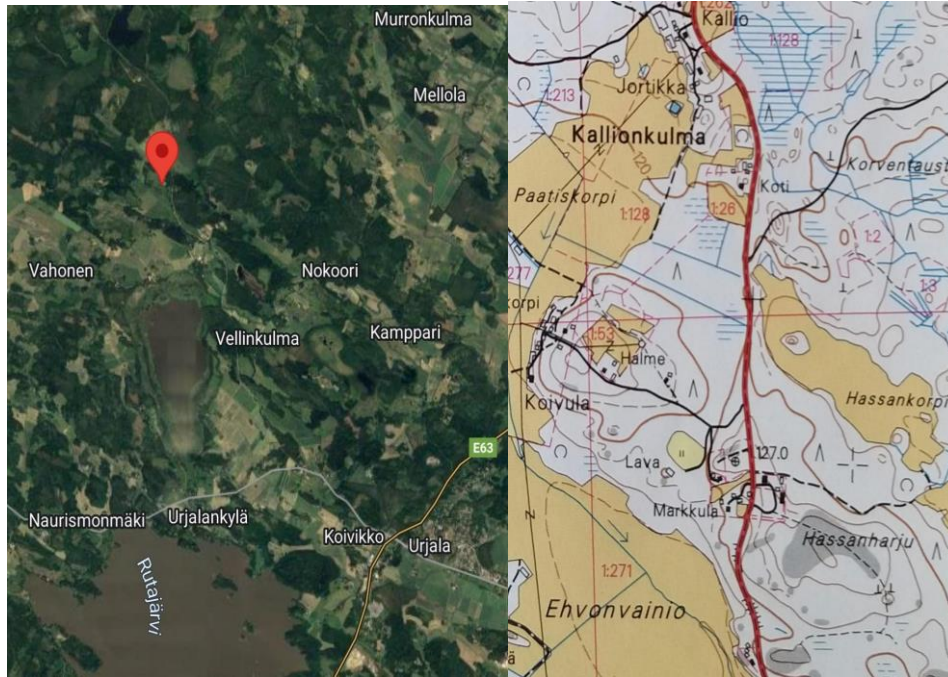
⁵⁰ ks. Bangstad & Petursdottir 2022

⁵¹ Harrison & Sterling 2020, 28.

⁵² Harrison & Sterling 2020, 26

Honkolan lava

Tässä osiossa esittelen tutkielmani aihetta, Honkolan lavaa. Esittelen ensiksi lyhyesti Honkolan lavan historiaa ja sen alkuaikoja, sitten lavaa ja sen historiaa tanssipaikkana ja kesäteatterina lopuksi lavan rakennustaiteellisia erityispiirteitä sekä lavaa ja sen ympäristöä osana Honkolan kulttuurimaisemaa.

Kuva 1 (vas.): Kuvakaappaus GoogleMaps-palvelusta. Honkolan lava merkitty punaisella viitalla. Kuva 2 (oik.): Maastokarttakuva Honkolasta. Keskellä kulkeva punainen tie on Halkivahantie (tie 2981), jonka vasemmalle puolelle on merkitty Honkolan lavan paikka (“Lava”). (Maastokartta, Maanmittauslaitos 2002).

Tansseja, suojeluskuntatoimintaa ja urheilukilpailuja

Honkolan lava sijaitsee Urjalassa Honkolan kylässä⁵³. Se on hirsirakenteinen katettu avolava ja rakennettu tanssilavaksi vuosina 1932-1933. Rakennuksen valmistumisajankohdasta ei ole tiedossa

⁵³ Halkivahantie 580a 31730 Urjala

tarkkaa tietoa, mutta vuoden 1933 juhannusaaton Urjalan Sanomista löytyy maininta, että “tanssipaviljongin” avajaisia on vietetty 9.7.1933⁵⁴.

Honkolan lavan historia yhdistyy paikalliseen suojeluskuntatoimintaan⁵⁵. Lavan on rakennuttanut Honkolan suojeluskunta ja se on rakennettu talkoovoimin. Lavan hirret on saatu aikanaan lahjoituksena Honkolan kartanolta, jonka omistuksessa lava ja sen maa-alue edelleen on. Honkolan lava ja sen alue oli Honkolan suojeluskunnan käytössä suojeluskuntien lakkauttamiseen asti. Suojeluskunta oli ennen lavan rakentamista perustanut alueelle urheilukentän, jota ei enää ole, mutta sen piirteitä voi aistia lavan edustalla edelleen olevassa nurmikentässä.

Kuva 3: Ilmoitus Honkolan lavan avajaisista Urjalan Sanomissa 23.6.1933. (Kuva: Urjalan Sanomien arkisto)

“Kun kaarsin pyörällä tietä pitkin tänne, tuntui kuin olisin ajanut vanhan urheilukentän kaarretta, mikä voi olla tottakin. Täällä on urheiltu, tanssittu. Oltu yhdessä. Yhdessä jonkin nostattavan ja vapauttavan tekemisen äärellä. Tuntuu kuin voisın kuulla ympärilläni urheilukisoja kannustavan joukon ja tanssimusiikin. Kuinka olisin ison yleisöjoukon keskellä.”⁵⁶

⁵⁴ Urjalan Sanomat 23.6.1933. (Vanha ilmoituskuva myös tästä numerosta. Lavaan on viitattu lehdessä kahdessa eri ilmoituksessa “tanssirakennuksena” ja “tanssipaviljonkina”). Ks. myös Pirhonen 2017.

⁵⁵ Salo-Mäkelä 1996.

⁵⁶ Kenttämuistiinpanot 4.6.2022

Kuva 4: Honkolan lavarakennus (Kuva: Salo-Mäkelä 1996, 45). Kuvan ajankohdasta tai ottajasta ei tietoa. Katon kirjaimet ovat lyhennelmä Honkolan Suojeluskunnasta.

Lavarakennus rakennettiin aikanaan, jotta alueella voitaisiin järjestää urheilukilpailujen lisäksi tansseja ja muita tapahtumia.⁵⁷ Lavan rakentamisen jälkeen rakennettiin vielä 1939 erillinen ravintolarakennus, joka oli ulkonäöltään samantyylinen kuin itse tanssilavarakennus, mutta se paloi 1962⁵⁸. Ravintolarakennusta muistelee myös haastateltavani, joka oli kesällä 2022 käynyt lavalla ja kiinnittänyt huomiota ravintolarakennuksen puuttumiseen:

“Ja sit tosiaan kun se ravintolapuoli oli hävinny vallan siittä vähän ylempää. Että mä san et oho, kun siinä oli niin hyvä se keittiö ja se ravintola ja mä sa että se on hukkunu. Mutta kyllä siellä kaikkee muuta vielä oli koska siin on se urheilukenttä.”⁵⁹

⁵⁷ Salo-Mäkelä 1996, 44-46.

⁵⁸ Pirhonen 2017, 210.

⁵⁹ Haastatteluaineisto. Haastateltava kertoo käynnistään Honkolan lavalla heinäkuussa 2022.

Kuva 5: Lottia Honkolan lavan ravintolarakennuksessa. (Kuva: Salo- Mäkelä 1996, 46.)
Kuvausajankohta, kuvan ottaja tai henkilöiden nimet eivät ole tiedossa. Ravintolarakennus paloi 1962.

Honkolan lavan edustalla on edelleen lautarakenteinen lippukoppi, jonka iästä ei ole tarkkaa tietoa, mutta sellainen on ollut paikalla jo pitkään.

“No siinä oli lippukoppi kun meni siihen niin siinä oli aitaa sieltä - - ja siinä oli nytkin oli sen näkönen että olisko se ollu se lippukoppi, mikä siinä oli siinä alhaalla.”⁶⁰

Lavan takaa löytyy myös kaksi lautarakenteista ulkovessaa. Haastateltavani muistelee, että vessat ovat edelleen samassa paikassa kuin aiemminkin⁶¹.

⁶⁰ Haastatteluaineisto

⁶¹ Lisää kuvia Honkolan lavasta ja sen piharakennuksista vuonna 2021 kuvattuna ks.esim. Reponen 2022

Tanssipaiikka ja kesäteatteri

“Mikä sai siinä viidentoista ikäsenä lähtemään Honkolan lavalle? Mikä siellä kiinnosti?
- *Musiikki musiikki.*”⁶²

Honkolan lavalla on alusta asti järjestetty tansseja ja se on ollut suosittu tanssipaiikka. Haastateltavani kertoo käyneensä Honkolan lavalla tansseissa jo 1930-luvulla:

“Mitä yleensä Honkolan lavasta tulee ensimmäisenä mieleen?
- *Ennen sotaa siellä käytiin jatkuvasti.*”

Sota-aikana Suomessa oli tanssikielto ja tanssimista rajoitettiin vielä sotien jälkeenkin. Tanssiluvan sai usein tapahtumien, kuten ohjelmallisten iltamien yhteyteen.⁶³ 1950- ja 1960-luku olivat lavatanssien kulta-aikaa. Live-orkestereiden lisäksi saatettiin pitää myös levytansseja.

Honkolan lavalla on esiintynyt monia nimekkäitä artisteja, kuten Olavi Virta ja tangosäveltäjä Unto Mononen, joka kertoo ensimmäisen julkisen esiintymisensä olleen Honkolan lavalla. Monosen perhe oli kotoisin Muolaasta ja sotien jälkeen Karjalan evakkoina sai asuinpaikan aluksi Urjalan Nuutajärveltä. Mononen keikkaili nuutajärveläisten Helanderin veljesten orkesterissa ennen perheen muuttamista Somerolle. Helanderien orkesterin kanssa Mononen esiintyi myös Honkolan lavalla.⁶⁴

*“Sitten niin oli Honkolan lava. Niin siellä minä sitten lauloin. Ja kansa piti minusta hirveästi. Taputtivat valtavasti. Se oli juhannusaattona, kun tosiaan lauloin sen ensimmäisen kerran.-- Minä olin neljäntoista ikäinen silloin.”*⁶⁵

Honkolan lavan myöhempään tanssiperinteeseen kuuluivat useana vuonna Pentinkulman päivien kirjallisuustapahtuman yhteydessä järjestetyt Torpparin auringossa -tanssit, joita järjestettiin elokuussa Pentinkulman päivät -kirjallisuustapahtuman yhteydessä.⁶⁶ Tanssitoiminta on viime vuosina

⁶² Haastatteluaineisto

⁶³ Tikka & Nevala 2020

⁶⁴ Unto Monosen haastattelu 1.6.1967 (Yle Elävä Arkisto)

⁶⁵ Unto Mononen kertoo ensimmäisestä julkisesta esiintymisestään Honkolan lavalla (Unto Monosen haastattelu 1.6.1967 (Yle Elävä Arkisto))

⁶⁶ Pentinkulman päivät on Urjalassa vuodesta 1978 asti elokuun taitteessa järjestetty vuosittainen kirjallisuustapahtuma, joka on perustettu Urjalasta kotoisin olevan Väinö Linnan kirjallisen perinnön ympärille. Pentinkulman päiviä järjestävät Väinö Linnan seura ja Urjalan kunta.

hiljentynyt, mutta vielä 2010-luvullakin lavalla on järjestetty harvakseltaan tansseja. Honkolan lava on toiminut myös kesäteatterina. Teatteria Honkolan lavalla on 2000-luvulla järjestänyt Taikayön teatteri sekä kesällä 2021 itsenäinen Juhannustanssit-teatteriryhmä, johon myös tämän gradun kirjoittaja kuului⁶⁷. Honkolan lavan ja sitä ympäröivän alueen omistaa Honkolan kartano, ja lavaa vuokraavat Honkolan maa- ja kotitalousseura ja Honkolan VPK⁶⁸.

Katettu avolava metsän siimeksessä ja kulttuurimaisemassa

Kuva 6: Honkolan lava kuvattuna alkukesästä 2021. Lavan edustalla lippukoppi. (Kuva: Pekka Reponen)

“Kun siinä on mettää joka puolella.”⁶⁹

“Risteys tulee kumman nopeaan, käännyn ja sukellan hetkeksi metsään.”⁷⁰

⁶⁷ Juhannustanssit-kesäteatteriesityksestä Honkolan lavalla ks. www.juhannustanssit-teatteri.fi

⁶⁸ Honkolan lavasta Urjalan kunnan matkailusivuilla vuokratilana: <https://www.visiturjala.fi/juhli-kokousta>

⁶⁹ Haastatteluaineisto

⁷⁰ Reponen 2021, 71.

Tässä osiossa tarkastelen Honkolan lavaa siitä tekemäni rakennusinventoinnin⁷¹ kautta.

Rakennusinventoinnissa huomio kiinnittyy Honkolan lavan materiaaliin ja arkkitehtuuriin ominaisuuksiin sekä lavan ympäristön erityispiirteisiin.

Honkolan lavan maisemallisiin erityispiirteisiin kuuluu sen sijainti luonnonläheisessä ympäristössä, metsän keskellä. Lavan alueelle käännetään Halkivahantieltä pientä metsäautotietä pitkin. Honkolan lavan ympäristöön kuuluu nykyään ruohikkoa kasvava laaja nurmikenttä, joka on vanhan urheilukentän pohja. Lava itsessään on pienen mäen päällä ja se rajautuu metsään. Lavan ympäristön puusto koostuu muun muassa koivuista, kuusista, männyistä ja pihlajoista. Lavarakennuksen lisäksi Honkolan lavan läheisyydessä on jäljellä puinen lippukoppi, puiset wc-rakennukset ja palaneen ravintolarakennuksen betonisen kellarin jäänteet. Lavalla on sähkövalaistus, johon saadaan sähköä lippukopin viereisestä sähkötolpasta.

Honkolan lava ei ole aivan tyypillisimpiä tanssilavoja arkkitehtuurinsa puolesta, sillä se ei ole suljettu rakennus, vaan katettu, hirsirakenteinen avolava. Honkolan lavan erityispiirteisiin kuuluvat valkoiseksi maalatut pyöröhirsipylväät, jotka kannattelevat pärekattoa, sekä lavan päätyä ja sivuja reunustavat valkoiseksi maalatut ristikkolaudoitukset sekä päätyjen puolikuun muotoiset ikkunat. Lavan väritys on punavalkoinen. Kivijalka on rakennettu jykevista luonnonkivistä rinteeseen.

Lava on rakennettu ilmansuuntiin nähden niin, että sen etupääty on suunnilleen idän puolella, takapääty lännessä ja sivut etelä-pohjois-suunnassa. Lattia on hirsilankkua. Lavarakennusta reunustaa valkoinen koristelaudoitus, jossa laudat muodostavat ristikkokuvioidun koristelun. Koristelaudoituksen sisäpuolella lavaa kiertää laudoitukseen kiinnitetty kiinteä penkkirivi. Lavan länsipääty on suljettu lautaverhoilulla, itäpääty on avoin. Lavalle kuljetaan mäen päältä etelän puolelta.

⁷¹ Reponen 2022

Kuva 7: Honkolan lavan orkesteriparvea ja kattorakenteita vuonna 2021. (Kuva: Heidi-Maria Reponen)

Honkolan lavan sisärakenteiden erityispiirteisiin kuuluu korotettu parvi, joka on orkesteria varten. Myös orkesteriparvea kiertää samantyyppinen ristikkolaudoitus kuin lavan ympärystäkin. Parven alla on puffetikatos, josta pääsee myös poistumaan lavan taakse. Lavan takaosassa on pieni huopakatteella päällystetty varasto-osa. Lava on rakennettu pääasiassa luonnonmateriaaleista. Alkuperäinen pärekatto on edelleen tallella mutta se on myöhemmin päällystetty huopakatteella. Katon eteläpuoleiselle, mäenpuoleiselle sivulle on lisätty rännikouru, jota pitkin vesi ohjautuu kivijalan ohi mäkeä alas.

Honkolan lavan ympäristö kuuluu maisemallisesti arvokkaaseen Urjalankylän-Honkolan kulttuurimaisemaan⁷². Honkolan kylässä on säilynyt Honkolan lavan lisäksi hyvin myös muita maaseutumaista kyläasutusta edustavaa kohdetta, kuten Honkolan koulun pihapiirin rakennukset ja Honkolan vanha kaupparakennus. Honkolan kylässä sijaitsevat myös Honkolan kartano ja Honkolan vanha pappila. Alueella kulkee kirjailija Väinö Linnan reitti, jonka kohteita ovat esimerkiksi Väinö

⁷² Pirkanmaan maakuntakaava 2040: Kulttuurimaisemat 2016: Kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti arvokkaat maatalousalueet

Linnan synnyinkodin paikka, Honkolan koulu (rauniot), Torpparintiellä sijaitseva työväentalon kivijalka, Patetuntiellä sijaitsevat vanha palokunnantalo, Ittellisen pirtti ja Koskelan torpan rakennus sekä hieman kauempana pappilan ja Honkolan kartanon rakennukset⁷³. Väinö Linna asui lapsuutensa Urjalassa ja kävi Honkolan koulua vuosina 1929–1933⁷⁴.

⁷³ Väinö Linnan reitti: <https://www.visiturjala.fi/vaino-linnan-reitti>

⁷⁴ Väinö Linnan lapsuusvuosista Urjalassa ks. esim. <https://paivalaispoika.fi/>. Honkolan lavan rakentaminen ajoittuu Väinö Linnan kouluvuosiin Honkolan koulussa.

Aineistonkeruuprosessista

Viettäessäni aikaa Honkolan lavalla kesällä 2022, lava oli koko kesän toiminnasta vapaa, eikä minullakaan ollut lavalla olemiseen muita tavoitteita kuin olla, tehdä havaintoja ja kirjoittaa niistä. Lavalla viettämäni aika sai tämän tutkimuksen tekemisen kannalta keskeisen roolin, sillä se kannusti arvostamaan hitautta ja sitä, mitä ilahduttavia yllätyksiä tietynlaiselle tavoitekeskeisyydestä vapaalle oleskelulle antautuminen saattaa tuoda mukaan tutkimusprosessiin. Kun pyrkimyksenäni oli vain virittäytyä tekemään erilaisia aistihavaintoja, se kannusti minua tietynlaiseen kokeilevuuteen ja leikilliseen lähestymistapaan sekä näkö- että kuuloaistin, liikkumisen että äänenkäytön suhteen. Lavasta ja sitä ympäröivästä luonnosta tuli tavallaan leikkitoiverini, joka paitsi innoitti myös osallistui tähän kokeilevaan leikkiin. Tuuli tarttui riippumattoon, valot ja varjot piirsivät kehon liikettä ja puut toimivat lauluesityksen yleisönä. Kuten hyvä ystävä, lava ja sen luonto myös lohduttivat surun hetkellä, tarjosivat paikan, jossa oli turvallista olla kaikkine tunteinensa.

Kesän 2022 jälkeen minulla oli koossa keräämäni kenttäaineisto.⁷⁵ Kenttäaineistooni kuuluu muistiinpanojen lisäksi valokuvia, videopätkiä, äänittämiäni äänimaisemia sekä videoituja lauluesityksiäni. Vierailin lavalla yhteensä kahdeksan kertaa kesä-elokuun 2022 aikana, viisi kertaa kesäkuussa, kaksi kertaa heinäkuussa⁷⁶ ja kerran elokuussa. Kenttähavainnointini ajankohta on ollut iltapäinnotteinen ajoittuen klo 18–24 välille lukuunottamatta elokuista käyntiä puolen päivän aikoihin ja yöpymisen jälkeistä aamupäivää. Ajankohdat ovat todennäköisesti jonkin verran vaikuttaneet esimerkiksi paikan äänimaisemiin ja eläinkohtaamisiin. Jotkut kuulemani linnut esimerkiksi ovat enemmän iltalintuja. Valkohäntäpeurat puolestaan usein liikkuvat erityisesti aamu- ja iltahämärän aikaan.

⁷⁵ Aineistoa kerätessä minulla ei ollut ennalta mietittyjä tutkimuskysymyksiä eikä edes tietoisesti valittuja tutkimusmetodeja havainnoinnin lisäksi. Kuljeskelun ja kuljeskelevan kirjoittamisen ja lukemisen menetöt löysin vasta myöhemmin syksyllä 2022.

⁷⁶ Olin yötä lavalla 30.6.–1.7.välisen yön, eli toinen käynti heinäkuussa oli tämän yöpymisen seuraava aamu.

“Jännä, miten oloni rauhoittuu kun olen istunut tässä nyt n. 25 minuuttia. Jotain rauhoittavaa tässä paikassa on. Tuntuu että tämä lava on jotenkin harmoniassa ympäristönsä kanssa.”⁷⁷

Havainnointia varten en ollut tehnyt kovin tarkkaa suunnitelmaa eikä minulla ollut mielessä erityisiä tutkimuskysymyksiä. Tavoitteenani oli vain mennä lavalle, viettää siellä aikaa, havainnoida ympäristöä ja kirjoittaa havaintoni kenttämuistiinpanoiksi. Vierailuajat olivat myös satunnaisia ja valikoituivat joko omien aikataulujen tai tunnelmien mukaan: joskus minulle tuli vahva tunne, että halusin päästä lavalle. Näihin kertoihin liittyi usein jokin vahva tunne, kuten esimerkiksi suru.

“Suru, halusin mennä lavalle. Spontaani tunne, että lava olisi se paikka, minne halusin mennä olemaan yksin suruni kanssa.”⁷⁸

“Ikävä Honkolan lavaa. Halusin tulla tänne tuntemaan ikävää, hakemaan lohdutusta.”⁷⁹

Vaikka alkuperäinen ajatukseni oli havainnoida erityisesti lavaa ja sen ympäristöä, kuunnella, katsella, kokeilla, koskettaa, huomasin, että melko pian muistiinpanojen luonne muuttui ja havainnoinnin suunta alkoi kääntyä myös itseeni. Uskon tähän vaikuttaneen osittain myös se, että kirjoitin kenttämuistiinpanot yhtä kertaa lukuun ottamatta aina paikan päällä, ja suuren osan niistä omaan henkilökohtaiseen päiväkirjaan enkä esimerkiksi erilliseen “tutkimuspäiväkirjaan”. Kenttämuistiinpanoista tulikin lopulta luonteeltaan melko refleksiivisiä ja pohdiskelevia ja ulkoisen ympäristön havainnoinnin lisäksi niihin tuli mukaan myös henkilökohtaista pohdintaa ja yksi kirjoittamani runo, joka syntyi spontaanisti lavalla vietetyn yön jälkeen.

Havainnointiaikana mukana oli joitakin esineitä, jotka vaikuttivat havainnointiini. Päiväkirjan ja muistiinpanovälineiden lisäksi tällaisia olivat akustinen kitara⁸⁰, riippumatto⁸¹ sekä Hannu Salaman *Puu balladin haudalla* -runoteos⁸². Lisäksi kuuntelin lavalla suoratoistopalvelun kautta Anki Lindqvistin albumin *Sateen jälkeen*⁸³. Nämä esineet ja teokset vaikuttivat osaltaan havainnointiini ja

⁷⁷ Kenttämuistiinpanot 4.6.2022

⁷⁸ Kenttämuistiinpanot 8.6.2022

⁷⁹ Kenttämuistiinpanot 12.7.2022

⁸⁰ Mukana lavalla 19.6. ja 7.8.2022

⁸¹ Mukana yöpymisajankohtana 30.6.–1.7.2022

⁸² Mukana yöpymisajankohtana 30.6.–1.7.2022, jolloin luin runoteoksen lavalla.

⁸³ Kuunneltu lavalla 12.7.2022

niiden vaikutus näkyy kenttämuistiinpanoissani. Osan kenttämuistiinpanoistani kirjoitin kännykkäni GoogleKeep-sovellukseen.

Kännykällä kuvaamani videopätkät ja valokuvat sisältävät sekä kuvausta lavasta että oman toimintani kuvausta lavalla. Erityisesti kerta, jolloin vietin lavalla yhden illan, yön ja aamupäivän yllytti kokeilevampaan toimintaan ja tutkimaan lavaa ikään kuin sen kanssa leikkien. Leikkiin tuntuivat kutsuvan paitsi aamulla auringon asennosta johtuen lavalle heijastuvat varjot myös tuuli, joka riepotteli tyhjää riippumattoa, jossa olin viettänyt yöni.

Lähestymistapoja paikkaan

“The sites we revisit do not remain immobile or unchanged in time. With us, and the earth we are walking on, they are moving, too.”⁸⁴

Avaan tässä osiossa tutkimuksessani käyttämiäni lähestymistapoja, näkökulmia ja teorioita paikkaan sekä esittelen aiheeseen liittyvää tutkimusta. Isabelle Stengersin käytäntöjen ekologia sekä korografinen lähestymistapa paikkaan ovat toimineet tutkimukseni keskeisimpinä taustateorioina. Aloitan esittelemällä Stengersin ajattelua, siirryn sitten korografiaan ja lopuksi teorioihin paikan kokemisesta, kokemuksellisuudesta ja tunnelmasta. Ensimmäiseksi avaan kuitenkin paikan käsitettä, ja sitä miten määrittelen paikan tässä tutkimuksessa.

Paikan käsite on monimuotoinen ja monitulkintainen, ja sillä voidaan tarkoittaa paitsi maantieteellistä sijaintia myös esimerkiksi kokemusta, prosessia tai tapahtumaa⁸⁵. Paikkaa voidaan myös määritellä uudelleen erilaisissa teksteissä tai diskursseissa⁸⁶, ja paikan käsitteeseen kytkeytyy myös paikan rajojen ja niitä rakentavien käytäntöjen tarkastelu⁸⁷. Tarkastelen tässä tutkimuksessa Honkolan lavaa paikkana, ja katson siihen maantieteellisesti kuuluvaksi lavarakennuksen ja sen läheisen luonnonympäristön, joka rajautuu lavaa ympäröivään metsään ja lavan edustalla olevaan nurmikenttään rakennuksineen. Honkolan lavan paikka on kuitenkin tässä tutkimuskontekstissa myös muuta kuin maantieteellisen sijainnin kautta määrittyvä. Se määrittyy ja muodostuu myös esimerkiksi muistoista, havainnoista ja paikan historiasta. Tutkijana myös kirjoitan paitsi paikasta, myös paikkaa⁸⁸.

Paikan määritelmä Honkolan lavan kohdalla on mielestäni avoin tulkinnoille, joihin kuuluu muuttuvuus, kerroksisuus ja uudelleenrakentuminen. Tanssilavana Honkolan lavan paikkaan liittyy jo tanssin kautta liikkuvuus ja paikan merkitysten muodostuminen myös liikkeen kautta, joka tanssitapahtumassa on hetkittäistä ja muuttuvaa. Tanssilava on paikka, jonne saavutaan, jossa vietetään jonkin verran aikaa, ja sitten

⁸⁴ Arlander 2012, 258.

⁸⁵ Esim. Kymäläinen 2006

⁸⁶ Kymäläinen 2006, 205.

⁸⁷ Kymäläinen 2006, 208.

⁸⁸ Ks. esim. Kymäläinen 2006, 205, 208.

lähdetään. Lavan arkkitehtuurinen avoimuus, seinättömyys, myös mielestäni symbolisesti kutsuu avoimeen lähestymistapaan.

Honkolan lavan paikka-käsitteeseen sopii mielestäni ajatus kreikankielisestä termistä “khorasta” erotukseksi maantieteellisestä, rajatumasta paikkaan viittaavasta kreikankielisestä termistä, topoksesta⁸⁹. Päivi Kymäläisen mukaan khora viittaa paikkaan, “joka ei taivu vastakohtaisuuksiin, vaan yhdistää niitä ja lisää niihin samalla uusia elementtejä”⁹⁰. Kuten tanssiin, myös khoraan liittyvät merkitykset voivat olla hetkittäisiä⁹¹. Khora on Kymäläisen mukaan monimutkainen termi, joka voi tarkoittaa paikkaa monessa mielessä ja esimerkiksi “jonkinlaista välitilaa, joka avaa mahdollisuuksia tapahtumille”⁹². Myös esimerkiksi Angus Fletcher tuo esiin, että kreikankielinen termi “khora” voi viitata sekä paikkaan että tilaan ja on terminä tuttu esimerkiksi tanssikoreografiaan liitettynä⁹³.

Oma näkemykseni “khorasta” on lähellä Fletcherin ajatuksia siitä, mitä khora voi tarkoittaa runoudessa: Khora on ikäänkuin kokoava käsite, joka luo mahdollisuuden erilaisille paikoille muodostua niistä yksityiskohdista, jotka ympäröivät havainnoitsijaa, ja jotka tuntuvat merkityksellisiltä tarkastelun kannalta⁹⁴. Ajattelen, että Honkolan lava on paikkana eräänlainen “khora” : yhdistelmä maantieteellisestä, materiaalisesta ja kokemuksellisesta paikasta, jossa on mahdollista luoda kokemusten, havaintojen ja niihin perustuvien metodien, kuten esimerkiksi taiteen, kautta ei-fyysisiä paikkoja. Honkolan lava onkin tässä tutkimuksessa paitsi maantieteellinen, myös kokemuksellinen, historiallinen ja muuttuva paikka, joka koostuu paitsi tanssilavarakennuksesta ja sen ympäristöstä, myös niistä merkityksistä, jotka syntyvät lavaan liittyvien toimijoiden välisistä suhteista ja yhteyksistä.

Paikasta ja tilasta ja niiden välisestä suhteesta on kirjoitettu paljon⁹⁵. Ihmismaantieteen näkökulmasta paikkaan voidaan liittää ajatus tuttuudesta, kun taas tila edustaa jotakin vähemmän varmaa ja tuntematonta⁹⁶. En tässä mene tarkemmin tilan määritelmään, mutta paikan voidaan ajatella olevan tilaa selkeämmin rajattu.

⁸⁹ Esim. Kymäläinen 2006, 214.

⁹⁰ Kymäläinen 2006, 212.

⁹¹ Kymäläinen 2006, 212.

⁹² Kymäläinen 2006, 213.

⁹³ Esim. Fletcher 2004, 118:

⁹⁴ Ks. Fletcher 2004, 55, 117-118.

⁹⁵ Esim. Alegria et al. (toim.) 2016

⁹⁶ Downey et al. 2016, 2.

Tilaa ja paikka voi kuitenkin olla joskus tarpeetonta täysin erottaa toisistaan. Tilassa voi esimerkiksi syntyä paikkoja, mikäli paikkaa tarkastellaan kokemuksena, jossa kokija on tavallaan aina kokemuksensa rajojen keskellä⁹⁷.

“From the inescapably middling situation in which we find ourselves, the poet creates a map, giving form to the spaces and places of our experience, while the critic, also ensconced in the middle of things, endeavours to make sense of this literary cartography.”⁹⁸

Paikan määritelmän yhteydessä tuon esille, että Honkolan lavarakennukseen ja lavan ympäristöön kuuluu myös niin sanotusti tyhjää tilaa, kuten esimerkiksi tanssilattia, lavan edustan nurmikenttä sekä lavan ja kentän yläpuolinen taivas. Tämäkin tyhjä tila kuitenkin ajoittain täyttyy: tanssijoista, yleisöstä, eläimistä ja taivaalla lipuvista pilvistä, sateesta ja auringonvalosta. Näiden eri toimijoiden tuoman vuorovaikutuksen kautta tila voi muuttua paikaksi. “Tyhjä” tila on myös toiminnan edellytys: tanssi ja kokoontuminen tarvitsevat tilan, joka ajoittain voi olla myös tyhjillään. Tässä tanssilattian rajaamassa “tyhjässä” tilassa syntyi tämän tutkimusprosessin kautta erilaisia havaintoja ja tekstuaalisia paikkoja.

Spekulatiivisuus ja paikan lähestyminen käytäntöjen ekologian kautta

Tutkimukseni taustateorianäkökulmaksi käytän Isabelle Stengersin ajatuksia “käytäntöjen ekologiasta”⁹⁹. Käytäntöjen ekologialla viitataan tutkimustapaan, jossa toimintatavat valitaan sen perusteella, mikä on käytännön tilanteen kannalta tarkoituksenmukaista sen sijaan, että lähestyttäisiin tutkittavaa aihetta jonkin etukäteen määritellyn kehyksen kautta. Stengersin mukaan tutkimuksen tekemisessä on vastustettava tavanomaisia, tavan tai rutiinin ohjaamia, yleistyneitä käytänteitä ja lähtökohtia. Sen sijaan on tärkeää valita aina tilanteen kannalta tarkoituksenmukaisin toimintatapa, jonka pohjalta rakentaa uusi “identiteetti” valitulle käytännölle. Valittujen käytäntöjen identiteetti syntyy suhteessa tutkimusympäristöön.¹⁰⁰

⁹⁷ ks. esim. Tally Jr. 2016, ix (esipuhe), Fedorova 2016.

⁹⁸ Tally Jr. 2016, x (esipuhe).

⁹⁹ “ecology of practices”, Stengers 2005.

¹⁰⁰ Stengers 2005, 185-195.

Käytäntöjen ekologiaa Stengers kuvaa ajattelun työvälineeksi, jonka kannalta on tärkeää asettua tutkittavaan tilanteeseen ja antaa tilanteelle voima herättää ajatuksia.¹⁰¹ Stengersin mukaan tärkeää tutkimuksen tekemiseen valituissa käytännöissä on, miten saada esiin se voima, joka tarkasteltavassa ilmiössä saa tutkijan ajattelemaan, tuntemaan ja toimimaan.¹⁰² Tilanteen kannalta sopivat käytänteet tai ajattelun työkalut ovat siten sellaisia, jotka saavat tämän voiman esiin¹⁰³. Käytänteiden voiman löytymisen kannalta kokeilevuus ja kokeilevuuden kautta oppiminen (mikä toimii ja miten) ja käytäntöjen välisten kokeilevien yhteyksien löytäminen on keskeistä. Päästäkseen esiin käytänteiden oma voima tarvitsee aktiivisen ja rohkaisevan ympäristön, jonka kannalta kokeilevuuden vaaliminen on tärkeää.¹⁰⁴

Stengersin ajattelussa kokemuksella ja yhteyksien löytämisellä on keskeinen rooli tiedon muodostumisessa. Stengersin filosofia on spekulatiivista ja siinä “spekulaatio” tarkoittaa kokemuksen ja tietämisen peilaamista toisiinsa¹⁰⁵. Stengersille spekulatio on myös kokemuksellisten yhteyksien luomista¹⁰⁶. Käytäntöjen ekologian kautta saatu tietoa on aina paikallista ja tiettyyn ympäristöön sidottua, samoin kuin valitut käytänteet eikä se pyri yleistettävyyteen tai johonkin tiettyyn totuuteen. Stengers huomauttaa, että mikään valittu käytäntö ei ole myöskään neutraali¹⁰⁷.

Stengersin käytäntöjen ekologian yhteydessä esiin nostama käsite, joka haastaa perinteistä tieteellistä ja rationaalista tiedon muodostumista on magian käsite¹⁰⁸. Sonja Blomin mukaan Stengers viittaa magialla “laajemmin tietynlaiseen potentiaaliin, joka on valjastettavissa välineeksi radikaaliin ajattelun muutokseen”¹⁰⁹. Blom jatkaa, kuinka Stengersin ajattelussa “magialle olennaista on asioiden yhdistely ja yhteen tuominen, erilaisten suhteiden luonti. Siinä missä moderni Tiede pyrkii eriyttämään kategorioita, magia pyrkii luomaan suhteita niiden välillä.”¹¹⁰ Stengersille magia voi syntyä käytänteiden kautta, esimerkiksi rituaaleissa, ja sillä on voima muuttaa kokijan suhtautumista totuttuihin asemiin tai ajattelun tapoihin¹¹¹.

¹⁰¹ Stengers 2005, 185-195.

¹⁰² Stengers 2005, 185-195.

¹⁰³ Stengers 2005, 185.

¹⁰⁴ Stengers 2005, 195.

¹⁰⁵ Mäkelin & Hautamäki 2021, 251.

¹⁰⁶ Elo 2021, 276.

¹⁰⁷ Stengers 2005, 193.

¹⁰⁸ Ks. esim. Stengers 2005

¹⁰⁹ Blom 2021, 286.

¹¹⁰ Blom 2021, 286.

¹¹¹ Stengers 2005, 195.

Stengersin ajattelussa tutkija toimii praktikkona, joka valitsee tutkittavassa tilanteessa käytänteet, joiden kautta ilmiötä lähestyy. Tutkijan kyky havaita ja kuvitella on väistämättä rajallinen, eikä tutkijan tehtävä olekaan tarjota jotakin yleistettävää totuutta. Tutkijan tehtävä on kuitenkin toimia vastuullisesti siten, että hän huomioi tutkittavan tilanteen mahdollisimman huolellisesti ja tilanteen omista lähtökohdista käsin.¹¹²

Korografia paikan tutkimuksena ja kuvauksena

*”Vihreä polku
kulkee luoksesi
kuin kertoisit minulle
että muistat”¹¹³*

Edellä esittelemäni Stengersin ajattelu toimii tutkimukseni filosofisena tausta-ajatuksena. Paikan tutkimuksen metodologian kannalta oleellinen käsite tutkimuksessani on korografia. Termi korografia tulee kreikan kielen sanoista “choros” (tila tai paikka) ja “graphia” eli kirjoittaminen tai kuvaus¹¹⁴. Korografian käsitteeseen sisältyy kiinnostus paikallisuuteen ja pyrkimys tietyn paikan olemuksen kuvaamiseen tai “tuottamiseen”¹¹⁵. Korografia on ikään kuin erilaisten paikkaan liittyvien merkitysten yhteen punomista, ja se voi olla yhdistelmä erilaisista metodeista. Koska oma tutkimuksen tekemisen tapani on melko rönsyilevää ja fragmentaarista, yksityiskohdista kiinnostunutta ja toisaalta laajoihin kokonaisuuksiin pyrkivää, kuvailisin omaa korografista lähestymistapaani ikää kuin verkoksi, joka muodostuu matkan varrella löytyneistä palasista ja niiden yhteyksistä; Piirtää eräänlaisen kuvan Honkolan lavasta.

“Verkoistaan hän on irrotanut

¹¹² Stengers 2005, 186.

¹¹³ Pala kirjoitusprosessin aikana syntyneestä runosta (maaliskuu 2023)

¹¹⁴ Termien käännökset ja merkitykset voivat vaihdella ja nämä suomennokset eivät välttämättä ole parhaita tai kaiken kattavia. (ks. Esim. Rohl 2012). Käytän tässä tutkielmassa suomenkielistä termiä korografia käännökseenä englanninkielisestä termistä “chorography”. Sivupolkuna mainittakoon, että “koro” voi suomen kielen etymologisen sanakirjan (kaino.kotus.fi) mukaan tarkoittaa joko tikkaa, palokärkeä tai tikan koputuksen ääntä. Toinen merkitys sanalle “koro” voi olla uurros, kolo tai halkeama puussa tai kalliossa. Etymologisen sanaleikin kautta suomenkielinen termi korografia linkittyy varsin hauskasti luonnonelementteihin, jotka ovat myös läsnä omassa havainnointiaineistossani Honkolan lavalta. Koro sattuu olemaan myös isoäitini tyttönimi.

¹¹⁵ Rohl 2012, 19.

*tulessa lipuneen helpeen
vihreän aavistuksen.*”¹¹⁶

Darrell Rohl mainitsee kymmenen erilaista metodia, joita voidaan katsoa korografisiksi käytännöiksi: alueellinen kenttätutkimus, dokumentaariset tutkimukset (esim. kartat, haastattelut, muut dokumentit), keräily (faktat, tarinat, esineet), yksityiskohtainen kuvailu ja listaus (esim. rakenteet, piirteet, paikat, historialliset tapahtumat, artefaktit, luonnonvarat), analyysi, visualisointi (esim. kuvat ja muu media, piirustukset, performanssit), historiografia (aiempien tapahtumien ja perspektiivien kartoitus, tulkinta ja mahdollinen muuttaminen), kriittinen ajattelu ja lähestymistapa sekä esittäminen ja julkaisu (kerätyn tiedon ja kuvauksen julkistaminen)¹¹⁷. Esittämisen muodoista myös runous voi olla korografista¹¹⁸.

Tutkielmani alussa pohdiskelin, että haluaisin kutsua tätä tutkielmaa joksikin muuksi kuin graduksi, esimerkiksi matkakertomukseksi. Se voisi olla myös korografia, jota voi pitää myös yhtenä matkakirjoituksen tyylinä¹¹⁹. Kirjoittamisella, tiedon kokoamisella ja esittämisellä onkin keskeinen rooli korografisessa kuvaamisessa. Kuvaus voi olla kerronnanomaista ja kertojan ääni selkeästi havaittavissa. Kertoja tai kirjoittaja, korografi, voi toimia ikään kuin ”oppaana” paikan kuvaukseen¹²⁰. Christopher Witmore muistuttaa teoksessaan *Old Lands: A Chorography of the Eastern Peloponnese*, että koska tutkijan rooli on keskeinen osa korografiaa, oma asema on tärkeää tuoda avoimesti ja selkeästi ilmi korografisessa kuvauksessa. Vahva oma ääni on kuitenkin yhtä lailla tärkeä osa korografiaa, kuten myös kyky tehdä havaintoja ja huomata yhteyksiä sekä olla uskollinen ja omistautunut sille ympäristölle, jota tutkii.¹²¹

Uteliaisuus ja avoimuus esiin nouseville yksityiskohdille on keskeistä korografiselle lähestymistavalle. Korografiaan kuuluu uteliaisuus kohdata vastaan tulevat kohteet avoimesti ilman ennakkomääritelmiä, seurata niitä ja antaa kohteen ja liikkeen johdattaa. Tämä vapaa, uteliaisuuden ohjaama liike mahdollistaa luovan potentiaalilan tilan, joka on uskollinen tarkasteltavalle kohteelle.

¹¹⁶ Salama 2022 (1962), 12.

¹¹⁷ Rohl 2012, 28-29.

¹¹⁸ Ks. esim. Fletcher 2004.

¹¹⁹ Witmore 2020, 495.

¹²⁰ Rohl 2012, 26-27.

¹²¹ Witmore 2020, 495. Witmore kirjoittaa ”autenttisesta todistamisesta” (”empirical witnessing”): ”one has to reconcile authentic witnessing, what we might understand as empirical fidelity, with a vital and committed authorial voice of our own” (Witmore 2020, 495).

“Driven by curiosity, the autonomy of movement demanded by following the object to where it might lead generates a space for creative possibility; one that is true to the object encountered without its predefinition through disciplinary circumscription.”¹²²

Witmore kirjoittaa kauniisti huomaamisen taidon vaalimisesta ja yksityiskohdissa piilevästä voimasta, joka oikeissa olosuhteissa voi nousta esiin:

“One must cultivate the art of noticing that which is trivial or banal, by drawing out the naively given or un-looked-for textures of land and inhabitation. Under these influences things may declare themselves in ways they may not have otherwise”¹²³

Uteliaisuuden lisäksi huomaamisen kannalta merkityksellistä on myös kulkemisen tai tutkimisen vauhti. Witmore puhuu myös hitauden puolesta, sillä hitaus mahdollistaa myös sellaisten paikallisten piirteiden, kasvillisuuden tai agraaristen käytäntöjen ja yksityiskohtien huomaamisen, jotka saattavat syystä tai toisesta jäädä marginaaliin¹²⁴.

Pidän Witmoren ajatuksista, joissa on mukana ajatus vapaasta kulkemisesta polun varrella ja pysähtymisestä mielenkiintoisten yksityiskohtien äärelle antaen niiden kuljettaa. Korografian myötä ajatukseni palaavatkin jälleen polku-metaforan äärelle. Witmoren mukaan korografia ohjaa seuraamaan polkua ja pysymään avoimena niille vihjeille, joita vastaantulevat kohteet itsestään antavat¹²⁵. Polun varrella tapahtuvat kohtaamiset vaikuttavat myös tutkimukseen ja muuttavat lähtökohtaisia oletuksia. Olennaista on, että kohteen ja tutkijan välille syntyy side (“engagement”)¹²⁶.

Witmore kirjoittaa, että tietyn teorian tai johdonmukaisen lähestymistavan sijaan hänen korografisen metodologiansa ytimenä on tämä tutkijan ja tutkittavien asioiden välinen side ja kontakti, josta myös ratkaisut voivat löytyä¹²⁷. Päätös olla määrittelemättä tutkittavaa kohdetta ja lähestymistapaa ennakkoon, mikä olisi Witmoren mukaan tieteellisille metodeille tyypillistä, jättää tilaa ja

¹²² Witmore 2020, 488.

¹²³ Witmore 2020, 491.

¹²⁴ Witmore 2020, 492.

¹²⁵ Witmore 2020, 491.

¹²⁶ Witmore 2020, 491-492.

¹²⁷ Witmore 2020, 491-492.

mahdollisuuksia sattumille ja yllättäville löydöille¹²⁸. Kirjoittamallaan korografialla Witmore haluaa puolustaa tutkimiansa alueiden yksilöllisyyttä ja jakamatonta arvoa:

“This chorography stands in defense of the otherness and integrity of these lands, and the things that comprise them, against approaches that would subject them to compression, oversimplification, sameness.”¹²⁹

Merkitykset ja muistot ovat osa korografista kuvausta, johon usein liittyy myös paikallistuntemus, eli ajatus että kirjoittaja itse tuntee kuvattavan alueen ja on käynyt alueella, josta kirjoittaa¹³⁰.

Korografinen kuvaus ei ole vain ihmiskeskeistä vaan siihen liittyy laajempi ajatus siitä, mitkä kaikki tekijät kuuluvat paikan “identiteettiin”¹³¹. Korografia on matkan tekemistä, jossa reitti ja kulkemisen tahti sekä matkan varrella kohdatut asiat, esineet, olennot, ovat enemmän kuin vihjeitä tai keskustelunavauksia: ne ovat kanssakulkijoita, kanssaosallistujia (co-participants)¹³².

Korografian historia ulottuu antiikin Kreikkaan mutta se on ollut antiikin ajan jälkeen pitkään harvemmin käytetty lähestymistapa. Korografiaan tutustuessani minua kiinnosti alusta alkaen sen pitkä historia ja linkittyminen antiikin aikaan. Se tuntui nykyajassa hieman unohdetulta, mikä entisestään lisäsi kiinnostustani. Christopher Witmore toteaa, että korografiassa piilee luovaa potentiaalia ja vapautta osin juuri siksi, että se on ikivanha genre, jota ei koskaan täysin rajattu tai määritetty¹³³. Korografia sallii käytäntönä vapauksia ja Witmoren mukaan korografia tarjoaakin vaihtoehdon johdonmukaisuuden, rutiinien ja standardien ohjaamille valinnoille ja metodeille¹³⁴. Korografiassa on muun muassa tältä osin samaa henkeä Isabelle Stengersin käytäntöjen ekologian kanssa¹³⁵.

¹²⁸ Witmore 2020, 492.

¹²⁹ Witmore 2020, 494.

¹³⁰ Rohl 2012, 27.

¹³¹ Vrt.monilajinen etnografia

¹³² Witmore 2020, 491-492.

¹³³ Witmore 2020, 488.

¹³⁴ Witmore 2020, 488.

¹³⁵ Stengers 2005.

Paikan kokemisesta ja topobiografisista merkityksistä

Tässä osiossa avaan lähestymistapoja paikkaan kokemuksellisesta näkökulmasta, esimerkiksi topobiografian, ja paikan tunnelman näkökulmasta. Tässä tutkielmassa olen itse tutkijana paikan keskeinen kokija ja tulkitsija, vaikka kokemus muodostuukin suhteessa muihin paikan osallistujiin, Honkolan lavaan ja sen ympäristön elementteihin, eläimiin ja kasveihin. Kokemuksellisuuteen katson kuuluvaksi aistihavainnot, tunteet ja kehollisuuden, jotka nousevat keskeisenä esiin myös keräämässäni havainnointiaineistossa Honkolan lavalta. Tässä tutkimuksessa läsnä ovat myös kokijoiden, eli omani ja haastateltavani muistot.

Fenomenologisesta näkökulmasta paikan voidaan katsoa olevan elävä ja muuttuva, aina kokijasta ja tilanteesta riippuen erilainen ja mielikuvien täyttämä¹³⁶. Paikan herättämät tunteet ovat myös osa paikkakokemusta¹³⁷ ja esimerkiksi ihmisen arvot ja harrastukset vaikuttavat paikan ja ajan kokemukseen¹³⁸. Paikkaa voidaankin kokonaisvaltaisesti tarkastella aistittavana, tulkittavana ja muisteltavana. Anne-Mari Forssin mukaan paikan kokonaiskokemus muodostuu lopulta kaikkien paikan elementtien, eli aistein havaittavien, ajallisen syvyyden, historiallisen ja sosiaalisen ulottuvuuden, kollektiivisen muistin, tunnelman ja mielikuvien kautta.¹³⁹ Pauli Tapani Karjalaisen mukaan paikka voi ilmentyä eri muodoissa. Se voi olla esimerkiksi fyysinen, aistillinen, kulttuurinen, sosiaalinen tai tunteen tasolla ilmenevä.¹⁴⁰

Honkolan lava on paikkana historiallinen, ja tanssilavana se on ollut vuosikymmenten ajan kollektiivinen kohtaamisen paikka, jonne ihmiset, toisilleen tutut ja tuntemattomat ovat saapuneet eri paikoista yhteisen tekemisen äärelle. Monille lava on jäänyt mieleen oman elämän kannalta merkityksellisenä, topobiografisena paikkana. Topobiografiset paikat ovat ihmisen elämäntarinan kannalta merkityksellisiä paikkoja, joissa olennaista on henkilökohtaisten muistojen ja merkitysten suhde tiettyyn paikkaan ja sen tilallisuuteen¹⁴¹. Topobiografisessa ajattelussa minuus, muisti ja paikka nivoutuvat ikään kuin yhteen.¹⁴² Yksilöllisen kokemuksen ollessa fokuksena topobiografia on lopulta aina elämäkerrallisten paikkakokemusten tulkintaa

¹³⁶ Ks esim. Forss 2007, 126.

¹³⁷ Esim. Latvala, 2006.

¹³⁸ af Forselles-Riska, 2006, 218.

¹³⁹ Forss 2007, 77-127.

¹⁴⁰ Karjalainen 2009, 31.

¹⁴¹ Ks. esim. Karjalainen 2006, 2009 & 2015.

¹⁴² Karjalainen 2015.

¹⁴³. Koska Honkolan lava on henkilökohtaisesti merkityksellinen paikka sekä itselleni tutkijana että haastattelemalleni henkilölle, on tutkielman aineistossa taustalla myös topobiografiallinen ulottuvuus.

Paikan aistimisesta ja tunnelmasta

Kokemuksellisesta näkökulmasta paikka on enemmän kuin fyysisten ominaisuuksiensa tai piirteidensä kokonaisuus. Anne-Mari Forssin mukaan paikan kokeminen nähdään fenomenologisessa lähestymistavassa prosessina ja sen kokeminen ei ole vain visuaalista havaitsemista vaan kokonaisvaltaista, kehollista havaitsemista eri aistien, kuten kuulo-, haju- ja tuntoaistin kautta. Honkolan lavalta tekemissäni havaintomuistiinpanoissa nousee visuaalisuuden lisäksi myös kuuloaistimukset: lintujen ja eläinten äänet, tuuli ja toisaalta hiljaisuus. Lavan materiaalisuus välittyy myös tuntoaistin kautta: miltä lattia tuntuu paljaan jalan alla, millaista lavalla on liikkua. Yksi aistien kautta välittyvä kokemus, johon kiinnitän myös huomiota on lavan tunnelma.

Paikan tunnelman voi aistia ja kokea, ja Forssin mukaan esimerkiksi värit, tuoksut, äänet, valot ja varjot, vuoden- tai vuorokaudenajat ovat paikan tunnelmaan vaikuttavia, aistittavia ominaisuuksia¹⁴⁴. Bille et. al mainitsevat, että tutkimalla esimerkiksi valoja, värejä, ääniä, tuoksuja sekä arkkitehtuuria ja materiaalisuutta voidaan päästä käsiksi paikan tunnelmaan¹⁴⁵. Vaikka tunnelman voi aistia, ja se ympäröi aina kokijansa, tunnelman kohtaaminen vaatii Forssin mukaan tietynlaista herkistymistä, avoimuutta ja sitoutumista tilaan ja tilanteeseen. Tunnelmaa ei myöskään voi tiedollisesti hallita ja toisaalta se voi muuttua silmänräpäyksessä.¹⁴⁶ Forss kuvaa kauniisti, että tunnelma “ikään kuin puhaltaa paikan olioihin hengen samalla kun se saa niistä voimansa”¹⁴⁷. Forssin kuvailema tunnelma tuo minulle mieleen tuulen. Kuten tuuli, myös tunnelma on liikkuva ja muuttuva. Tuuli kulkee, kuljettaa, tarttuu ja kuuluu. Se on itsessään näkymätön, mutta se voi tulla näkyväksi niiden olentojen ja esineiden kautta, joita se koskettaa. Tuulta ei voi hallita, mutta sitä voi käyttää voimana. Tunnelman tavoin myös tuulella on metaforinen ja symbolinen ulottuvuus.

¹⁴³ Karjalainen, 2006, 83

¹⁴⁴ Forss 2007, 77-127

¹⁴⁵ Bille et al. 2015, 36.

¹⁴⁶ Forss 2007, 114-115.

¹⁴⁷ Forss 2007, 125-126.

Tunnelmaan liittyy sekä sanana että käsitteenä tietynlaista liukuvuutta, mikä toisaalta tekee siitä myös mielenkiintoisen tutkia. Mikkel Bille, Peter Bjerregaard ja Tim Flohr Sørensen käsittelevät artikkelissaan tunnelman, materiaalisen kulttuurin, subjektiivisuuden ja affektien välistä suhdetta, toisaalta myös tunnelmaa tilana, joka on mahdollista luoda ja tarkoituksellisesti rakentaa. Bille et alin mukaan tunnelma on paitsi meteorologinen ja tilallisesti koettava, myös sosiaalinen ja kulttuurinen ilmiö, joka on mahdollista myös rakentaa tai luoda ja sitä voidaan käyttää tarkoituksellisesti esimerkiksi sosiaalisten, poliittisten ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamiseen, sillä tunnelmalla voidaan vaikuttaa ihmisten tunteisiin.¹⁴⁸ Tunnelma on myös luonteeltaan muuttuva ja materiaalisen sekä kulttuuriympäristön muutokset ja arvot vaikuttavat myös tunnelmaan¹⁴⁹. Tunnelma saatetaan usein mieltää lähtökohtaisesti positiivisena, mutta se voi olla luonteeltaan myös pahaenteinen, pelottava tai lannistava¹⁵⁰.

“Jännä, että jatkaessani tätä kirjoitusta kotona, sama pahaenteinen tunne jatkuu. Kuin joku olisi selän takana.”¹⁵¹

Tunnelma on ilmiönä helposti tunnistettava, mutta haastavampi määrittää. Käsitteellinen epämääräisyys ei kuitenkaan vähennä tunnelman vaikutusvoimaa paikan kokemiseen ja tulkitsemiseen. Tunnelma voi olla myös hyvä ajattelun apuväline¹⁵². Bille et al. tuovat esiin tunnelman rajoja ylittävän luonteen ja tunnelman merkityksen yhteyksien luoja: Tunnelmalla on kyky yhdistää ihmisiä, paikkoja ja esineitä usein ennalta- arvaamattomillakin tavoilla, ja tunnelma voi toimia myös välineenä luoda yhteyksiä esimerkiksi henkilökohtaisen ja yleisen sekä loogisen ja ei-esittävän välille¹⁵³. Se voi tuoda näkyväksi ilmiöitä, jotka ovat luonteeltaan hetkittäisiä tai häivähdyksenomaisia, joita ei suoraan voi lähestyä empiirisyyden tai materiaalisuuden kategorioiden kautta¹⁵⁴. Pohdin Honkolan lavaa, ja tanssilavoja yleensäkin, joiden historiaan kuuluu vahvasti ihmisten kollektiivinen, kehollinen läsnäolo ja liike, joka kuitenkin luonteeltaan on hetkittäistä, tansseihin ja tapahtumiin kytkettyä. Lavalle muodostuva kehollinen ja sosiaalinen

¹⁴⁸ Bille et al. 2015, 31 (abstrakti), 37. Bille et al. (2015,32) viittaavat tunnelmaan pääasiallisesti englannin kielen sanalla “atmosphere”, mutta pohtivat ja tuovat esiin myös muita sanavalintoja ja niiden merkityksiä (esim. englannin kielen “mood” ja “ambiance” ja saksan kielen “stimmung”). Tavoitteellisesti luodusta tunnelmasta he kirjoittavat termillä “staged atmosphere”.

¹⁴⁹ Bille et al. 2015, 34.

¹⁵⁰ Bille et al. 2015, 34.

¹⁵¹ Kenttämuistiinpanot 19.6.2022

¹⁵² Ks. esim. Anderson 2009, 80.

¹⁵³ Bille et al. 2015, 33, 36.

¹⁵⁴ Ks. Degen & Hetherington 2001, 2.

konstruktio on satunnainen, samalla toisteinen, luonteeltaan muuttuva ja lopulta aina hajoava ja uudestaan rakentuva. Voisiko tunnelmaan kiinni pääseminen palauttaa näkyväksi häivähdyksiä tästä piirteestä? Tai toisaalta, voisivatko liike ja tanssi toimia väylinä tanssilavan historiallisen tunnelman tavoittamiseen?

Ihmisen oma toiminta paikassa vaikuttaa paikan tunnelmaan ja tätä kautta sen kokemiseen. Forss käyttää esimerkkinä koulun liikuntasalia, ja kuinka erilainen tunnelma siellä on liikuntatunnin ja kevätjuhlan aikana, vaikka tila pysyy samana¹⁵⁵. Olen itse myös pohtinut, voiko ihmisen toiminnasta paikassa jäädä pidempiaikainen jälki, jonka voi aistia paikan tunnelmassa silloinkin, kun siellä ei ole muita ihmisiä? Honkolan lavalla olen itse aistivinani jollakin tunnelman tasolla jotakin vaikeasti kuvailtavaa myönteistä energiaa myös paikan ollessa tyhjä. Voisiko tämä olla osa Honkolan lavan luonnetta, taikaa tai paikan henkeä, joka Forssin mukaan pitää sisällään paikan historiallisen ulottuvuuden ja siihen liitetyn kollektiivisen muistin¹⁵⁶? Paikan henki, *genius loci*, on Forssin mukaan tunnelmaa pysyvämpi paikan aistittavissa oleva “identiteetti”.¹⁵⁷

Tunnelma saattaa olla hankala ehdottomasti määrittää, mutta toisaalta on minusta mielenkiintoista, miten sitä voidaan taipuisasti tarkastella sekä empiirisellä, filosofisella että metaforisella tasolla, ja kaikilla näillä tasoilla se voi auttaa löytämään yhteyksiä ihmisten, esineiden ja ympäristön välillä¹⁵⁸.

Paikasta ja ajasta ja taiteesta reittinä paikkaan

Anne-Mari Forssin mukaan aika muuttaa paikkaa ja vaikuttaa siihen: “Ajan muuntaessa ja muuttaessa paikkaa sille kasvaa ajallista syvyyttä, historiallista ulottuvuutta, ja kaiken aikaa se on asukkaittensa kollektiivisena muistina.” Ajallinen syvyys tarkoittaa paikassa näkyvää iän tuomaa kulumista ajan “patinaa”, mikä ilmentää paikan ajallista kerrostuneisuutta.¹⁵⁹ Yi-Fu Tuan kirjoittaa myös ajan vaikutuksesta paikan kokemiseen. Tuanin mukaan paikalla on kyky hidastaa ajan kulkua ja jopa kääntää

¹⁵⁵ Forss 2007

¹⁵⁶ Forss 2007, 126.

¹⁵⁷ Forss 2007, 125.

¹⁵⁸ Ks. Bille et al 2015

¹⁵⁹ Forss 2007, 83-85.

sen suuntaa, sillä se tarjoaa tavallaan “takaisinpaluun” kokemisen mahdollisuuden.¹⁶⁰ Merkityksellinen paikka voi “palauttaa” meidät johonkin toiseen aikaan tai hetkeen elämässämme siihen liittyvien muistojen ja merkitysten kautta.

Oma suhteeni Honkolan lavaan liittyy vahvasti paitsi itse paikkaan myös taiteeseen teatterintekemisen ja musiikin kautta. Koska Honkolan lavan ominaispiirre on, että se on tanssilava, on musiikki ollut koko lavan olemassaolon ajan sen leimallinen piirre. Musiikki on kuulunut lavalla orkesterin soittamana ja teatteriesityksissä. Musiikilla on erottuva rooli myös kenttä- ja haastatteluaineistossani. Musiikki oli haastateltavalleni tärkeä syy lähteä lavalle, ja olen itse kuunnellut ja soittanut lavalla musiikkia tehdessäni kenttähavainnointia.

Minua kiehtoo ajatus musiikista ja taiteesta “paikkoina paikkojen sisällä”. Aiemmin kirjoitin Tuanin ajatuksista, että paikalla on kyky hidastaa ajan kulkua. Musiikilla on Tuanin mukaan samankaltainen kyky “kumota aika, muuttaa se eräänlaiseksi ei-ajalliseksi läsnäoloksi, paikaksi.”¹⁶¹ Musiikin kokeminen paikkana tuntuu kuitenkin vaativan tunnelman tavoin tietynlaisen tiedollisen hallinnan ja teoreettisen ajattelun hylkäämistä ja esteettistä herkkyyttä: “Epäteoreettinen kuuntelija - tai kuuntelija, joka tietoisesti sysää syrjään oman teoreettisen tietämyksensä - astuu musiikin sisälle niin kuin astuisi johonkin paikkaan, johonkin salaperäiseen maailmaan”¹⁶². Tuan näkee musiikin siis itsessään paikkana, kuten myös esimerkiksi runot ja romaanit. Esimerkiksi runoudella Tuan näkee kyvyn havainnollistaa ja jäsentää omia vielä järjestymättömiä tunteita ja mielikuvia.¹⁶³

Forssin mukaan taide voi olla väylä tai “reitti paikkaan ja sen merkitykselliseen kokemiseen ja näkemiseen”¹⁶⁴. Taide vaikuttaa erityisesti mielikuvien tasolla, mutta myös “katseen ohjaajana, tapana nähdä ja huomioida ja asennoitua paikan ominaisuuksiin.” Se rikastuttaa mielikuvitusta ja paikkakokemuksiamme ja se tuo paikkoihin tarinoita ja fiktiivisiä tapahtumia.¹⁶⁵ Omissa muistoissani ja kokemuksissani musiikki, kehollisuus ja liike ovat vahvasti läsnä siinä, miten koen Honkolan lavan. Tiettyjen kappaleiden kuuleminen kuljettaa minut heti muistoissani lavalle ja tuo mieleeni kuvallisia ja

¹⁶⁰ Tuan 2006, 26.

¹⁶¹ Tuan 2006, 24.

¹⁶² Tuan 2006, 27.

¹⁶³ Tuan 2006, 24.

¹⁶⁴ Forss 2007, 108.

¹⁶⁵ Forss 2007, 106-109.

tunnelmallisia muistoja - kuin kykenisin elämään ne uudelleen. Joskus on myös toisin päin: paikka tai tilanne tuo mieleen musiikin.

“Näin jälkikäteen mietin, että se hetki oli aivan kuin Ankin kappaleessa “Niin aikaisin”. ”¹⁶⁶

¹⁶⁶ Kenttämuistiinpanot 1.7.2022

Metodologisista ratkaisuista: Hitaasti, kuljeskellen ja kokeillen

*“Uiskelentelen vedessäsi
sukeltelen sinussa*

*ilo on täysi
kuin löytynyt helmi”¹⁶⁷*

Tutkimusmetodi voi olla luonteeltaan prosessi, strategia tai tekniikka, jota on käytetty aineiston keräämiseen ja toisaalta sen analyysiin. Tavoitteena on saavuttaa joko uutta tietoa tai syvempää ymmärrystä tutkittavasta asiasta.¹⁶⁸ Avaan tässä osiossa käyttämiäni metodologisia ratkaisuja, jotka ovat vaikuttaneet paitsi aineistonkeruussa myös kirjoittamis- ja analyysiprosessissa sekä toimineet tavallaan taustalla vaikuttavina periaatteina koko tutkimusprosessin ajan. Osio sisältää myös reflektiivistä pohdintaa metodologisista valinnoista ja niiden löytymisestä.

Laajempia tässä tutkimusprosessissa vaikuttaneita metodologisia valintoja ovat olleet hitaus ja kuljeskelu, jotka ovat tukeneet ja kannustaneet kokeilevuuteen¹⁶⁹. Olen käyttänyt kuljeskelevaa metodia sekä aineistonkeruussa että sen analyysissä ja koko tutkimusprosessi itsessään on ollut kuljeskeleva. Osa metodologisista valinnoista on kytkeytynyt vahvasti myös tutkimuksen taustateoriaan. Teoriaosiossa avaamani korografia esimerkiksi toimii sekä teoreettisena että metodologisena työkaluna. Stengersin käytäntöjen ekologia on toiminut samoin sekä teoreettisena taustana että metodologisena ohjaajana. Monesti olen pohtinut, että teoriatausta ja metodologia pitkälti limittyvät toisiinsa. Ajattelen, että Stengersin “käytäntöjen ekologia” on ikään kuin kompassi, jonka avulla voin tarpeen tullen palauttaa itseni oikeaan suuntaan, “kuljeskelu” kuvaa lähestymistapaani tutkimuksen tekemiseen, kirjoittamiseen ja havaintojen tulkitsemiseen (askeleita, joita otan), kun taas

¹⁶⁷ Valkeapää 1980 (1974), 36.

¹⁶⁸ University of Newcastle Library Guides: Research Methods

¹⁶⁹ Hitauden mahdollisuuksista tutkimuksen tekemisessä ks.esim. Marila 2019

korografia on kenties hieman kuin hämähäkinverkko, joka valmistuessaan kokoaa eri puolille otetut askeleet ja reitit yhteen.

Olen tässä tutkimusprosessissa pohtinut paljon kirjoittamisprosessin ja metodologian välistä suhdetta. Kirjoittaminen on ollut paitsi osa aineistonkeruuta myös nyt tämän gradutekstin tuottamista ja sen näkyväksi tekemistä, mitä olen tehnyt, lukenut, tutkinut ja löytänyt. Olen kipuillut paljon sen kanssa, millä tavalla aiheesta, aineistosta ja havainnoistani kirjoitan. Miten kirjoittaisin niin, että en ajautuisi liian etäälle aineistostani ja kokemuksistani? Miten valitsemani tyyli kirjoittaa vaikuttaa havaintoihini? Miten paljon voin jättää näkyviin itse prosessia kirjoittamalla? Minkä verran voin kirjoittaa asioista, joista en ole täysin varma?

Kirjoittamisessa huomaan takertuvani helposti ajatukseen, että tieteellisen kirjoittamisen tulisi olla jotakin valmista ja selkeää. Samalla olen kokenut ristiriitaa sen kanssa, minkälaisen viestin kirjoitettu teksti antaa tutkimusprosessista. Huomaan myös, että jo ainakin kaksi kertaa kirjoitusprosessin aikana olen jumittunut metodologia-osioon. Mitä oikeastaan tarkoittaa metodologia tässä tutkielmassa? Miksi minusta tuntuu tässä kohtaa, että olen eksymässä oikealta tieltä?

“joka tapauksessa, kirjoitan polkua”¹⁷⁰

Christopher Witmoren mukaan mihin tahansa metodiin kuuluu valitun tutkimustavan reflektointi¹⁷¹. Ensimmäisellä kerralla ollessani jumissa päädyinkin selvittämään metodologia-sanankuperää. Minulle tuli tarve ymmärtää syvemmin, mitä metodilla tarkoitetaan, ja lähdin etsimään sitä etymologiasta, jolloin tunsin pääseväni taas tärkeän äärelle. Metodi, tai kreikan “methodos” koostuu sanoista “meta” (yli, jälkeen) ja “odos” eli tie tai polku¹⁷². Metodologian kreikankielinen merkitys “polku” tuntui lempeältä ja sopivan metaforiselta: se kuvastaa minusta hyvin paitsi tutkijana tekemääni matkaa, myös niitä suuntia, joita olen ottanut. Osa poluista on ehkä jäänyt kesken, jotkut toiset taas ovat yhdistyneet. Joskus olen seurannut jonkun toisen tutkijan tai sattumien viitoittamaa polkua, joskus luonut omia. Joskus olen harhautunut aivan sivupoluille, mutta löytänyt takaisin tai sitten jonkun

¹⁷⁰ Guttorm 2014, 95.

¹⁷¹ Witmore 2020, 492.

¹⁷² Witmore 2020, 492.

ilahduttavan yllätyksen äärelle. Joskus kirjoittaminen on kaikesta huolimatta tökkinyt eikä lopputuloksesta ole tullut aina sellaista, mitä tavoittelin.

*“Joskus tiet kiersi kivet
Nyt kivet kammetaan, paitsi ne
joilla tietäjä istui”¹⁷³*

Christopher Witmore vertaa kirjoittamista tiellä kulkemiseen. Lohduttavana pidän hänen sanojaan siitä, että kuljettu matka ja reitti heijastuvat kirjoittamisen tyyliin ja rakenteeseen ja tutkija, tai korografi, kohtaa polullaan taisteluja, joissa ilmaisu jää väistämättä vajavaiseksi.¹⁷⁴ Aivan kuten maastossa kulkiessakin vastaan tulee välillä haastavampia ja yksitoikkoisempia osuuksia:

“The structure and style of the writing is sensitive to the idiosyncrasies of the route. Like the land, there are rough patches, harsh edges, monotonous portions. The shape of the sentence resonates with the textures of the journey and that which exceeds it.”¹⁷⁵

Metodeihin viitattaessa pidän ajatuksesta polusta tai tiestä, sillä ne tuntuvat kantavan mukanaan visuaalisia jälkiä prosessista paremmin kuin pelkkä sana metodi. Monesti olen pohtinut, että joissain tilanteissa kuvat pukevat ajatuksiani paremmin sanoiksi. Ulkoillessani Kilpisjärven jäällä tämän osion kirjoittamisen yhteydessä koin vahvan tunnistamisen kokemuksen metodologisesta pohdinnastani: pysähdyin katsomaan lumihangessa sikin sokin risteileviä jäniksen jälkiä tunturikoivikossa. Samankaltaisen kuvallisen tai metaforisen tunnistamisen kokemuksen löysin lukiessani myöhemmin samana päivänä löytämäni¹⁷⁶ Guttormin, Löytösen, Anttilan ja Valkeemäen yhteisartikkelia *Mo(ve)ments, Encounters, Repetitions: Writing With (Embodied and Textual) Encounters*. Artikkelissa neljä kirjoittajaa tuovat kokeilevalla tavalla näkyväksi yhteistä tietämisen ja tietämiseen tulemisen prosessiaan. Kirjoittajat pohtivat, voisiko heidän esityksensä olla kuin kävelemistä ilman karttaa tai kokeilevaa poluilla kulkemista ilman ennakoita määriteltyä metodia:

“Maybe this is a present(ation) of how it is to walk without a map? Or to walk a path while creating it?
A rhizomatic, zigzagging image of a path for experimenting with(out) a prescribed recipe, the

¹⁷³ Absoluuttinen nollapiste: “Tie tomun suuntima” (san.Tommi Liimatta)

¹⁷⁴ Witmore 2020, 494-495.

¹⁷⁵ Witmore 2020, 494-495.

¹⁷⁶ 10.3.2023

Methodology? Presenting the becoming of the presentation/article/life as it (be)comes—in the mo(ve)ments of research—of reading, writing, talking, walking, encountering people, ideas, texts . . .¹⁷⁷

Tekstiä lukiessani koen hengenheimolaisuutta kirjoittajiin. Koen, että tekstini on syntynyt monenlaisten kohtaamisten kautta: lukemani tekstit, tapaamani ihmiset, kohtaamiset luonnon ja eläinten, musiikin kanssa, ovat ohjanneet kirjoittamistani. Mikä lopulta on metodologian ja teorian osuus tässä prosessissa? Guttorm et al. pohdiskelevat kriittisesti yleensä metodologian merkitystä ja tarpeellisuutta, varsinkin, jos metodologialla viitataan valmiiksi määriteltyihin reitteihin.¹⁷⁸ Kirjoittajat tuovat esiin, että tutkimuksen tekemisessä metodit usein nähdään jonkin ennalta määritellyn reitin seuraamista, ja tähän sisältyy ajatus, että valittu metodologia johtaa kohti tiettyjä johtopäätöksiä ja löydöksiä.¹⁷⁹ Olen paininut saman asian kanssa omassa kirjoitusprosessissani. Guttorm et al. kannustavat pohtimaan, mitä jos asiaa ajattelisikin toisin. Entä jos metodologian kannalta merkityksellisintä olisikin uteliaisuus, matka kohti jotakin kiinnostavaa?

“But what if research methodologies and methods are about finding your own paths toward something that is of interest(s) (curiosity)? Of clearing the way as you go along . . . and mapping it”¹⁸⁰

Guttorm et al. kannustavat omien polkujen etsimiseen tai luomiseen kohti määränpäättä, joka toistaiseksi on tuntematon¹⁸¹. Koen saavani heiltä rohkaisua hetkellä jolloin olen jälleen ohjautumassa kohti jotakin sellaista tuttua kirjoittamisen mallia, jonka olen jo edellisessä opinnäytetyössäni kulkenut. Tämän tutkielman kohdalla koen, että matka on vähintään yhtä tärkeä kuin määränpää, jonka toivon jopa yllättävän itseni. Olen monesti painiskellut oman tutkimusprosessini ja tyylini polveilevuuden ja rönsyilevyyden kanssa. Jostain syystä olen oppinut jopa häpeämään tätä piirrettä, jonka kuitenkin koen olevan varsin paljon myös minua itseäni. Omat ajatukseni akateemiseen kirjoittamiseen liittyvästä selkeyden ja ytimekkyyden vaatimuksista ovat ohjanneet minua helposti katkomaan rönsyjä ja pyrkimään tuottamaan suoraan valmiin ja selkeän kuuloista tekstiä. Tämä on johtanut pahimmillaan täyteen pysähtymiseen. Guttorm pohdiskelee samankaltaisia asioita myös väitöskirjassaan:

¹⁷⁷ Guttorm et al. 2015, 240.

¹⁷⁸ Guttorm et al. 2015, 420. Ks. myös Witmore 2020, 488.

¹⁷⁹ Guttorm et al 2015, 420-422.

¹⁸⁰ Guttorm et al. 2015, 422.

¹⁸¹ Guttorm et al. 2015, 420.

“Pitkään kirjoittaminen oli minulle mahdotonta, koska olin kiinnittynyt täyttämään tieteellisen kirjoittamisen territoriaaliset vaatimukset, joiden koin haastavan käsitystäni ja kokemustani maailmasta ja itsestä, subjektista, kompleksisena ja kielestä usein jähmettävänä.”¹⁸²

*“tahmeaa. miksi tästä tulee niin tahmeaa, heti kun tiedän että kirjoitan väitös- kirjaa”*¹⁸³

Kun moni asia kiinnostaa, sitä helposti lähtee seuraamaan mielenkiintoisia ylläkkeitä innostuksesta ja uteliaisuudesta. Koska pidän tätä hyvänä asiana niin elämässä kuin tutkimuksen tekemisessä, yritän parhaani mukaan pitää tästä kiinni ja siksi kirjoitan sen myös tähän auki, muistutukseksi itselleni. Guttorm et al. kannustavat myös sivupolkujen seuraamiseen¹⁸⁴ viitaten Patti Latheriin¹⁸⁵, sillä ne voivat tarjota pääsyn uuden tiedon äärelle:

“ What could be found if taking a sidestep? Do we dare? What if we get lost?”¹⁸⁶

Lather kirjoittaa, että eksyminen voi olla myös tietämistä (“getting lost as a way of knowing”)¹⁸⁷. Olen monesti pohtinut, että vaikka välillä ajaudun sivupoluille, olen päättänyt seurata niitä uteliaasti, sillä minulla on ollut aavistus, että niihin voisi olla piilotettuna jotakin sellaista tietämistä, jota ei välttämättä heti rationaalisesti tavoita. Tällaisia aavistuksenomaisen “tietämisen” sivupolkuja on ollut esimerkiksi päässä soivan musiikkikappaleen seuraaminen tai harhaileminen kaupungilla. Kerran ollessani käymässä Helsingin yliopiston keskustakampuksella aikeissa kirjoittaa tätä gradua päädyin matkalla antikvariaattiin selailemaan kirjoja. Jokin sai minut hakeutumaan ikkunan edustalle vanhojen joululehtien äärelle. Seuraavassa hetkessä huomasin, että aivan lehtien vieressä oli lehtikokoelma Isabelle Stengersin ajatuksia käsitteleviä artikkeleita, joita olin toivonut löytäväni jostakin. Tätä löydöstä on vaikea järjellä selittää, mutta minusta tuntui, että jokin johdatti minut tämän tiedon luokse, kääntymään antikvariaattiin, vaikka se ei ollut suunnitelmassa. Toinen erikoisempi tietämisen aavistus sattui, kun ensimmäistä kertaa metodiosuudessa jumittaessani mielessäni alkoi soida J. Karjalaisen kappale “Sinulle, Sofia”.

¹⁸² Guttorm 2014, 13.

¹⁸³ Guttorm 2014, 132. (Väitöskirjassa tämä teksti on fragmentaarinen runo, jossa on erilainen asettelu, jonka olen tässä jättänyt pois, koska samaa asemointia on vaikea toisintaa tässä)

¹⁸⁴ Guttorm et al. 2015, 422.

¹⁸⁵ Lather 2007, 3-4.

¹⁸⁶ Guttorm et al. 2015, 422.

¹⁸⁷ Lather 2007, 3-4.

*“Laulan pikkuisen / Sulle laulelen / Vain sinulle, sinulle Sofia /
Päivänkakkara / on mulla hatussa / Vain sinulle, sinulle Sofia /
Kun silloin luotas lähdin / se oli juhannus /
Kun silloin luotas lähdin / vuonna kaksikymmentyhdeksän /
Kuinka olisin edes voinut aavistaa / etten palais milloinkaan ”¹⁸⁸*

Päädyn näppäilemään kappaleen melodiaa kitaralla, ja soittamisen kautta minulle avautui metaforinen kuva, joka selkeytti minulle sitä, millaisena tämän tutkimusprosessin koen. Samaan tapaan kuin kitaralla näppäileminen on melodiapolkujen etsimistä ja kokeilemista (Miten sormet kannattaa asettaa, jotta oikeat äänet löytyvät? Minkälaisilla otteilla soittaminen onnistuu parhaiten? Minkälaisia asetelmia pitkin sormet liikkuvat otelaudalla?) tämä kirjoitusprosessi on uusien polkujen kokeilemista ja löytämistä. Kokeilemalla haetusta prosessista voi myös lopulta nousta valmis melodia tai kokonainen laulu, joka on soittajansa ja säveltäjänsä näköinen. Mielenkiintoisella tavalla myös Guttorm kuvailee väitöskirjaansa musiikin keinoin:

“Tämä on lintu, tai laulu, tai hyräelmä tältä liikkeelliseltä paikalta, näiden diskurssien puristuksesta ja sallimana”¹⁸⁹

Olen pohtinut samankaltaista muodon tematiikkaa myös kenttämuistiinpanoissani Honkolan lavalta kesällä 2022:

“Mulle tuli olo, että ehkä näistä, mitä koen, olisi kirjoitettava. Ehkä runoina. Ehkä ne, tai laulut tavoittaisivat paremmin mun havaintoni ja kokemukseni tästä paikasta.”¹⁹⁰

¹⁸⁸ J.Karjalainen: “Sinulle, Sofia” (san. Jukka Karjalainen)

Ollessani aikeissa kirjoittaa tätä osiota, päässäni alkoi soida J. Karjalaisen kappale “Sinulle Sofia”. Tämä on minusta yksi monista sellaisista “sattumista” tai tutkimusprosessin aikana yllättävästi “putoilleista” asioista, joilla on ollut merkitystä tutkimusprosessini ohjaamisessa. Minun oli aluksi kovin vaikea kirjoittaa tutkimusmenetelmistä tai metodeista, koska koin että gradun dispositio ja tieteellisen kirjoittamisen konventiot lukitsivat ajatteluani ja kirjoittamistani. Tuntui, että vakiintuneet termit ja rakenteet loivat kirjoittamisen tilaan “kontrolloidun katseen”, joka ei tuntunut jättävän minua rauhaan. Tämä kappale tuntui “ystävältä”, joka haki minut pois musiikin maailmaan, jossa on omanlaisensa kieli ja ehkä vapaampi ilmaisu. Uskon, että nämä sattumalta nousseet tai vastaan tulleet kappaleet (joita on myös kenttämuistiinpanoissani) ovat vihjeitä, jotka voivat kertoa tai paljastaa jotakin sellaista, mitä kannattaa pysähtyä tutkimaan. J. Karjalaisen tavassa tehdä musiikkia on myös jotakin samanlaista kuin omassa tavassani lähestyä tätä tutkimusprosessia. Muistiinpano joulukuulta 2022.

¹⁸⁹ Guttorm 2014, 196.

¹⁹⁰ Kenttämuistiinpanot 1.7.2022

Hanna Guttormin väitöskirjasta¹⁹¹ löydän myös tukea ajatukseen, miten runot ja fragmentaarisuus voivat sisältyä myös tieteelliseen tekstiin. Guttorm kuvaa väitöskirjassaan *Sommitelmia ja kiepsahduksia - Nomadisia kirjoituksia tutkimuksen tulemisesta (ja käsityön sukupuolisopimuksesta)*¹⁹² tutkimuksensa tulemistä ja “poststrukturalististen teorioiden materialisoitumista tutkimuksen ja sen kirjoittamisen käytännöissä”. Hänen väitöskirjansa alkuperäinen ajatus, etnografia käsityönopetuksen sukupuolittuneisuudesta, muuttui kirjoitusprosessin aikana muotoaan autoetnografiseksi “tietämisen mahdollisuuksien ja oikeutuksien sekä eettisten kysymysten tutkimiseksi”.¹⁹³ Guttorm on sisällyttänyt väitöskirjaansa paljon tutkimusprosessiin liittyviä itse kirjoittamiaan fragmentaarisia runoja ja kokeilevia, pohdiskelevia tekstiosuuksia¹⁹⁴:

“[P]oimin lauseita, jotka sytyttävät, synnyttävät, voimauttavat, sysäisevät liikkeelle, innostavat, kutsuvat mukaan, matkalle, menemään, tekemään, kirjoittamaan, irrottautumaan odotetusta, ”tieteelliseksi tutkimukseksi” tunnistettavista ominaisuuksista, ”tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla” (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2002) kirjoittamisesta ja raportoisesta.”¹⁹⁵

Guttormille näillä valinnoilla on liikkeelle paneva voima ja fragmentaaristen osioiden sisällyttäminen on myös tietoista pyristelyä pois tieteellisen tutkimuksen konventioista. Pohdin Isabelle Stengersiä ja muistutan itseäni siitä, että tärkeää on sen voiman herättäminen, joka saa tutkijan ajattelemaan, tuntemaan ja toimimaan¹⁹⁶. Kuten Guttormille, myös minulle runot ovat olleet tällainen liikkeelle paneva voima tutkimusprosessissa. Samastun Guttormin ajatuksiin siitä, miten runot voivat olla myös osa analyysiä, ja miten ne ovat tavallaan myös merkityksien kohtaamispaikkoja, risteyskohtia, lähteitä, tai Guttormin sanoin ikkunoita:

“Runot ovat minulle analyysin osa, jossa empiirinen lähestyy teoreettista ja kohtaa myös oman ruumiillisuuteni. Samalla ne ovat tietämisen tapa, jossa merkitykset jäävät liikkeeseen ja tulkinnat epävarmoiksi ja oikeutustaan kyseleviksi. Tällä hetkellä ajattelen, että runot ovat ikkunoita, joiden kautta katson empiriaa erontekojä koskevien teoreettisten pohdintojen rinnalla.”¹⁹⁷

¹⁹¹ Guttorm 2014.

¹⁹² Guttorm 2014.

¹⁹³ Guttorm 2014 (tiivistelmä)

¹⁹⁴ Fragmentaarisia tekstiosuuksia prosessista ovat sisällyttäneet artikkeliinsa myös Tuominen & Marila 2022

¹⁹⁵ Guttorm 2014, 18 (alaviite).

¹⁹⁶ Stengers 2005

¹⁹⁷ Guttorm 2014, 83.

Minua puhuttelee Guttormin ajatus, että runoissa yhdistyy liike, kirjoittajan kehollisuus, empiria ja teoria. Samastun myös Tuanin ajatukseen runoista paikkoina¹⁹⁸. Minulle runot ovat ikään kuin portteja johonkin toiseen maailmaan, kuviteltuun tai todelliseen, joskus portteja koettuihin hetkiin tai muistoihin. Omaan suhteeseeni Honkolan lavaan liittyy henkilökohtaisista syistä monia eri eletyn ajan kerroksia, muistoja sekä liikettä. Koen, että runot ovat minulle mahdollisuuksia palauttaa näitä kehollisia kokemuksia lavalla vietetystä ajasta ja runot pystyvät tavallaan kuljettamaan takaisin siellä vietettyihin hetkiin. Myös tästä syystä olen palannut kirjoittamisprosessin aikana samoihin runoihin, joita lavalla luin¹⁹⁹ tai kirjoitin.

“Ehkä runo on kuin tiivis hetki, pidempi muotoaan, syvempi kuin kaksi ulottuvuutta. Kuin vähän rikkinäinen videokuva.”²⁰⁰

Tässä kohtaa koen vaeltaneeni kauas alkuperäiseltä polulta ja hiihtäneeni harhaan. Mistä olin kirjoittamassa ennen kuin suksi irtosi siteistä?

Guttorm kuvaa väitöskirjassaan omaa kirjoittamistapaansa, aineistonkeruutaan ja tutkimustaan nomadiseksi. Nomadinen kirjoittaminen on hänen mukaansa luonteeltaan virtaavaa, vaeltelevaa ja pysähtelevää hetkessä kirjoittamista, eräänlaista matkapäiväkirjan pitämistä: kirjoittamista pitkän matkaa ja sen kuvaamista, missä kirjoittaja on käynyt. Nomadiseen kirjoittamiseen kuuluu myös ajatusten alustava tunnustelu kirjoittamalla. Se kantaa mukanaan myös ajatusta kirjoittamista edeltävästä toiminnasta: lukemisesta, ajattelemaan pysähtymisestä, liikkumisesta paikasta toiseen.²⁰¹

“Tutkimukseni on ollut monella tavalla liikkuvaa, nomadista. Keräsin monenlaista tutkimusaineistoa, virtauksenomaisesti, yritin aineistojen analyyssejä virtauksenomaisesti, kunnes etnografia jatkoi vaellustaan kysymään, mitä teen ja rakennan tutkimuksessani ja omalla kirjoittamisellani.”²⁰²

Tässä tutkielmassa, tai matkakertomuksessani, koen kirjoittavani samaan tyyliin, nomadisesti. Ajattelen sitä myös kuljeskeluna. Kuten aiemmin polku-metaforan kohdalla, pidän ajatuksesta että nomadinen kirjoittaminen pitää sisällään jälkiä prosessista, siitä mitä on tapahtunut ennen liikkeelle lähtemistä. Se

¹⁹⁸ Ks. esim. Tuan 2006

¹⁹⁹ Hannu Salaman *Puu balladin haudalla*-teos

²⁰⁰ Kenttämuistiinpanot 1.7.2022

²⁰¹ Guttorm 2015, 187.

²⁰² Guttorm 2015, 19.

sisältää ajatuksen kirjoittamisen liikkeestä mutta toisaalta myös pysähdyksistä, katseista, kosketuksista, kurotuksista. Minut nomadinen, vaeltava, ajattelu kuljettaa myös kuvittelun kautta lähemmäs luontoa, joka on olennainen osa omaa kokemustani Honkolan lavasta. Leikin ajatuksella, että kenties kirjoittamalla voisin johdattaa lukijan ja itseni takaisin Honkolan lavalle. Kuinka voisimme yhdessä kuljeskella heinittyneellä nurmella, pysähtyä lavan reunaan, missä metsäorvokki kukki räystäään alla. Istahtaisimme päädyn ristikkolautojen viereen penkille, jossa monesti istuin päiväkirjani kanssa kirjoittamassa. Katsoisimme auringonlaskun punertamaa taivasta ja kuuntelisimme, kuinka käki kukkuu.

*“Iltasella istahdan
annan katseen kiertää*

*Päivät kuluvat, kuut
ja vuodetkin”²⁰³*

Nomadiseen kirjoittamiseen linkittyy myös nomadinen ajattelu, jossa kehollisuudella ja aisteilla, jopa kuvittelulla, on keskeinen rooli. Nomadisessa ajattelussa maailmassaolon ja ajattelun ruumiillisuus painottuu: “Ruumiin materiaalisuus yhdistää mielen ja ruumiin ja kutsuu esiin ajattelua, joka sumentaa muitakin rajoja.”²⁰⁴ Tällainen kehollisuuden ja mielen yhteyden esiin kutsuma ajattelu syntyy “aistein ja aistimuksin, käsittein ja kuvitteluin, joita ei voi redusoida humanistiseen, rationaaliseen tietoisuuteen (tai tietämiseen)”²⁰⁵ Nomadiseen ajatteluun kuuluu ajatus olemisen ja elämisen moninaisuudesta ja vahva kiinnostus kaikkea elävää kohtaan. Nomadinen ajattelu pyrkii lähestymään “moninaisia toisia” myönteisen, “myötäkarvaan silittävän” toiminnan kautta sekä luomalla “käsitteitä, aistimuksia, periaatteita ja affekteja, joilla lähestyä moninaisia toisia”.²⁰⁶

²⁰³ Valkeapää 1980 (1974), 22.

²⁰⁴ Guttorm 2014, 115.

²⁰⁵ Guttorm 2014, 115.

²⁰⁶ Guttorm 2014, 115.

Havainnoimassa Honkolan lavalla

*“Minä en
haluaisi lähteä täältä
voisin jäädä tähän
koko elämäksi”²⁰⁷*

Tässä osiossa käyn läpi tutkimukseni aineistoa²⁰⁸. Teen sen nomadiseen kirjoittamiseen nojautuen ja tarkoituksellisesti fragmentaarisuutta sisällyttäen. Fragmenttien toivon tuovan esille aineiston luonnetta ja erilaisia ääniä, ikään kuin tuulen kuljettamina huokauksina ja kerroksina, jotka ovat olleet osa Honkolan lavan historiaa. Tällaisia ovat olleet monet muutkin äänet ja muistot, jotka eivät tässä tutkielmassa pääse näkyväksi, mutta jatkuvat osana niiden elämää, joita Honkolan lava on koskettanut. Kirjoittaminen on tässä osiossa paitsi matkanteon väline, myös aineistoa näkyväksi tekevä prosessi.

“Kirjoittaminen on liikkumista mielen avaruuksissa. Yksinäisen tutkimusmatkailijan taivallusta ajassa ja tilassa.”²⁰⁹

Haluan osana tätä tutkimusta kokeilla, millä tavalla aineistoa voisi tuoda näkyväksi kuljettamalla tekstiä kuvitteellisesti Honkolan lavalle, johon aineisto kytkeytyy, ja jossa se haastattelua lukuunottamatta on myös syntynyt. Tämä osio on siis myös tutkimuksellinen kokeilu. Pääaineiston lisäksi tähän osioon on tarttunut muistoja ja ääniä, joita kirjoittamisprosessi on nostanut esiin. Runot, laulut ja tekstit kulkevat ystävinä mukana nytkin, kuten koko tämän tutkimusprosessin varrella²¹⁰.

“Aika virtaa, niin nopeaan. Sua lähden ulos vastaan kulkemaan.”²¹¹

Nomadisella, vaeltavalla kirjoittamisella haluan nostaa esiin erilaisia aineistosta nousseita havaintoja sen perusteella, minne kuvitteellinen liike lavalla minut johdattaa. Liikkuminen, aistit, pysähtely,

²⁰⁷ Kenttämuistiinpanot 1.7.2022

²⁰⁸ Kenttämuistiinpanot, haastatteluaineisto, valokuvat ja videot.

²⁰⁹ Björkman 2022, 12.

²¹⁰ Tätä osiota kirjoittaessani huhtikuussa 2023 mielessäni alkoi soida Rauli Baddingin musiikki. Raulin musiikki auttoi minua kirjoittamaan ja toi kirjoittamiseen ilon takaisin, sillä olin jälleen kerran jäänyt jumiin, tällä kertaa teoriaosioon ja käsitteiden määrittelyyn. Baddingin lisäksi kirjoittamisessa auttoi Hannu-Pekka Björkmanin kirjoituskokoelma *Metsä ei kuule neuvojani*, jonka luonnonläheiset, pohdiskelevat tekstit auttoivat hakeutumaan puiden ja runojen äärelle.

²¹¹ Rauli Badding Somerjoki: “Kuihtuu kesäinen maa” (san. Pirkko-Liisa Vakkuri)

kokeilevuus ja kehollisuus ja myös paikallaan oleminen ovat olleet osa kenttähavainnointia ja sen syntymistä, ja haluaisin kirjoittamalla yrittää tuoda esiin aineiston luonnetta.

Kenttähavainnointia tehdessäni minulla ei ollut tietoisena tavoitteena taidelähtöinen lähestymistapa, vaikka tiettyjä tapojani toimia lavalla esimerkiksi tanssimalla, laulamalla, musiikkia soittamalla tai yksityiskohtia valokuvaamalla voi ajatella myös taidelähtöisiksi metodeiksi kulttuuriperinnön tutkimiseen. Minulle ne olivat kuitenkin ensisijaisesti itselleni luontevia tapoja, jotka nousivat esiin tietyllä hetkellä, ja joista pidän muutenkin. Omaan suhteeseeni Honkolan lavaan ne linkittyvät myös Juhannustanssit- teatteriproduktion kautta, jossa musiikki, laulu ja liike olivat keskeisiä elementtejä. Pohdin kuitenkin taidetta, erityisesti teatteria, kenttämuistiinpanoissani ja mainitsen saaneeni taiteen tekemiseen lavalla ollessani ideoita. Pohdin kenttämuistiinpanoissani kuitenkin myös, menettäisikö Honkolan lava paikkana jotakin, jos sinne tehtäisiin esimerkiksi näyttely ²¹².

Kirjoittajana pyrin olemaan tässä osiossa korografi ja kirjoittaa näkyväksi Honkolan lavan korografiaa omasta tutkijan positioistani. Koska oma rooli aineiston tuottajana ja kerääjänä on keskeinen, ja aineisto myös paljolti henkilökohtainen, tuntuisi oudolta yrittää häivyttää itseäni tästä prosessista ottamalla jonkinlaista objektiivisuuteen pyrkivää etäisyyttä tekstin tyyliin.

En ole tehnyt etukäteissuunnitelmia esimerkiksi aineiston teemoittelun suhteen, vaikkakin aineistoa lukiessa tiettyjä toistuvia aiheita ja yksityiskohtia onkin noussut esille. Ajattelen teemojen kirkastuvan kirjoittamisen myötä. Kuten aineistoa kerätessäni, haluan tutkia, mitä aineistosta voi nousta sitä käsitellessä esiin ilman etukäteen päätettyjä tavoitteita, muita kuin tavoite palata kuvitteellisesti Honkolan lavalle ja antaa havainnoinnin vaeltaa hetkessä nousevien impulssien mukana. Joskus kirjoittamista on saattanut ohjata myös tunnetila, joka on ollut vastaava kuin aineistonkeruussa esiin noussut tunne, esimerkiksi pelko ja suru. Mikäli jokin tunne on tuntunut estävän kirjoittamistani, olen kokeillut, voisiko kirjoittaminen jatkua menemällä tuon tunteen luo myös aineistossa.

²¹² Kenttämuistiinpanot 1.7.2022

Saapuminen

“Käännyin Halkivahantielle, kuten niin monta kertaa ennenkin. Viimeistään Kortejärven pilkahdus tienvarren humisevien mäntyjen lomasta rauhoittaa mielen. Ylitän pienen sillan, vasemmalle jää Honkolan kartano. Jatkan eteenpäin ohi Vahosten risteyksen. Ehdin hengittää maisemaa kuin maalausta, kunnes havahdun että Honkolan koulun kohdalla ollaan ja kohta vasemmalle. Risteys tulee kumman nopeaan, käännyin ja sukellan hetkeksi metsään. Pian edessä aukeaa suuri nurmikenttä. Pysäytän lippukopin kohdalle ja edessäni tervehtivät jo tanssilavan valkoiset koristelaudat ja punaiset pyöröhirret. Olen saapunut Honkolan lavalle.”²¹³

Kenttäaineiston kokoaminen Honkolan lavalta on sisältänyt lukuisia lähtöjä ja saapumisia. Kolme kertaa saavuin Honkolan lavalle polkupyörällä, neljä kertaa autolla. Varsinkin ensimmäisessä kenttäpäivämerkinnässä olen kiinnittänyt saapumiseen ja saapumispäivään liittyviin yksityiskohtiin huomiota. Tasaluku polkupyörän matkamittarissa teki saapumisen kokemuksesta erityisen merkityksellisen.

“Saavuin hetki sitten pyörällä tänne. Minulla oli sports tracker päällä, ja tuntui merkitykselliseltä, että juuri kun pysähdyin pistämään sitä paussille, lukemana oli tasan 10,0km. (Lähdin liikkeelle lapsuudenkodistani - -). Tuntuu, että olen oikeassa paikassa oikeaan aikaan. Tuulee vahvasti, mutta on kaunis ja aurinkoinen iltapäivä, lakkiais- ja valmistujaispäivä, koulujen päättäjäispäivä, kesäloman ensimmäinen päivä.”²¹⁴

Vaikka en osannut tapahtumahetkellä sanoa, miksi tasalukema matkamittarissa oli merkityksellinen, tuntuu hauskalta sattumalta huomata myöhemmin, että haastateltavani muisteleva pyörämatka Honkolan lavalle oli samanpituisen kuin omani.

“No kuinkahan paljon siitä olis Urjalaan lavalle. Kyllä siitä aika paljon oli matkaa - - mutta en tiedä oliko kymmenen kilometriä tai siinä paikkeilla.”²¹⁵

Myös haastateltavani kertoo tulleen Honkolan lavalle aikanaan polkupyörällä, myös ensimmäistä kertaa nuoruudessaan 1930-luvun lopulla.

“Olinko mää viidentoista vähän yli, kun siitä potkastiin pyörällä vaan. Pyörällä siitä mettäteitä.”²¹⁶

²¹³ Reponen 2021, 71.

²¹⁴ Kenttämuistiinpanot 4.6.2022

²¹⁵ Haastatteluaineisto 12.7.2022

²¹⁶ Haastatteluaineisto

Pohdin, onko kenties ollut yleisempää vuosien varrella saapua lavalle polkupyörällä kuin autolla, ja missä määrin pyörällä saapuminen vaikuttaa koettuun tunnelmaan tai virittäytymiseen, sillä polkupyörän liike on omalla keholla tuotettu. Virittääkö pyörällä saapuminen kehollisempaan aistimiseen kuin autolla? Muistan itse nuorena kulkeneeni Honkolan lavalle tansseihin myös nimenomaan polkupyörällä. Haastateltavani muistelee polkupyörällä saapumisen olleen yleistä, mutta matka tehtiin myös jalan tai autolla.

“Tultiin pyörällä. Tulikoos niitä hevos- ollenkaan siitä jostain lähempää. Sitten oli ihan semmosia autoja, joilla ne tulivat ja pyöriä oli kellä oli ja lähempää tultiin jalkasin pidemmänkin matkaa.”²¹⁷

Menneen tuntuja muuttuneessa maisemassa: urheilukenttä ja ravintolarakennus

Honkolan lavalle saavuttaessa tullaan lyhyen matkaa metsätietä, jonka jälkeen tie lavalle kulkee aukean nurmikentän läpi. Tuo nurmikenttä on vanha urheilukentän pohja, ja sen takana pienen mäen päällä sijaitsee Honkolan lava, hirsirakenteinen katettu avolava, jonka kentän puoleista edustaa reunustavat koivut.

*“Koivujen alla on hyvä kulkea nyt.
Talvella ne vain
uneksivat”²¹⁸*

“Tikka nikkaa. Kaikkialla on tosi vihreää. Linnuista kuuluu myös ainakin peippo ja talitiainen.”²¹⁹

²¹⁷ Haastatteluaineisto

²¹⁸ Salama 2022 (1962), 9.

²¹⁹ Kenttämuistiinpanot 4.6.2022

Kuva 8: Honkolan lava 4.6.2022 (Kuva: Heidi-Maria Reponen)

Kuvittelen itseni saapumassa Honkolan lavalle nurmikentän tietä pitkin polkupyörää taluttaen. Jonnekin tänne myös haastattelukumppanini on aikoinaan jättänyt pyöränsä.

“Millaiselta siellä näytti kun tulit pyörällä pihaan?”

- *No ei sieltä oikeestaan se oli ensimmäinen kun tänne mettään tuupattiin pyörää ei sitä mitään lukottu tai mitään. Sinne käveltiin sieltä löyty aina joku.”²²⁰*

Saapuessani Honkolan lavalle ensimmäistä kertaa kesällä 2022 kiinnitin huomiota nurmikentän kaarteisiin, jotka muistuttivat minua vanhasta urheilukentästä. Juoksuradan kaarteeksi tulkitsemani tie herätti mielikuvitukseni ja sai minut kuvittelemaan ympärilläni urheilukilpailut, suuren ihmismäärän, tanssimusiikin:

“Kun kaarsin pyörällä tietä pitkin tänne, tuntui kuin olisin ajanut vanhan urheilukentän kaarretta, mikä voi olla tottakin. Täällä on urheiltu, tanssittu. Oltu yhdessä. Yhdessä jonkin nostattavan ja vapauttavan tekemisen äärellä. Tuntuu kuin voisit kuulla ympärilläni urheilukisoja kannustavan joukon ja tanssimusiikin. Kuinka olisin ison yleisöjoukon keskellä.”²²¹

²²⁰ Haastatteluaineisto

²²¹ Kenttämuistiinpanot 4.6.2022

Urheilukenttää ei lavan edustalla enää nykyisin ole, mutta lavan edustalla oleva aukio muistuttaa sen paikasta. Urheilukenttä nousi esiin myös haastatteluaineistossani. Haastattelukumppanini muistelee olleensa urheilukentällä katsomassa kokkoa ja tapahtumia. Hän kertoo olleensa myös VPK-toiminnassa mukana ja muistaa Honkolan VPK:n, jonka talo sijaitsee Honkolan lavan lähellä.

Urheilukentän lisäksi jo kadonnut menneisyyden jälki, vanha ravintolarakennus nousee esiin haastatteluaineistossa. Haastattelukumppanini oli kiinnittänyt huomiota vuonna 1962 palaneen ravintolarakennuksen puuttumiseen vieraillessaan Honkolan lavalla kesällä 2022²²².

“Ja sit tosiaan kun se ravintolapuoli oli hävinny vallan siitä vähän ylempää. Että mä san et oho, kun siinä oli niin hyvä se keittiö ja se ravintola ja mä sa että se on hukunu. Mutta kyllä siellä kaikkee muuta vielä oli koska siin on se urheilukenttä. - - [M]utta tosiaan se keittiö mä kaipasin sitä kun - - sinne oli aina kiva mennä vähän huiliin.”

Kuvailtu ravintolarakennus sijaitsi lavan takana mäen päällä. Siitä on vielä jäljellä betoniset kellarin jäänteet²²³. Koska en ole itse koskaan nähnyt ravintolarakennusta, en ole osannut sen puuttumista samalla tavalla noteerata kuin joku, jolle se on ollut keskeinen osa paikkakokemusta. Minulle tämä havainto oli haastatteluaineistossa ilahduttava yksityiskohta - että muuttuneessa maisemassa myös täysin kadonnut elementti voi toisen ihmisen kertomana tulla ikään kuin taas eläväksi, aivan eri tavalla kuin pelkän mustavalkoisen valokuvan kautta. Se elää edelleen niissä ihmisissä, jotka sen muistavat.

Muistojen tanssipaiikka

Mistä se tieto kulki, että nyt on tanssit?

- *Tais olla Urjalan lehdessä.*

Harjoiteltiinko niitä [tansseja] jossakin?

- *Ei. No. Kun joku tuli hakeen niin sitä meni vaan.*

- *En mä tiiä kuinka se... kuinka se me niitä osattiinko mennä.*²²⁴

²²²Minusta on hauska yksityiskohta, että lavarakennuksen palosta (1962) on kulunut tasan 60 vuotta vuonna 2022. Hauska sattuma on myös, että sekä minä että haastateltavani olemme toisistamme tietämättä käyneet Honkolan lavalla palosta 60 vuotta myöhemmin, kesällä 2022. Vuonna 1962 ilmestyi myös Hannu Salaman runokokoelma *Puu balladin haudalla*, joka 60 vuotta myöhemmin päättyi myös käymään Honkolan lavalla.

²²³ Reponen 2022, 107.

²²⁴ Haastatteluaineisto

Haastattelukumppanini kanssa keskustelimme paljon Honkolan lavasta nimenomaan tanssipaikkana. Hänen muistoissaan tanssipaikkaan kuuluvat orkesteri orkesterinohjaajineen, musiikki, järjestysmiehet ja se, että paikalla oli paljon porukkaa.

“[N]iitä oli tuttuja nuoria oli joka puolelta. Että siellä kulu aika hyvin ja hyvin tanssittiin.”²²⁵

Lavan tunnelman hän kertoo olleen hyvä, ja järjestysmiehet puuttuivat tarvittaessa tilanteisiin. Tanssilattialla oli hyvä luisto ja sillä oli hyvä tanssia. Hän kertoo käyneensä lavalla nuorena kavereiden kanssa tai yksin, ja myöhemmin yhdessä miehensä kanssa. Tanssilajeista hän mainitsee ainakin humpan, tangon ja polkan.

“Kaikkia näitä mitä noin sillon ennen vanhaan ei nykyään kai enää... osaako ne enää semmosia että. Ja polkat ja kaikki.”²²⁶

Honkolan lavalla on suosituimpien tanssien aikaan ollut varmasti paikalla satoja ihmisiä. Kontrasti nykytilaan, hiljaiseen, tyhjään lavaan, on tähän verrattuna suuri. Miltä näyttää ja kuulostaa tanssilavalla, jossa tanssi on hiljennyt? Minkälaisena paikkana lava näyttäytyy? Seuraavissa osioissa tarkastelen Honkolan lavaa keskittyen havainnointiaineistoon, joka perustuu omaan oleskeluuni lavalla.

Luonnon läsnäolo lavalla

Linnunlaulua ja tuulen suhinaa

Vieraillessani Honkolan lavalla kesällä 2022 lavalla ei järjestetty toimintaa, vaan lava oli tyhjillään. Tyhjällä lavalla havainnointi toi kuitenkin luonnon äänimaisemat, linnut ja eläimet, lähelle. Yhtä lukuun ottamatta jokaisella kenttäkäynnilläni olen kiinnittänyt huomiota joko äänimaisemaan tai lavan läheisyydessä vieraileviin eläimiin ja hyönteisiin tai siellä kasvaviin kasveihin ja puihin²²⁷. Ainoastaan

²²⁵ Haastatteluaineisto

²²⁶ Haastatteluaineisto

²²⁷ Yhdelläkään kerralla en havainnut lintuja tai eläimiä lavarakennuksessa sisällä, vaan aina sen ulkopuolella.

kahdelta käynniltä en ole kirjannut ylös äänimaisemaan liittyviä elementtejä²²⁸. Tunnistan linnuista käen, heinäisorsan, käpytikan ja kaulushaikaran, joiden ääniä kuulen useammalla kerralla. Yöpymiskerralla kuuluu lisäksi ötököiden surinaa ja laulujoutsenten huutoa. Ensimmäisellä käyntikerralla kesäkuussa kuulin peipon ja talitiaisen äänen. Kaikkien lintujen ääniä en tunnista. Lintujen ääni tuntuu tuulen ohella kuitenkin olevan toistuva osa Honkolan lavan äänimaisemaa.

“Tikka nikkaa.”²²⁹
“tuuli humisee puissa.”²³⁰
“peippo ja talitiainen.”²³¹
“kuulas lintukonsertti.”²³²
“Joutsentenhuutoa. Ei liikennettä.”²³³
“Käki. Lehmä.”²³⁴
“tikan nakutus puuta vasten.”²³⁵
“sorsan valitusta ja käen kukuntaa.”²³⁶
“Ihmisen örähdyksiä.”²³⁷
“Linnunlaulu. Melko tuulista.”²³⁸
“Uusi linnun ääni. Ehkä kerttunen tai satakieli. Tai joku rastas.”²³⁹
“tuuli suhisee rauhallisesti. Nyt puhaltelee kaulushaikara.”²⁴⁰
“Kuuluu käki ja ötököiden surinaa.”²⁴¹
“Jännä lintu lentelee. Kuulostaa ihan sammakolta.”²⁴²
“raskaan kaluston ajoneuvojen ääniä.”²⁴³
“Raikas puhiseva tuuli.”²⁴⁴
“Yksi sadepisara tippui hiljaa alas rännistä.”²⁴⁵

²²⁸ 8.6.2022 ja 12.7.2022 (Näinä kertoina minulla on ollut ajatuksissa kuunnella lavalla musiikkia. Pohdin jälkikäteen, onko tämä vaikuttanut siihen, etten ole kirjoittanut ylös luonnon ääniä. Vai enkö ole kiinnittänyt niihin huomiota, koska olen päättänyt jo etukäteen keskittyä musiikin kuunteluun?)

²²⁹ Kenttämuistiinpanot 4.6.2022

²³⁰ Kenttämuistiinpanot 4.6.2022

²³¹ Kenttämuistiinpanot 4.6.2022

²³² Kenttämuistiinpanot 1.7.2022

²³³ Kenttämuistiinpanot 1.7.2022

²³⁴ Kenttämuistiinpanot 1.7.2022 aamuyö

²³⁵ Kenttämuistiinpanot 19.6.2022

²³⁶ Kenttämuistiinpanot 24.6.2022

²³⁷ Kenttämuistiinpanot 24.6.2022

²³⁸ Kenttämuistiinpanot 4.6.2022

²³⁹ Kenttämuistiinpanot 4.6.2022

²⁴⁰ Kenttämuistiinpanot 30.6.2022

²⁴¹ Kenttämuistiinpanot 30.6.2022

²⁴² Kenttämuistiinpanot 30.6.2022

²⁴³ Kenttämuistiinpanot 1.7.2022

²⁴⁴ Kenttämuistiinpanot 7.8.2022

²⁴⁵ Kenttämuistiinpanot 4.6.2022

Lintujen ja muiden eläinten äänten ja tuulen joukossa muutamat äänihavainnot ihmisestä tuntuvat häiritseviltä, tai jollakin lailla joukkoon kuulumattomilta, vaikkakin toisaalta samalla eläinten ääniä muistuttavalta.

*“Juhannusillan vaimeaa musiikkia. Lehmä mörähtää ärtyneesti, kuin vaatiakseen juhlijoita hiljentymään. - - Lehmä mörähtää uudestaan vihaisesti. Ihmisen örähdyksiä.”*²⁴⁶

Ihmisestä kertovat myös autojen äänet, joita tosin mainitsen kuulleen vain kerran yöpymiseni jälkeisenä aamuna: “Nyt on paljon raskaan kaluston ajoneuvojen ääniä. Ihminen on herännyt.”²⁴⁷

Ihmisen aiheuttamat äänet tuntuvat rikkovan luonnon äänimaisemaa: “Tähän aamun hetkeen verrattuna aamuyön äänimaisema oli aivan upea, niin harmoninen. Vain luonnon ääniä, lintuja ym.”²⁴⁸

Lintujen läsnäolo lavaympäristössä sai minut tutkimusprosessin aikana kenttähavainnoinnin jälkeen pohtimaan lintujen symboliikkaa ja niiden linkittymistä myös lavalla kuuntelemaani musiikkiin ja lukemiini runoihin ja teksteihin.

*“Muistan runon, jossa kertoja halusi suojata lintuaan mustalta linnulta.”*²⁴⁹

*“istua hiljaisuudessa kuin hinaaja jouluyönä
varjellen lintua mustalta linnulta,
väsymykseltäni”*²⁵⁰

*“Linnunlaulun muistan helkkyvimmän, joka minut vei muistoihin.”*²⁵¹

*“Mieleeni jäi kummallinen yksityiskohta. Pieni lintu lentää räpytteli aivan yläpuolellani. Sillä oli varmaan pesä jossain lähettyvillä.”*²⁵²

*“Pääasia että saisi tietää olevansa kuin linnunlaulu, läsnä ja poissa.”*²⁵³

²⁴⁶ Kenttämuistiinpanot 24.6.2022

²⁴⁷ Kenttämuistiinpanot 1.7.2022

²⁴⁸ Kenttämuistiinpanot 1.7.2022

²⁴⁹ Kenttämuistiinpanot 1.7.2022

²⁵⁰ Salama 2022 (1962), 22.

²⁵¹ Anki Lindqvist: “Niin aikaisin” (san. Jukka Kuoppamäki). Kuuntelin tätä kappaletta Honkolan lavalla paljon erityisesti kesällä 2021, jolloin se soi myös osana kesäteatteriesitystä.

²⁵² Saarinen 1995, 142.

²⁵³ Salama 2011 (1964), 193.

Lintujen kuunteleminen lavalla sai minut miettimään monenlaisia mahdollisia yhteyksiä lintujen ja oman elämäni välillä. Kesällä 2022 kiinnitin erityistä huomiota tikkaan, sillä olin nähnyt tikkoja tavallista useammin ja Honkolan lavalla kuulin myös usein tikan äänen. Erilaisten ajatusketjujen kautta päädyin selvittelemään tikkoihin ja muihin lintuihin liittyviä uskomuksia.

Monilla linnuilla on ollut symbolisia merkityksiä suomalaisessa kansanperinteessä ja esimerkiksi tikkaa ja käkeä on pidetty ennelintuina. Tikkoihin on usein liitetty kuolema, ja esimerkiksi käen kukuntaan onni²⁵⁴. Vanhoissa muinaisuskonnoissa linnuilla on ollut paljon muitakin merkityksiä, ja esimerkiksi karjalaisessa perinteessä uskottiin, että kuollut ihminen saattoi näyttäytyä lintuna tai esimerkiksi perhosena tai kukkana²⁵⁵. Honkolan lavan lintuja miettiessäni pohdin myös, miten linnut voivat tavallaan toimia yhteytenä johonkin vanhaan, sillä ne ovat lajeina olleet olemassa niin pitkään, ja niihin on jo vuosisatoja sitten liitetty erilaisia uskomuksia. Mietin, onko Honkolan lavankin äänimaisema kenties ollut samanlainen jo pitkään, ja voisiko sitä kuuntelemalla päästä kiinni johonkin toiseen aikaan, tai jopa paikkaan²⁵⁶?

Valkohäntäpeurat

*“Juuri äsken kaksi peuraa juoksi
mun takana itäpäädyn aidan takana olevalla kuusialueella. Jäivät katsomaan mua.”²⁵⁷*

Monika Stobiecka kirjoittaa artikkelissaan *Lively Heritage: On More-Than-Human Encounters at Mediterranean Archeological Sites*²⁵⁸ kohtaamisistaan eläinten kanssa arkeologisilla kohteilla Välimeren alueella. Stobieckan mukaan kiinnittämällä huomiota eläinten läsnäoloon arkeologisissa kohteissa on mahdollista tarkastella elävän perinnön käsitettä uudella tavalla ja löytää uusia tulkintoja

²⁵⁴ Piri-Lahti 2015

²⁵⁵ Kansanperinnesivusto Taivaannaula

²⁵⁶ Päädyin pohtimaan tutkimusprosessini aikana omaa isoisääni, jonka syntymästä tuli heinäkuussa 2022 kuluneeksi sata vuotta, ja joka kenties tämänkin takia oli ollut mielessäni tavallista enemmän. Päädyin selvittelemään, minkälaisia lintuja oli asunut hänen kotiseudullaan Karjalan Muolaassa, josta hän oli joutunut sotien vuoksi lähtemään. En ole koskaan päässyt käymään pappani lapsuudenmaisemissa, mutta ymmärsin, että Honkolan lavalla kuulemani lintujen äänimaisema saattoi olla hyvinkin samanlainen kuin pappani kotiseudulla. Tämä mahdollisuus ilahdutti minua. Myöhemmin syksyllä 2022 sain käsiini pappani kirjoittamia sotamuistoja rintamalta (Saarinen 1995). Niissä hän oli maininnut pienen linnun, jonka oli huomannut sotatilanteen keskellä. Linnun huomaaminen tällaisessa tilanteessa oli minusta lohdullinen ja kaunis havainto ja muistutti mahdollisuudesta kauneuden läsnäoloon myös järkytyksen keskellä.

²⁵⁷ Kenttämuistiinpanot 19.6.2022

²⁵⁸ Stobiecka 2022

menneestä ja kulttuuriperinnön käytänteistä²⁵⁹. Stobiecka kritisoi artikkelissaan eläinten unohtamista tai ulossulkemista kulttuuriperintökohteiden määritelmistä ja tuo esiin, että eläimet saatetaan helposti nähdä tunkeutujina²⁶⁰. Hän ehdottaa inklusiivisempaa näkökulmaa, jossa eläimet sisällytetään mukaan kulttuuriperinnön määritelmään. Eläinten ottaminen mukaan kulttuuriperinnön tulkitsemiseen voi Stobieckan mukaan myös innoittaa vanhojen käsitysten uudelleen tulkintaan.²⁶¹

Stobieckalle hänen kohtaamansa eläimet toimivat tavallaan oppaina paikkaan ja auttoivat löytämään siitä uusia merkityksiä. Honkolan lavalla havainnoidessani kohtasin muutaman kerran lavalla valkohäntäpeuroja²⁶², joiden läsnäolo tuntui pysäyttävältä ja taianomaiselta. Minusta valkohäntäpeuroissa ja niiden katseessa on jotakin salaperäistä ja kiehtovaa, jota en osaa selittää. Tuntui kuin peura olisi jäänyt katsomaan suoraan silmiin. Kuin se tietäisi jotakin ja näkisi suoraan lävitseni, tietäisi jonkin kysymyksen, jota en uskalla kysyä itseltäni.

“Näin valkohäntäpeuran. Se huiskautti lehtien lomasta itäpäädyn hakkuuaukealla. Nähtyään minut se jäi tuijottamaan suoraan silmiin. Kaukaa. Olin lavan etupäädyssä, se ehkä 50 metrin päässä. Ihan paikallaan. Tuijotti silmiin. Katsova Kauris. Lopulta se hyppäsi näyttävästi pois metsään, häntäsuikeroaan heilutellen, ikään kuin keimailen tai oikukkaan itsetietoisesti.”²⁶³

Kohtaamiset valkohäntäpeurojen kanssa tapahtuivat suunnilleen samassa paikassa, lavan itäpäädyn puoleisessa metsässä. Pohdin, että kenties siinä kohtaa kulkee niiden reitti, sillä eläimet usein seuraavat tiettyjä polkuja. Minulle valkohäntäpeurat ovat tuttu näky Urjalassa, sillä niitä on alueella paljon. Kysyin valkohäntäpeuroista myös haastattelevaltani naiselta, ja hän kertoo, ettei muista valkohäntäpeuroja olleen vielä hänen nuoruudessaan, vaan vasta myöhemmin²⁶⁴.

Valkohäntäpeura on lajina tuotu Suomeen 1930-luvulla, alunperin amerikansuomalaisten lahjana vanhalle kotimaalleen. Vuonna 1934 ja niitä tuotiin aluksi vain viisi kappaletta Laukon kartanoon

²⁵⁹ Stobiecka 2022, 71.

²⁶⁰ Stobiecka 2022, 70.

²⁶¹ Stobiecka 2022, 77.

²⁶² Laji tunnetaan myös nimellä valkohäntäkauris, jota nykyään suositellaan käytettävän. Käytän tässä tutkimuksessa kuitenkin nimitystä valkohäntäpeura, joka on lajin vanhempi nimitys. Ajattelen, että vanhempi nimitys valkohäntäpeura viittaa vahvemmin lajin kulttuurihistoriaan Suomessa ja sisältää etymologisen jäljen jostakin vanhasta. Valkohäntäpeura on myös nimitys, jonka kautta olen itse oppinut lajin tuntemaan Urjalassa asuessani. Valkohäntäpeura-nimitys on edelleen käytössä Suomen metsästyslaissa. Biologit suosivat valkohäntäkauris-nimitystä.

²⁶³ Kenttämuistiinpanot 8.6.2022

²⁶⁴ Haastatteluaineisto

Vesilahdelle, joka on Urjalan naapurikunta. Peurojen matka rahtilaivassa Virginiasta Atlantin yli oli melkoinen ja kahdeksasta yksilöstä kolme kuoli jo ennen perille pääsyä. Näistä ja vuonna 1948 Suomeen tuoduista peuroista on lähtöisin Suomen valkohäntäpeurakanta.²⁶⁵

Sittemmin valkohäntäpeurojen määrä on kasvanut valtavasti. Lajiin suhtaudutaan ristiriitaisesti ja se on määritelty paikallisesti haitalliseksi vieraslajiksi²⁶⁶. Minusta on mielenkiintoista, että valkohäntäpeura on Honkolan lavan kanssa lähes samanikäinen, jos miettii lajin olemassaoloa Suomessa. Suomalaisten valkohäntäpeurojen ja Honkolan lavan kulttuuriperintö ulottuvat samalle vuosikymmenelle. Peurojen läsnäolo Honkolan lavalla ja sen ympäristössä voi auttaa löytämään uudenlaisia tulkintoja myös Honkolan lavan kulttuuriperinnöstä.

Puut, kukat ja perhoset - tunnistamisen kokemuksia

“Perhonen lepattelee tässä mun vieressä. Tää lavalle tulo on ollut aivan ihanaa. Tällainen kokemus. Tuuli puhaltaa heinää, heinät taipuvat, perhoset liitelevät.”²⁶⁷

Linnunlaulun, tuulen ja valkohäntäpeurojen lisäksi puut, kukat ja perhoset kuuluvat vahvasti kokemukseeni Honkolan lavasta. Kesällä 2021 näin Honkolan lavalla usein amiraaliperhosen, ja siitä tuli ikään kuin symboli sille kesälle²⁶⁸. Olin odottanut näkeväni amiraaliperhosen myös kesällä 2022, mutta näin ei käynyt. Minua ilahdutti kuitenkin perhosen näkeminen ollessani lavalla yötä. Se oli

²⁶⁵ Mansikka 2018

²⁶⁶ Kansallinen vieraslajistrategia 2012. Vaikka käytän tässä yhteydessä termiä “haitallinen vieraslaji”, se ei kuvaa omaa suhtautumistani valkohäntäpeuroihin. Sinänsä nykytilanne on myös mielenkiintoinen, sillä valkohäntäpeura on ihmisen itsensä Suomeen tuoma laji, joka tuotiin alunperin metsästyseläimeksi. Vieraslajistuksesta huolimatta valkohäntäpeura on esimerkiksi Pirkanmaan maakuntaeläin. Se on sopeutunut uuteen elinympäristöönsä hyvin. Mahdollisuudesta nähdä “vieraslaji”-käsite uudessa valossa “diaspora”-käsitteen kautta ks. Ogden 2018.

²⁶⁷ Kenttämuistiinpanot 1.7.2022

²⁶⁸ Muistan leikkillisesti pohtineeni, että amiraaliperhonen olisi voinut olla itse amiraali Hampus Furuholm, joka oli tullut katsomaan teatteriharjoituksiamme ja vierailemaan kotipaikallaan. Hampus Furuholm (1821-1909) kuuluu Honkolan kartanon omistajasukuun ja toimi elinaikanaan mm. amiraalina, tutkimusmatkailijana ja Alaskan kuvernöörinä. Hampus Furuholm lahjoitti aikanaan myös hirret ja tontin Honkolan koululle (Raevuori 2020). Honkolan lavan hirret on myös myöhemmin saatu lahjoituksena Honkolan kartanolta, ja pohdin että ne ovat saattaneet ikänsä puolesta kasvaa jo 1800-luvun alkupuolella. Niissäkin on iän puolesta yhteys rakennusajankohtaansa vanhempaan aikaan.

tavallaan tunnistamisen kokemus, yhteys edelliseen kesään. Samanlainen tunnistamisen kokemus oli lavan päädyssä kasvavan metsäorvokin näkeminen ensimmäisellä havainnointikerralla²⁶⁹.

Kuva 9: Metsäorvokki lavan nurkalla. (Kuva: Heidi-Maria Reponen)

Viimeisellä havainnointikerrallani elokuussa 2022 koin vahvaa yhteyttä lavaa ympäröiviin puihin. Muistan, että havaitsin ne vahvasti yksilöinä, sen sijaan, että olisin katsellut vain yhtenäistä metsää.

“Lämmin laotalattia paljaitten jalkojen alla. Havahtuminen siihen, että puut ovat yleisöä ja sitä on paikalla satapäin. Lauloin puille. Puut olivat elossa. Siinä. Kuuntelivat.”²⁷⁰

²⁶⁹ Kenttämuistiinpanot 4.6.2022

²⁷⁰ Kenttämuistiinpanot 7.8.2022

Istumapaikka

“Tätä kirjoitin pohjoisreunan reunapenkillä istuen, selkä nurmikenttää päin. Kello on 22.52.”²⁷¹

Kuva 10: Kentänpuoleista penkkiriviä. (Kuva: Heidi-Maria Reponen)

Havainnoidessani Honkolan lavaa pysähdyin usein lavan itäpäättyyn kentän puoleiselle, pohjoisen penkkiriville kirjoittamaan. Tästä lavan itäpäädystä tuli minulle kenttähavaintojeni aikana eräänlainen kiintopiste, jossa vietin eniten aikaa, ja jonne yleensä lopulta päädyin, vaikka olisinkin kierrellyt aluksi muuallakin. Itäpäätty on lavan valoisin kohta ja siitä avautuu näkymä lavan takana ja ympärillä olevaan metsään, joka on suhteellisen nuorta ja matalaa. Lavan päätyä ja sivuja kiertävät kiinteät valkoiseksi maalatut penkit, jotka ovat luonteva paikka istua alas.

“Jännä, miten oloni rauhoittuu kun olen istunut tässä nyt n. 25 minuuttia. Jotain rauhoittavaa tässä paikassa on. Tuntuu että tämä lava on jotenkin harmoniassa ympäristönsä kanssa.”²⁷²

Ensimmäisellä käyntikerrallani olen kiinnittänyt huomiota kattorakenteisiin ja pohtinut, miten leveät lappeet auttavat lavaa säilymään hyvässä kunnossa sateiden kannalta.

²⁷¹ Kenttämuistiinpanot 30.6.2022

²⁷² Kenttämuistiinpanot 4.6.2022

“Istun lavan itäpäädyn penkillä ja katselen kattorakenteita. Kiinnitin huomiota, että katon lappeet ovat poikkeuksellisen pitkät yli lavan reunan. Varmaankin metrin verran. Ei ihme, että lava on pysynyt hyvänä, kun vesikin ohjautuu pitkän lappeen takia kauas rakenteista.”

273

Pärekattoa muistan katselleeni myös riippumatosta yöpyessäni lavalla 30.6.-1.6.2022. Pidemmän lavalla oleilun myötä lavan materiaalisuuden tutkiminen muuttuu kokeilevammaksi ja kehollisemmaksi.

*“Lämmin laotalattia paljaitten jalkojen alla.”*²⁷⁴

*“Liikuin lavalla, tanssin. Mietin. Sain inspiraation. Kehittelin oman näytelmäidean.”*²⁷⁵

*Kun valo ei pääse sisään*²⁷⁶

*“Saavuin autolla lavalle. On tuulista, koleaa, märkää. Pilvistä. Kuuluu tikan nakutus puuta vasten.”*²⁷⁷

Kenttäaineistossani Honkolan lavalla oli kaunis ja valoisa sää lukuun ottamatta yhtä kertaa 19.6.2022. Olin saapunut lavalle illalla klo 21.30 ja tuolloin vierailuni kesti myös lyhimmän ajan, kymmenen minuuttia, sillä lähdin lopulta pois, koska minua alkoi pelottaa. Kirjoitan kenttämuistiinpanoissani säästä, äänistä, valkohäntäpeurojen katseista ja pressusta, joka peittää takapäädyn ikkunan.

*“Juuri äsken kaksi peuraa juoksi mun takana itäpäädyn aidan takana olevalla kuusialueella. Jäivät katsomaan mua. Jotenkin vähän pelottaa. Kuuluu rasahtelua. Kiinnitin huomiota lavan takaosan ikkunaan, joka on nyt peitetty harmaalla pressulla. - - Se on hyvä suoja, mutta kun puolikaaren muotoinen ikkuna on peitetty, tuntuu että jotain olennaista puuttuu. Valo ei pääse sisään. Ei ole kiva katsella lavan takaosaa. Se vaikuttaa synkältä ja luotaantyöntävältä.”*²⁷⁸

²⁷³ Kenttämuistiinpanot 4.6.2022

²⁷⁴ Kenttämuistiinpanot 7.8.2022

²⁷⁵ Kenttämuistiinpanot 12.7.2022

²⁷⁶ Kirjoitan tätä 5.4.2023. Istun työpöydän luona ikkunan edessä ja katselen ulos. Taivas on pilvinen. Olo väsynyt ja raskas. Vielä aamu. Tämän osion kirjoitin vastaavanlaisen tunteen ohjaamana kuin kenttämuistiinpanoissani.

²⁷⁷ Kenttämuistiinpanot 19.6.2022

²⁷⁸ Kenttämuistiinpanot 19.6.2022

Valoisuus on keskeinen elementti Honkolan lavaa ja sen ympäristöä lavan arkkitehtuurin ja ympäristön puolesta. Valo pääsee lavalle sisään lähes joka puolelta, lukuun ottamatta takapäätyä. Takapäädyssä, lavan länsipuolella on puolikaaren muotoinen ikkuna, samanlainen kuin vastakkaisessa itäpäädyssä, mutta käydessäni lavalla kesällä 2022, valo ei päässyt sisään ikkunasta, sillä se oli peitetty pressulla. Pressu on ollut suoja-toimi, jotta sade ja lumi eivät pääsisi piiskaamaan sisään ja kastelemaan takapäädyn orkesteriparven rakenteita. Kuitenkin se tuntuu vaikuttaneen arkkitehtuuriseen harmoniaan, kenties erityisesti koska se on tummanvärinen.

Olen kiinnittänyt pressuun huomiota jo aiemmalla käyntikerrallani 8.6.2022, jolloin peitetty ikkuna ei ole tuntunut pelottavalta, vaan enemmänkin rajoittavalta. Olen ajatellut sen rajoittavan erityisesti lavaa itseään. Kuin auringonvalo kuuluisi lavalle, ja ikkuna peitettynä lava ei saisi olla täysin vapaa. Ehkä myöskään aurinko ei saisi olla vapaa?

“Istuin lavan itäpäädyssä. Klo 21. Takaosan lautojen raosta pilkahteli aurinko. Pressu peitti sen osittain ja mietin, että se ehkä joutaisi jo kesän tullen pois, jotta lava saisi olla täysin vapaa.”²⁷⁹

Voi olla, että ei ole sattumaa, että olen kiinnittänyt pressun rajoittavaan tai painostavaan vaikutukseen huomiota juuri iltaisilla käynneillä. Tuolloin auringonvalo paistaisi sisään juuri takaosan kautta, sillä päätyjen kaari-ikkunat sijaitsevat juuri aamu- ja ilta-auringon suuntaisesti, suunnilleen itä-länsi-akselilla. Kenties valon puute ja pilvinen, kolea sää ovat vaikuttaneet siihen, millainen kokemus tai tunne lavalla oleskelusta jäi, sillä ensimmäisen kerralla, kun kiinnitin huomiota pressuun, se ei tuntunut pelottavalta. Vaikka olin muinakin kertoina kohdannut valkohäntäpeuroja ja kuullut eläinten ääniä, jokin tällä yhdellä käyntikerralla sai valkohäntäpeurojen katseen ja rasahtelut tuntumaan pelottavammilta, ja lavakin tuntui peitetyn ikkunan vuoksi luotaantyöntävältä. Kuin jokin ylimääräinen olisi läsnä lavalla. Vielä tähän muistoon palatessani pystyn tuntemaan sen saman pelottavan tunteen.

“Jännä, että jatkaessani tätä kirjoitusta kotona, sama pahaenteinen tunne jatkuu. Kuin joku olisi selän takana.”²⁸⁰

²⁷⁹ Kenttämuistiinpanot 8.6.2022

²⁸⁰ Kenttämuistiinpanot 19.6.2022 klo 21.30-21.40

Pressulla on tosin kenttämuistiinpanoissani myös positiivinen rooli. Saapuessani lavalla ensimmäistä kertaa kesän alussa olin ollut huolissani lavan orkesteriparven kunnosta, koska siinä ei ole aina ollut suojusta ja sade pääsee sisään rakenteisiin. En ollut muistanut pressua, joka laitettiin paikoilleen syksyllä 2021 kesäteatteriesitysten päätyttyä, ja olin ollut sen nähdessäni huojentunut: lava on kunnossa²⁸¹.

*Surua, lohdutusta ja musiikkia*²⁸²

*“Suru, halusin mennä lavalle. Spontaani tunne, että lava olisi se paikka, minne halusin mennä olemaan yksin suruni kanssa.”*²⁸³

Kenttähavainnointiprosessin aikana Honkolan lavasta tuli suunnittelematta minulle myös paikka, jonne mennä suremaan. Paikka, jossa sai olla surun kanssa ja näyttää sen. Paikka, joka myös lohdutti surussa. Tai kenties enemmän kuin paikka, ystävä:

*“Tullessani autolla lavalle ja kaartaessani kentälle aloin itkeä, koska tuntui kuin lohdullinen ystävä odottaisi minua, valmiina kuuntelemaan. Tuli hyvä mieli jo aiemmin Honkolan koulun mutkassa kun näin lavan katon reunan pilkistävän maisemassa.”*²⁸⁴

*“Minulla oli haikea olo ja ikävä teatteria. Ikävä Honkolan lavaa. Halusin tulla tänne tuntemaan ikävää, hakemaan lohdutusta.”*²⁸⁵

*“Lava oli lohduttava ja minun teki mieli tulla lavalle, koska olin surullinen eilisestä esiintymisestääni.”*²⁸⁶

Lavan lisäksi myös sitä ympäröivä luonto näyttäytyy varsinkin surun tunteiden yhteydessä lohdullisena: “Lavalla tuntui, että luonto kuunteli.”²⁸⁷ Joskus suruun liittyy menettämisen pelkoa.

²⁸¹ Kenttämuistiinpanot 4.6.2022

²⁸² Kirjoitan tätä Tirvassa 6.4.2023. Ymmärsin levottomuuteni johtuvan siitä, että olen surullinen. Surullinen siitä, että jokin on päättymässä. Tämä graduprosessi. Jokin sulkeutuu. Pelkään menettävän jotain, minkä löysin. Jos olisi kesä, olisin tällaisessa tilanteessa varmaankin lähtenyt Honkolan lavalle.

²⁸³ Kenttämuistiinpanot 8.6.2022

²⁸⁴ Kenttämuistiinpanot 8.6.2022

²⁸⁵ Kenttämuistiinpanot 12.7.2022

²⁸⁶ Kenttämuistiinpanot 7.8.2022

²⁸⁷ Kenttämuistiinpanot 7.8.2022

Käydessäni Honkolan lavalla ensimmäisellä kenttäkäynnilläni jännitin, olisiko paikka muuttunut edellisestä kerrasta talven jälkeen. Lohdullisuutta toivat luonnon elementtien tunnistaminen ja tuttuus:

“Olen ollut tänään myös surullinen ja nytkin minua itkettää. Tämä paikka on ihan samanlainen kuin viimeksi. Linnunlaulu kuuluu ja tuuli humisee puissa. Lavan kulmalla rännin alla kasvaa metsäorvokki samassa paikkaa kuin viime vuonna.”²⁸⁸

Joskus suru ohjasi myös toimintaan lavalla, esimerkiksi kuuntelemaan musiikkia, laulamaan tai tanssimaan. Musiikin kuuntelu, liike ja laulu toimivat tällöin myös surun käsittelyn kanavina, joskus myös sattumalta.

“Päädyin sattuman kaupalla kuuntelemaan Ankin Sateen jälkeen-levyn kokonaan lavalla. Alkaen 2. kappaleesta: Muisto kesästä. Tämä levy oli täydellinen tänne tähän hetkeen juuri minulle. Se auttoi minua suremaan. Liikuin lavalla, tanssin. Mietin. Sain inspiraation. Kehittelin oman näytelmäidean. Levyn jälkeen soi vielä Puhu minulle rakkaudesta.”²⁸⁹

*“kannan pilveä
sadetta
myrskyä
jotka eivät ole pilvi sade myrsky”²⁹⁰*

Jälkikäteen katsottuna ajattelen, että Honkolan lava tarjosi minulle sopivan ympäristön käydä läpi erilaisia tunteita ja myös käsitellä menneisiin teatteri- ja musiikkiesityksiin liittyviä muistoja ja tunteita liikkeen ja laulun kautta, jotka tuntuivat sopivilta tavoilta paitsi itseni, myös lavan käyttötarkoituksen kannalta. Samalla kun liike ja laulu toimivat tunteiden ilmaisun kanavina, ne olivat myös lavan hahmottamista ja tutkimista. Ensimmäisellä havainnointikerralla olin esimerkiksi sattumanvaraisen laulun kautta tullut huomanneeksi, miten hyvä akustiikka lavalla oli²⁹¹.

²⁸⁸ Kenttämuistiinpanot 4.6.2022

²⁸⁹ Kenttämuistiinpanot 12.7.2022

²⁹⁰ Salama 2022 (1962), 23.

²⁹¹ Kenttämuistiinpanot 4.6.2022. Jälkikäteen tulini pohtineeksi että sattumalta se laulu, jolla ensimmäisellä käyntikerrallani testasin lavan akustiikkaa, oli tehty alunperin loitsuksi, jonka tavoite on herättää voima sellaisesta paikasta, jossa se on kätkeytyneenä. Olen tehnyt tämän laulun itse erästä teatteriesitystä varten, mutta sitä ei ole esitetty missään. Minulla ei ollut sen suurempaa tavoitetta laulun suhteen, se oli vain ensimmäinen joka siinä hetkessä tuli mieleeni. Jossakin toisessa kontekstissa sen olisi kenties voinut tulkita jonkinlaiseksi rituaaliksi.

Yöpyminen²⁹²

“Sain riippumaton pystytettyä hyttysverkkoineen. Tutkimusleiri on valmis. Ilta on aurinkoinen, lämmin ja kaunis. Auringonlasku punaa läheisen metsän rajaa ja peltoa.”²⁹³

Saapuessani Honkolan lavalla yöpymistä varten oli kirkas ja lämmin kesäkuun viimeinen ilta. Halusin tulla lavalle juuri tänä iltana, koska se oli kesä- ja heinäkuun taite, ja voisin näin lähteä lavalle kesäkuussa ja herätä sieltä heinäkuussa. Lähdin lavalle pyörällä lapsuudenkodistani ja saavuin lavalle klo 22.35, jolloin oli vielä melko valoisaa. Olin päättänyt nukkua lavalla riippumatossa ja minulla oli mukana Hannu Salaman runokirja *Puu balladin haudalla*. Olin halunnut ottaa tämän kirjan mukaan, sillä se oli saapunut minulle sattumalta postissa juuri yöpymispäivän aamuna ja se muistutti minua kesän 2021 Juhannustanssit-teatteriproduktiosta ja Honkolan lavasta. Kirjan saapuminen juuri kyseisenä päivänä tuntui merkitykselliseltä ja lohduttavalta: minusta tuntui vahvasti siltä, että minun kuuluu ottaa kirja mukaan.

“Tavallaan mulla on siis täällä lavalla mukanani vähän juhannusta, juhannustansseja ja viime kesää. Ja Salamaa.”²⁹⁴

Runokirjasta ja riippumatosta tuli keskeisiä osallistujia havaintoihini ja toimintaani lavalla tällä vierailukäynnillä, ja tämä näkyy kenttämuistiinpanoissa, joista osa syntyi runomuodossa yöpymistä seuraavana aamuna. Muistan lukeneeni Salaman runokirjaa riippumatossa ennen nukkumaanmenoa ja katselleeni lavaa hyttysverkon läpi, “ikään kuin jossain pussissa tai kehdossa ja mulla oli vaan ne äänet”²⁹⁵. Riippumatto mahdollisti myös lavan tutkimisen erilaisesta näkökulmasta. Sai olla ikään kuin lavan kannateltavana.

²⁹² Vietin Honkolan lavalla yhden yön 30.6.-1.7.2022. Kirjoitan tätä Tirvassa 6.4.2023. On torstai-ilta, kiirastorstai. Koska myös yöpyessäni Honkolan lavalla kesällä 2022 oli torstai-ilta, ajattelin että aloitan tämän osion kirjoittamisen samoihin aikoihin samana viikonpäivänä. Tällä ei välttämättä ole sen suurempaa merkitystä, mutta se on yksityiskohta, jota ajattelin seurata.

²⁹³ Kenttämuistiinpanot 30.6.2022

²⁹⁴ Kenttämuistiinpanot 30.6.2022

²⁹⁵ Kenttämuistiinpanot 1.7.2022

Kuva 11: Tutkimusleiri Honkolan lavalla 30.6.klo 23.30 (Kuva: Heidi-Maria Reponen)

Yöpymisestä minulla on kaikista eniten kenttämuistiinpanoja ja valokuva- sekä videoaineistoa. Lavalla pidempään vietetty aika näkyy muistiinpanoissa refleksiivisyytenä ja olen muistiinpanoissani pohtinut, kuinka lyhyt oleilu ohjaa suorittavampaan tarkkailuun²⁹⁶.

²⁹⁶ Kenttämuistiinpanot 30.6.2022

Kuva 12: Honkolan lavan itäpääty riippumatosta katsottuna 1.7. klo 3.42. (Kuva: Heidi-Maria Reponen)

Yöpymiskerralla kaksi tapahtumaa nousee yllättäväksi: yöllinen herääminen ja aamulla valon lavalle heijastamat varjokuviot. Molemmat ovat odottamattomia sattumia, ja ehkä juuri siksi niistä tulee niin mieleenpainuvia.

“Klo 4.00 Hereillä. Päivä valkenee. Taivaanranta oli vaaleanpunasininen, mutta nyt kirkastuu. Söin karjalanpiirakoita, munan ja tomaatin. Kuuluu kuulas lintukonsertti. Joutsentenhuutoa. Ei liikennettä. Käki. Lehmä. Pohdin, lähteäkö kotiin, vai mennäkö takaisin nukkumaan.”²⁹⁷

“Mielessä on aamuyön klo 3.43 herääminen (tai taisi olla 3.35 tms) ja se, että en tullut ottaneeksi videokuvaa. Se olisi ollut jälkikäteen ainutlaatuinen. Nyt on luotettava, tai annettava mielikuvituksen tehdä tehtävänsä. Tähän aamun hetkeen verrattuna aamuyön äänimaisema oli aivan upea, niin harmoninen. Vain luonnon ääniä, lintuja ym. Näin jälkikäteen mietin, että se hetki oli aivan kuin Ankin kappaleessa “Niin aikaisin”. Se tunnelma oli juuri tuo. Ja se valo oli myös herkkä.”²⁹⁸

“Kesäaamun muistan kaunehimman kun mä nousin niin aikaisin. Linnunlaulun muistan helkkyvimmän, joka minut vei muistoihin. Hämärään vielä peittyi maa, kukkaset niityn tuoksullaan peitti ilman huumaten, nyt sitä koskaan en mä voi unhoittaa.”²⁹⁹

“Toisaalta oon iloinen, etten ottanut videota, koska olin itse ehkä aidommin läsnä siinä hetkessä, koska en heti alkanut “suorittamaan”. Se sai mut myös miettimään, että näinkö muistot syntyvät? Eivät siinä

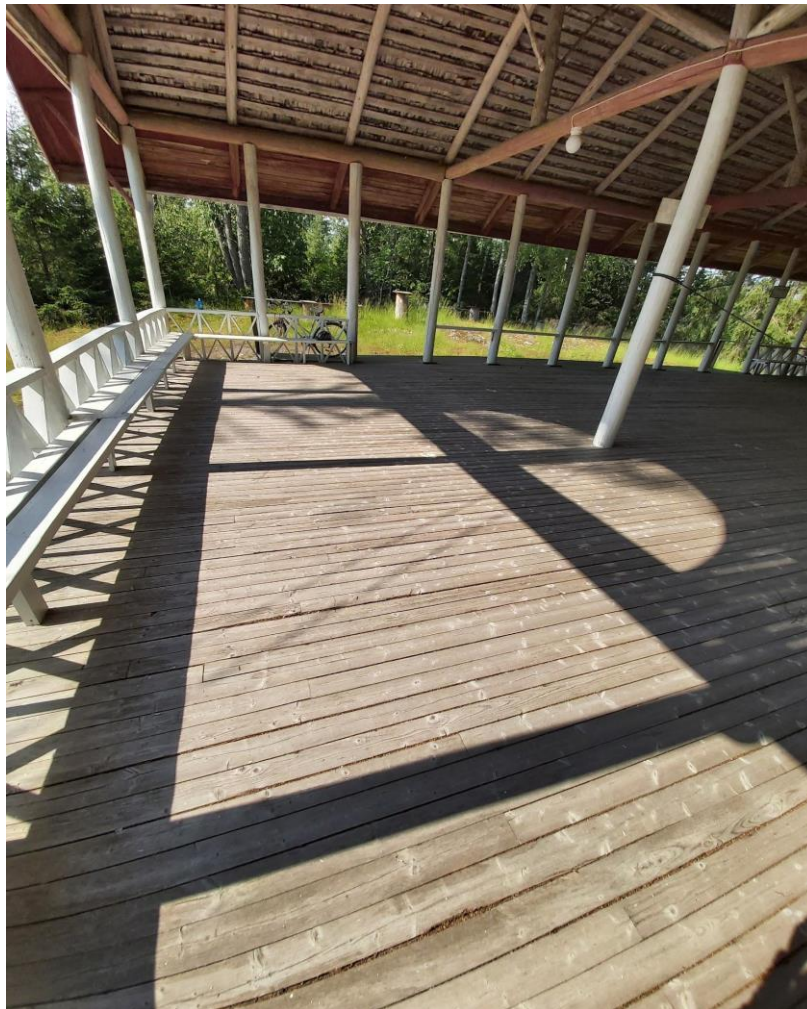
²⁹⁷ Kenttämuistiinpanot 1.7.2022 aamuyöllä

²⁹⁸ Kenttämuistiinpanot 1.7.2022 aamupäivällä

²⁹⁹ Anki Lindqvist: “Niin aikaisin” (san. Jukka Kuopamäki)

hetkessä niinkään, vaan sen miettimisessä jälkikäteen, kun ei voi enää palata siihen hetkeen muuta kuin mielikuvituksessaan? Koska koen, että se on mun tän hetkinen kaunein muisto tästä havainnointiajasta. Ehkä myös siksi, että se oli kovin katoavainen, en usko että monta kertaa enää herään kesällä tuohon aikaan. Ainakaan koskaan ei voi olla juuri tuota hetkeä tai valoa. Siksi tähän muistoon ehkä liittyy myös tietty haikeus.”³⁰⁰

Herätessäni aamulla lavalta on heinäkuun ensimmäinen päivä, uuden kuukauden alku: “Hienoin huomio tällä hetkellä on muisto aamuyön hetkestä hereillä ja nyt näkyvä varjokuva lavan lattialla. (Otin kuvan, se kertoo paremmin)”:

Kuva 13: Päätyrakenteista muodostuva ristivarjokuva lattialla. (Kuva: Heidi-Maria Reponen)

³⁰⁰ Kenttämuistiinpanot 1.7.2022 aamupäivällä

Kuvassa noussut aurinko on luonut lavan lattialle varjokuvion, joka näyttää minusta symbolisesti Golgatan ristiltä. Pohdin muistiinpanoissani sattumaa. Kuinka riippumaton asettaminen tiettyyn paikkaan mahdollisti tämän varjokuvan näkemisen sellaisena kuin se oli. Tai miten erilainen kokemus ja kuva olisi saattanut olla, jos olisin laittanut riippumaton siihen paikkaan, jota olin ensimmäiseksi miettinyt:

“Sain nukkua varjossa ja melko viileässä, koska valitsin nukkumapaikan sen kannalta hyvin. (En ollut ajatellut tältä kannalta, vain sattumaa.) Tosin, jos olisin laittanut riippumaton alkuperäiseen paikkaan, se olisi tällä hetkellä ristivarjon päällä, kuin ristille naulittu, ylösnoussut kristus.”³⁰¹

Kenties tämän aamuisen varjokuvan symboliikka saa minut näkemään lavan itäpäädyn uudella tavalla, symbolisena luonnon alttaritauluna.

Kuva 14. (Kuva: Heidi-Maria Reponen)

³⁰¹ Kenttämuistiinpanot 1.7.2022 Tätä kirjoittaessani 7.4.2023 on perjantaiamu, pitkäperjantai. Jotakin samankaltaista muistiinpanojen kanssa on tässä päivässä ja eilisessä illassa. Luin illalla uudestaan Salaman runoteoksen *Puu balladin haudalla*, ja täysikuu paistoi huoneesta sisään, heijastaen suuresta ikkunasta mökin lautalattialle ja seinälle varjoja. Kuin kalpean muiston tuosta viimekesäisestä aamun varjokuvasta Honkolan lavalla.

Katsellessani itäpäätä riippumatosta, minulle tuli mieleeni myös ajatus Honkolan lavasta luonnon näyttämönä. Uskon, että riippumatolla ja sen keinuvalla liikkeellä ja asemoinnilla on ollut merkitystä havainnon synnyssä.

“Klo 12.25 riippumatossa. Keinuttelin itseäni tässä riippumatossa (ilman hyttysverkkoa) ja sain ajatuksen. Tää Honkolan lava on kuin näyttämö - luonnon näyttämö. Joka sivuilta, erityisesti etupäädystä, se ohjaa ihmisiä katsomaan luontoon, tuoden luonnon näytille. Tää on ikään kuin kolmiulotteinen kehys, joka kehystää luonnon, mutta samalla ei, antaa sen olla raamien ulkopuolella. Ihminen on raamien sisällä ja saa ihastella vapaata luontoa.”³⁰²

Kuva 15: Näkymä Honkolan lavan itäpäädystä. (Kuva: Heidi-Maria Reponen)

Havainnointini kautta olen pohtinut, miksi Honkolan lavalla luontokokemus tuntuu olevan keskeinen osa myös lavakokemustani ja miksi toisaalta lavalla olo tuntuu kevyeltä ja vapaalta. Tämän yllä mainitun muistiinpanoni myötä ajattelen lavan arkkitehtuuria, ja mietin, missä määrin lavan arkkitehtuuri on ollut luonnonläheisyyden suhteen tietoinen valinta: lavan sijoittaminen ilmansuuntiin nähden niin, että aurinko nousee lavan etupäädystä ja laskee takapäättyyn? Puolikaaren muotoiset lasittamattomat ikkunat, joista auringonvalo pääsee sisään? Lavan jättämisen avoimeksi ilman seiniä,

³⁰² Kenttämuistiinpanot 1.7.2022

niin että tuuli saa puhaltaa vapaasti ja luonto näkyy lavalle joka puolelta? Luonnonmukaisuuteen liittyen ajattelen lavan luonnonkivijalkaa ja pylväitä, jotka ovat aikanaan olleet komeita mäntyjä. Lava on ylipäättään rakennettu hyvin luonnonmukaisia materiaaleja käyttäen. Vain myöhemmin lisätyt pärekaton peittämä kattohuopa, metallinen ränni ja lavan takaikkunaa peittänyt pressu sekä katon sähkövalot eivät ole puumateriaalista tehtyjä.

Pohdin arkkitehtuurin vaikutusta myös kristillisen symboliikan havaitsemiseen Honkolan lavalla. Honkolan lavan arkkitehtuurissa ja rakennuksen sijainnissa ilmansuuntiin nähden on samaa kuin monissa kirkkorakennuksissa, ja toisaalta lavan päädyn ja sivujen kattoa kannattelevat valkoiseksi maalatut pylväät luovat lavalle temppeleimäistä vaikutelmaa. Monet vanhat kirkkorakennukset on aikanaan usein rakennettu ilmansuuntien mukaisesti niin, että aurinko nousee ja laskee kirkon keskikäytävän vastakkaisiin päätyihin, yleensä vielä niin että alttaritaulu sijaitsee itäpäädyssä, eli auringonnousun puolella ja sisäänkäynti on lännen, eli auringonlaskun puolella. Honkolan lavalla nouseva aurinko toi itäpäädyn minulle näkyväksi symbolisesti alttaritaulun tavoin. Ilman lattiaan heijastuvaa varjokuvaa en välttämättä olisi huomannut päädyn pylväiden ja puolikaari-ikkunan ristinmuotoa. Valo ja sopiva ajoitus autoivat huomaamaan tämän. Erilaisessa valossa, esimerkiksi pimeällä, kun lava on valaistu sisältäpäin, valo tuo enemmän näkyväksi lavaa sisäpuolelta ja on myös keinotekoisesti tuotettu. Luonnonvalossa ympäröivä luonto tulee vahvemmin osaksi lavakokemusta, kun valaistukseen ei liity keinotekoisia valoa³⁰³

Runoista, aisteista, näkemisestä ja näkymättömyydestä

Yöpymistäni seuraavana aamuna olin pohtinut kenttämuistiinpanoissani paljon lukemiani runoja ja runouden ilmaisuvoimaa kokemusten ja havaintojen ilmentäjänä. Voisiko runo ja sen muoto, tai laulu, tallettaa ja välittää havainnon paremmin kuin raportoiva teksti?

“Klo 11.35 Istun samalla paikalla. Luin Salaman runokirjan loppuun. Viimeinen runo teki haikeaksi. Se kertoi lähtemisestä, runoilijana olemisesta. - - Mulle tuli olo, että ehkä näistä, mitä koen, olisi kirjoitettava. Ehkä runoina. Ehkä ne, tai laulut tavoittaisivat paremmin mun havaintoni ja kokemukseni

³⁰³ Valon ja materiaalisuuden välisestä kokemuksellisuudesta ks. Esim. Bille & Sørensen 2007

tästä paikasta. Ehkä runo on kuin tiivis hetki, pidempi muotoaan, syvempi kuin kaksi ulottuvuutta. Kuin vähän rikkinäinen videokuva.”³⁰⁴

Tämän päiväkirjamerkinnän jälkeen kirjoitin lavalla seuraavan runomuotoisen tekstin. Se syntyi ikään kuin suorana kokeiluna jatkeeksi pohdinnalleni.

*“Minä en
haluaisi lähteä täältä
voisin jäädä tähän
koko elämäksi
Tunnen kuinka
voisin rakastua sinuun
Sinä
Rakkaus
ymmärrys toisesta, ja siitä
että emme koskaan voi
saada toisiamme
Puut kannattelevat yllään
koko taivasta
Minä olen täällä
kuin toisessa maailmassa,
joka särkyy, kun lähdän
Se, minne palaan
He eivät tiedä -
Tämä on meidän salaisuutemme.
Sivu. Loppuu.”³⁰⁵*

Muistan runon kirjoittamisen olleen vahvasti kehollinen kokemus, jonka olen kirjannut myös kenttämuistiinpanoihin:

“Oli muuten yllättävän vahva rakastumisen, kaipuun ja fyysisen kaipuun tunne tuossa edellisellä sivulla. Oon tuntenut noin aiemminkin. Joinakin hetkinä, harvoina, siinä on ollut silloin se ihminen.”³⁰⁶

Runon kirjoittamisen hetkellä oli todella valoisaa ja olen kenttämuistiinpanoissani pohtinut, miten yllättynyt olin, että olin ollut koko aamun lavalla ilman silmälaseja ja kokenut näkeväni aivan hyvin, vaikka minulla on melko huono näkö ja sisätiloissa ollessani en pystyisi olemaan ilman silmälaseja.

³⁰⁴ Kenttämuistiinpanot 1.7.2022

³⁰⁵ Runo on kirjoitettu käsin päiväkirjaan yhdeltä kirjoittamalta. Runo päättyi siihen, kun päiväkirjan sivu loppui.

³⁰⁶ Kenttämuistiinpanot 1.7.2022

“[V]esi tekee saman - taittaa jotenkin niin, että mä näen! Se on ihmeellistä. Ehkä mun pitäisi elää aina kesässä ja vedessä. Luonnossa.”³⁰⁷

Havaintojani miettien pohdin, että ehkä Honkolan lavalla muutkin aistit kuin näkeminen ovat merkityksellisiä kokemuksen kannalta. Jos miettii esimerkiksi tanssia, siinäkin kehollisuus, liike, koskettaminen ja kuunteleminen ovat oikeastaan suuremmassa roolissa kuin näkeminen. Myös tilalliseen hahmottamiseen, esimerkiksi paritanssissa, osallistuvat muutkin aistit kuin näköaisti.

Yksi Honkolan lavan keskeisiä elementtejä, joka on periaatteessa näkymätön, mutta jonka voi kuulla ja tuntea, on tuuli. Tuuli tulee näkyväksi myös vasta koskettaessaan jotakin materiaalista elementtiä. Yöpyessäni lavalla, tuuli tarttui aamulla tyhjään riippumattooni ja riepotteli sitä. Se näytti minusta tanssilta ja riippumaton kautta tuulikin tuli näkyväksi osaksi lavakokemusta.

Kuva 16: Kuvakaappaus videosta. Tuulen tanssittama riippumatto. (Kuva: Heidi-Maria Reponen)

³⁰⁷ Kenttämuistiinpanot 1.7.2022

Elokuun valot ja varjot ja lähtökonsertti luonnolle

Kesän kääntyessä elokuuksi, palaan vielä kerran havainnoimaan Honkolaan. Vietän lavalla puolilta päivin elokuun ensimmäisenä sunnuntaina tunnin verran aikaa³⁰⁸. Tältä havaintokerralta minulla on kaikista havaintokerroista eniten videomateriaalia, ja tällä käynnillä lauloin, liikuin ja tanssin paljon lavalla. Mainitsen jälleen saapuneeni lavalle, koska olin ollut surullinen, ja lava oli lohduttava paikka³⁰⁹.

“Raikas puhiseva tuuli. Kirkastuva taivas. Liikkuvat pilvet. Lämmin lautalattia paljaitten jalkojen alla.”³¹⁰

Tällä kerralla muistan kokeneeni lavaa ympäröivien puiden läsnäolon vahvana ja elollisena. Kuin lavaa ympäröivä metsä olisi ollut yleisö, joka oli halunnut tulla kuuntelemaan. Tai joukko ystäviä, jotka olivat tulleet kannustamaan ja piristämään. Tuntui siltä kuin tuuli olisi halunnut myös osallistua esitykseen.

“Havahtuminen siihen, että puut ovat yleisöä ja sitä on paikalla satapäin. Lauloin puille. Puut olivat elossa. Siinä. Kuuntelivat.”³¹¹

“Lavalla tuntui, että luonto kuunteli. Videoin laulujani yhdellä otolla. Taustalla soi tuuli.”³¹²

Tällä viimeisellä havainnointikerralla tuntui myös kuin tuuli ja varjot olisivat halunneet leikkiä kanssani. Tanssin ja liikuin lavalla paljain jaloin. Kokemus omasta varjosta oli hyvin kehollinen. Muistan sen tuoneen mieleen lapsena näkemäni piirretyn, jossa Peter Pan jahtaa omaa varjoaan.

³⁰⁸Elokuun ensimmäisessä viikonvaihteessa Honkolan lavalla järjestettiin myös yleensä Torpparin auringossa - lavatanssit, joiden kautta Honkolan lava on tullut minulla alunperin tutuksi.

³⁰⁹ Kenttämuistiinpanot 7.8.2022

³¹⁰ Kenttämuistiinpanot 7.8.2022

³¹¹ Kenttämuistiinpanot 7.8.2022

³¹² Kenttämuistiinpanot 7.8.2022

“Leikin hiuksilla tuulessa. Kuvasin varjokuvia ja videoin omaa varjoani. Tuntui kuin tanssiva varjo olisi kiinni minussa. Tanssitin varjoani. Tuli mieleen Peter Panin varjo.”³¹³

Kuva 17. (Kuva: Heidi-Maria Reponen)

“Luin Salaman runokirjan loppuun. Viimeinen runo teki haikeaksi. Se kertoi lähtemisestä, runoilijana olemisesta.”³¹⁴

*“minä muovailija,
rakentajaan verrattuna kuin kuokkamiehen varjo,
välitön muistikuva, liikkuu tahtiin ihmisensä kanssa”³¹⁵*

³¹³ Kenttämuistiinpanot 7.8.2022

³¹⁴ Kenttämuistiinpanot 1.7.2022

³¹⁵ Salama 2022 (1962), 52.

Yhteenvetoja

“Tuntuu kuitenkin, että on aika lähteä. Taivas on muuttunut pilvisemmäksi. Taika alkaa raueta. On kuitenkin myös pian syötävä, eikä mulla ole ruokaa mukana. Kirjoitan vielä loppusanat, nyt puran ja pakkaan.”³¹⁶

Kirjoitan tätä osiota keväällä, huhtikuussa 2023. Tämä Honkolan lavan tutkimusmatkani on nyt kestänyt noin vuoden. Vuosi sitten huhtikuussa kirjoitin lavasta tekemääni rakennusinventointia ja muistelin kesää 2021. Nyt palasia kesästä 2022 on ripoteltuna tämän tutkielman tekstissä ja sen lomassa. On tullut aika pohtia, mitä tästä kaikesta nousi esiin. Minkälainen matkakertomus syntyi? Käyn tässä osiossa läpi, minkälaisia asioita aineistosta nousi esiin tutkimuskysymysten näkökulmasta ja myös vähän niiden vierestä. Tämä osio on samalla eräänlainen yhteenveto aineistosta nousseista havainnoista. Pohdin lopuksi myös tutkimuskysymysten merkitystä aineiston ja tutkimuksenteon kannalta.

Yksi tutkimuskysymyksistäni oli, minkälaisia havaintoja Honkolan lavasta nousee esiin erilaisten aistihavaintojen, kokeilevan kenttähavainnoinnin ja haastattelun kautta. Aineiston halki kirjoittamalla kulkeminen nosti kokemuksistani esiin paljon erilaisia aistihavaintoja, joissa painottui erityisesti kuuloaistin, tuntoaistin ja liikkeen kautta syntyneet havainnot sekä visuaalisuuden kautta erityisesti valon merkitys Honkolan lavalla osana tunnelmaa ja arkkitehtuuria. Linnunlaulu ja tuuli olivat lavan äänimaiseman erottuvimmat elementit. Honkolan lavalla oleskelu tuntui kutsuvan erityisesti kuuntelemaan lavan äänimaisemaa ja tunnustelemaan lavaa liikkeen kautta.

Havainnoinnin ja haastattelun kautta Honkolan lava näyttäytyi paitsi materiaalisena ja aistittavana myös historiallisena paikkana, johon liittyy paljon muistoja. Sekä omani että haastattelukumppanini muistot Honkolan lavasta liittyivät erityisesti rakennuksiin ja toimintaan: haastattelukumppanillani tanssiin ja lavalle saapumiseen, itselläni näiden lisäksi teatterin tekemiseen. Haastateltavani kiinnitti huomiota myös lavan ympäristöstä jo kadonneeseen menneisyyden jälkeen: ravintolarakennukseen. Haluan painottaa, että haastattelu on muodoltaan erilainen tilanne kuin kenttähavainnointi eikä näiden

³¹⁶ Kenttämuistiinpanot 1.7.2022

kautta syntyneitä tietoa ole tässä tutkielmassa välttämättä mielekästä verrata toisiinsa, sillä haastattelu on haastattelijan enemmän tai vähemmän ohjaama tilanne, ja esitetyt kysymykset ohjaavat aina jossakin määrin vastauksia. On paljon myös sellaista tietoa, mikä jää kysymyksen ulkopuolelle.

Reflektiivisenä havaintona pohdin haastattelutilanteen jälkeen, ohjasivatko haastattelukysymykseni keskustelua ehkä turhankin paljon. Olivatko ne kaikki tarpeellisia? Minkälaista tietoa Honkolan lavasta olisin saattanut saada toisenlaisella lähestymistavalla haastatteluun? Ainakin itselleni tuli olo, että kysymykset ohjasivat kiinnittämään huomiota johonkin tiettyyn asiaan. Kiinnostavia havaintoja voi kuitenkin nousta muutenkin kuin kysymällä. Haastattelutilanteessa huomasin esimerkiksi, että jakamalla oman muistoni harmonikansoitosta, myös haastateltavani kertoi oman harmonikansoittoon liittyvän tarinan, joka oli minusta yksi haastattelun ilahduttavimmista hetkistä, vaikka se ei varsinaisesti liittynytään Honkolan lavaan³¹⁷. Se oli jotakin yllättävää, jonka kautta löytyi kuitenkin yhteyksiä ja tunnistamisen kokemuksia, mikä on myös arvokasta.

Toinen tutkimuskysymykseni oli, minkälaisena paikkana Honkolan lava näyttäytyy, kun sitä havainnoi aikana, jolloin lavalla ei ole ihmisen järjestämää toimintaa. Omassa havainnointiaineistossani Honkolan lava näyttäytyi paikkana, jossa luonto, linnunlaulu, puut, tuuli, valot ja varjot ympäröivät lavan tarkkailijaa. Luonto elementteineen ei näyttäydy havainnoissa jonakin staattisena vaan liikkuvana, ympäröivänä, saapuvana ja lähtevänä: auringonvalo liikuttaa varjojen suuntaa lavalla, linnunlaulu kuuluu lavan ympärillä, valkohäntäpeurat kulkevat lavan ohitse ja tuuli liikuttaa puita. Ajoittain syntyy kohtaamisia tutkijan ja näiden elementtien ja olentojen kanssa: valkohäntäpeuran katse kohtaa omani, tuuli tarttuu riippumattoon, perhonen lepättelee vierelläni ja aurinko piirtää oman varjoni lattiahirsiin. Näistä hetkittäisistä kohtaamisista luonnon kanssa syntyy myös kokeilevuutta lavalla ja sen kanssa: keinumista riippumatossa, oman varjon tanssittamista, laulamista lavalla ja reflektiivistä, runomuotoista pohdintaa kenttämuistiinpanoissa.

Vaikka Honkolan lavalla ei havainnointijaksona ollut ihmisen järjestämää toimintaa, ihmisenkin vaikutus oli myös havaittavissa lavalla, tosin erilaisessa muodossa kuin tanssien aikaan: jälkinä jostakin toisessa ajassa tapahtuneesta toiminnasta. Ihmisen jälki näkyi lavalla erilaisissa materiaalisissa elementeissä: luetuissa runoissa, siistityssä lautalattiassa, sadevettä pois lavalta ohjaavassa

³¹⁷ Haastatteluaineisto

vesikourussa, ikkunaa suojaavassa pressussa, ylipäänsä Honkolan lavassa ihmisen tekemänä rakennuksena, joka kantaa myös luonnon muistia jopa vuosisatojen taakse hirsipilareissaan, puuelementeissään, luonnonkivijalassaan ja ympäristönsä maisemassa. Luonnonmukaiset rakennusmateriaalit ja lavarakennuksen sijoittaminen auringonkierron mukaisesti tuntuivat viestittävän myös suunnittelijan kunnioitusta luontoa ja sen kiertokulkua ja syklisyyttä kohtaan. Se, että lava on sijoitettu ilmansuuntia mukaillen ohjasi ainakin minua kiinnittämään huomiota päivänkiertoon, ja lavan arkkitehtuurin jättäminen seinien osalta avoimeksi ohjasi katsomaan ulospäin lavalta, kohti luontoa. Tämä nosti esiin ajatuksen Honkolan lavasta luonnon näyttämönä³¹⁸, eräänlaisena temppeleinä tai alttaritauluna luontoon. Lavan itä- ja länsipäätyjen puolikaaren muotoiset ikkunat näyttäytyivät puolestaan tavallaan symboleina nousevalle ja laskevalle auringolle, aluille ja lopuille, jotka seuraavat toisiaan.

*“Iltasella istahdan
annan katseen kiertää*

*Päivät kuluvat, kuut
ja vuodetkin”³¹⁹*

Kolmas ja neljäs tutkimuskysymykseni liittyivät tutkimusprosessiin: minkälaisia havaintoja itselleni nousee esiin tutkimusprosessista ja minkälaisia näkökulmia pohdiskeleva ja hidas havainnointi voivat tuoda esiin paikan tutkimuksessa. Kuten olen tutkielmani alkupuolella tuonut esille, ei minulla ollut tätä tutkimusta aloittaessani ja aineistoa kerätessäni selkeänä mielessä tutkimuskysymyksiä tai metodeja. Valitsin edetä tutkimuksessa hitaasti, koska minusta tuntui että halusin antaa aikaa sille pohdinnalle, miten etenisin tutkimukseni kannalta aineistonkeruun jälkeen. En halunnut myöskään lukita tiettyjä tutkimuskysymyksiä ja dispositiota etukäteen, koska koin että se olisi ohjannut ajatteluani tuloshakuisuuteen ja etäännyttänyt minua aiheestani ja aineistostani. Halusin tietoisesti vastustaa sellaista tutkimuksen tekemisen tapaa, jossa pyritään etsimään vastauksia ennalta asetettuihin kysymyksiin ja noudattamaan jotakin ennalta mietittyä rakennetta tai suunnitelmaa. Koin, että se vaikeuttaisi sellaisten ajatusten tai havaintojen syntymistä, jotka eivät suoraan istuisi kysymyksiin tai suunnitelmiin. Ajattelin kuitenkin, että nimenomaan yksityiskohdissa ja sivupoluilla saattaisi löytyä jotakin uutta ja yllättävää.

³¹⁸ Vrt. Muranen 2011

³¹⁹ Valkeapää 1980 (1974), 22.

Yksi tutkimusprosessista nouseva havainto on, että mielenkiintoisten havaintojen luo ei välttämättä aina pääse kysymysten kautta, vaan joskus pikemminkin erilaisten toimintojen kautta: asettumalla ilman tarkkaa ennakkosuunnitelmaa tutkimustilanteeseen ja seuraamalla tilanteesta nousevia yksityiskohtia, jotka tuntuvat itsestä mielenkiintoisilta. Yksityiskohtien seuraaminen tarkoittaa aktiivista toimimista ja reagoimista: esimerkiksi kuuntelemista, katsomista, koskettamista tai liikkumista³²⁰. Tällainen lähestymistapa mielestäni tarvitsee kuitenkin aikaa, läsnäoloa ja kehollista asettumista ja virittäytymistä tutkittavaan tilanteeseen, jotta on tutkijana avoimempi erilaisille aistihavainnoille, muillekin kuin usein dominoivalle näköaistille.

Toinen tutkimusprosessista noussut havainto on, että tutkimusprosessille ajan antaminen saattaa rohkaista myös kokeilemaan erilaisia tapoja tutkia, kun kiire tai tulostavoitteet eivät ohjaa valintoja. Havaintona tutkimusprosessista nousee itselleni myös se, että hitaus ja kokeilevuus voivat synnyttää paitsi uudenlaisia näkökulmia, myös uudenlaisia havaintojen esittämisen muotoja, esimerkiksi oman tutkimukseni puitteissa runomaisuutta ja reflektiivistä kirjoittamista. Hidas tutkimusprosessin eteneminen antoi aikaa ja tilaa myös keskeneräisille ajatuksille ja aavistuksille elää ja muuttaa muotoaan.

Havainnointiprosessi Honkolan lavalla kääntyi omissa kenttämuistiinpanoissani ulkoisen maailman havainnoinnin lisäksi myös henkilökohtaiseksi, reflektiiviseksi pohdinnaksi. Honkolan lavasta tuli minulle paikka, jossa päästä kiinni omiin tunteisiin, kuten suruun, ja käsitellä niitä esimerkiksi liikkeen, musiikin ja kirjoittamisen kautta. Tunteiden, kuten surun käsittelyä helpotti myös mielikuva Honkolan lavasta lohduttavana paikkana, kuin kuuntelevana, hyväksyvänä ystävänä. Reflektiivisyys ei ollut havainnoinnissa etukäteen päätettyä, vaan se kehkeytyi prosessista. Ehkä jollakin tavalla omille tunteille avoinna oleminen ja niiden päästäminen läpi havainnointiprosessiin, saattoi vaikuttaa siihen, että havainnointiprosessista lavalla tuli kokeilevampaa. Tunteiden ulos sulkeminen olisi ollut jonkin piilottamista tai pois sulkemista, mikä olisi luultavasti myös vaikuttanut siihen, mitä voi havaita. Kääntäen ajatellen on mahdollista, että omien tunteiden avaaminen mukaan prosessiin saattoi tuoda näkyväksi jotain sellaista, joka tunteet häivyttämällä olisi myös häipynyt tai jäänyt havaitsematta³²¹.

³²⁰ ks. esim. Tilley et al. 2000, 60.

³²¹ ks. Sumartojo 2020, 252.

Ainakin uskon, että tunteiden avoin ottaminen mukaan kenttähavainnointiin lisäsi muistiinpanojen reflektiivisyyttä, mikä mahdollisti havaintojen yhdistämisen omiin kokemuksiin.

Reflektiivisyydessä on kyse vuorovaikutuksen tutkimisesta: mitä on tapahtunut itsen ja toisen välillä. Vuorovaikutus on eräänlainen näkymätön tila vuorovaikuttavien tekijöiden välillä, johon vuorovaikuttavat olennot tai elementit heijastavat jotakin itsestään. Tästä tilasta tietoiseksi tuleminen voi johdattaa kiinnostavien ilmiöiden äärelle, vaikkei kaikkia niistä olisikaan helppoa sanallistaa. Reflektiivinen paikan havainnointi voi olla mahdollisuus löytää uudenlaisia reittejä ympäristöön ja itsen ja tuoda näkyväksi jotakin sellaista, joka on ollut itseltä “piilossa”.

Oman reflektiivisen havainnointini pohjalta pohdin Honkolan lavaa ja sitä, mikä merkitys materiaalisella, fyysisesti olemassa olevalla rakennuksella voi olla yksilön tai yhteisön kannalta. Vaikka rakennus ei olisikaan alkuperäisessä käyttötarkoituksessaan, se voi fyysisenä menneisyyden jälkeen auttaa luomaan yhteyksiä menneen ja nykyisen välillä, sillä materiaalsen kautta voi olla helpompi tavoittaa tai kuvitella muistoja ja mennyttä ³²². Materiaalisuuden, koskettamisen ja paikan päällä tapahtuvan fyysisen aistimisen kautta syntyvä kokemus on erilainen kuin esimerkiksi digitaalisen valokuvan katseleminen tai aiheesta kirjoitetun tekstin lukeminen ³²³. Fyysisesti olemassa oleva paikka, jonne voi konkreettisesti mennä käymään, mahdollistaa paikan havainnoinnin, kokemisen ja muistelun myös yhteisöllisesti ja yhdessä kokoontuen esimerkiksi jonkin paikassa järjestettävän tapahtuman kautta.

Lopuksi tutkimusprosessista nousseena havaintona nousi tutkimuskysymysten merkitys osana tutkimusprosessia. Tutkimuksen tekemisen käytäntöihin on perinteisesti kuulunut tutkimuskysymyksen asettaminen ja siihen vastauksen etsiminen tutkimuksen kautta. Haluaisin omasta tutkimusprosessistani nousseiden havaintojen myötä haastaa ajatusta, että tutkimuksen tekemisen lähtökohdaksi tarvittaisiin aina tutkimuskysymys, johon vastataan. Tutkimuksen esittämisen tapa, jossa tutkimuskysymys esitellään tutkimuksen aluksi ja lopuksi vastataan siihen, ylläpitää mielestäni myös näkökulmaa, että tutkimuksen lähtökohtana olisi kysymys, johon halutaan vastaus ³²⁴. Vaikka tutkimuskysymysten

³²² ks. Sumartojo 2020

³²³ ks. esim. Tilley et al. 2000, 42; Sumartojo 2020, 251.

³²⁴ Tässä omassa tutkimuksessani muodon tasolla toisinnan tätä asetelmaa.

syntyprosessia voi tällaisessakin esitystavassa taustoittaa, kantaa edellä mainittu esitystapa kuitenkin muodon tasolla edelleen kysymys-vastaus -rakennetta, ja sitä kautta ohjaa tulkintaan, jossa kysymyksiin liittyvät vastaukset olisivat tutkimuksen kannalta keskeisimpiä. Koska itselläni ei ole ollut aineistoa kerätessä tai sitä tutkiessa mielessä tiettyjä tutkimuskysymyksiä, pohdin, että on tavallaan keinotekoista luoda kysymyksiä jälkikäteen. Tässä tutkimuksessa olen sijoittanut havaintoihini sopivat tutkimuskysymykset tutkielman johdantoon, mutta käytännössä niihin vastaaminen on sen avaamista, mitä olen tutkimusprosessissa tehnyt ja mitä olen siitä löytänyt. Näin ollen jään pohtimaan, mikä lopulta on tutkimuskysymysten merkitys ja tarvitaanko niitä?

Oman tutkimusprosessini ja erityisesti siihen liittyneestä kenttähavainnoinnista syntyneen kokemuksen kautta ajattelen, että tutkimuksen kannalta kysymyksiä keskeisempää on mielestäni löytää itseä kiinnostava aihe ja itselle sopiva lähestymistapa ja viettää riittävästi aikaa aiheen parissa valitun lähestymistavan kautta. Tällöin aiheesta tai valitusta aineistosta saattaa alkaa nousta kiinnostavia havaintoja ilman etukäteen valittuja kysymyksiä. Tässä aiheen tai aineiston ja tutkijan välisessä vuorovaikutuksessa, eräänlaisessa välitulassa, on mahdollisuus sellaisen uuden tiedon syntymiselle, joka ei olisi välttämättä löytynyt kysymyksen kautta. Tällainen lähestymistapa tarvitsee kuitenkin aikaa ja asettumista avoimesti aiheen äärelle. Tärkeää on edelleen, että tutkija on avoin tutkimusprosessin ja oman roolinsa suhteen ja suhtautuu tutkimusaiheeseensa sitoutuneesti ja kunnioittavasti. Empiirisen kenttähavainnointini myötä haluaisin esittää vaihtoehtoiseksi lähestymistavaksi tutkimuksen tekemiselle tutkimuskysymysten sijaan aiheesta kiinnostumista ja sen äärelle asettumista uteliaasti ja erilaisia lähestymistapoja kokeillen. Kokeilullisten menetelmien kautta voidaan löytää myös uudenlaisia tiedon muodostamisen ja esittämisen tapoja.

Honkolan lavasta tämän tutkimuksen kautta syntyneiden havaintojeni pohjalta esitän, että lavaa ympäröivä luonto, kasvit ja eläimet sekä valo ja tuuli ovat keskeinen osa paikkaa ja siihen liittyvää kulttuuriperintöä. Lavarakennus on arvokas historiallinen ja kokemuksellinen paikka, johon ihmisen toiminnan lisäksi kytkeytyy vahvasti sitä ympäröivä luonto. Monet tanssilavat sijaitsevat Honkolan lavan tavoin luonnonläheisillä paikoilla, ja tanssilavojen kulttuuriperinnön kannalta keskeistä olisikin tutkia niitä myös osana ympäristöään. Lavarakennuksia ja niitä ympäröivää luontoa tutkimalla voidaan laajentaa käsitystä tanssilavojen kulttuuriperinnöstä.

Sivupoluista

Huomaan, että yritän tässä tutkielmani lopuksi kovasti kirjoittaa aiheesta, jonka äärelle en tunnu pääsevän, koska se tuntuu jotenkin pakenevan minulta. Haluaisin kirjoittaa niistä asioista, jotka toivat minulle eniten iloa tämän tutkielman ja tutkimusmatkan aikana. Nämä asiat eivät ole löytyneet vastauksina valmiisiin kysymyksiin tai jonkinlaisina tavoiteltuina tutkimuksen tuloksina. Pikemminkin ne ovat oikeastaan kaikki olleet sattumia, jotka ovat löytyneet seuraamalla jotakin kiinnostavaa yksityiskohtaa, oli se sitten vaikkapa lintu, perhonen tai sana. Muistutan mieleeni Christopher Witmoren ajatukset uteliaisuudesta seurata kohdetta tai esinettä, minne se saattaa johdattaa, ilman ennako-oletuksia tai -määritelmiä. Tai miten yksityiskohdissakin voi piillä jotakin pintaa suurempaa, joka voi avautua, mikäli huomaamisen olosuhteet ovat tälle otolliset.³²⁵

Minulle itseäni kiinnostavien yksityiskohtien seuraaminen on tämän tutkimusprosessin myötä näyttäytynyt mahdollisuutena löytää sellaisia asioiden välisiä yhteyksiä, joita en ole aiemmin huomannut. Jo tällaisten uusien yhteyksien olemassaolon huomaaminen on tuonut itselleni iloa tämän tutkimusprosessin aikana. Se on saanut ajattelemaan, miten paljon ympärillämme on sellaista piilotettua kauneutta, jota emme aina näe, vaikka se olisi silmiemme edessä. Erilaisten luonnonelementtien ja olentojen, tutkimusprosessista nousevien havaintojen ja näiden välisten yhteyksien tuottama ilo on ollut luonteeltaan erityisesti esteettistä ja osittain kuvittelun mahdollistamaa.

Usein seuraamalla tällaisia uusia havaitsemiani yhteyksiä, olen löytänyt jotakin itselleni merkityksellistä. Tällaisia sivupoluille harhautumisesta seuranneita iloisen löytämisen hetkiä ovat olleet esimerkiksi, kun olen tutkinut mitä sanojen etymologia voi pitää sisällään ja minne se voi johdattaa. Etymologisiin polkuihin olen ajautunut esimerkiksi etsiessäni tietoa Honkolan lavalla kuulemistani linnuista ja kasveista. Lintujen ja kasvien tieteelliset nimet ulottavat juurensa pitkälle menneisyyteen, siihen asti kun laji on aikanaan löydetty ja nimetty.

³²⁵ Witmore 2020, 488, 491.

Monien nimien etymologia vie kreikan kieleen, ja joidenkin lajien alkuperäiskieliset nimet sisältävät metaforisia ulottuvuuksia tai viittauksia esimerkiksi antiikin kreikan jumaltarustoon, jossa eri jumaluuksilla oli usein yhteys johonkin luonnonelementtiin. Itselleni on tuonut suurta iloa huomata, että esimerkiksi suruvaippa-perhosen nimi on tullut siitä, että se on muistuttanut ulkonäkönsä puolesta surupukua, jota naiset ovat aikanaan pitäneet, tai että sen tieteellinen nimi *nymphaelis antiopa* juontaa juurensa kreikan mytologian nymfeihin, jotka olivat luonnon eri elementtien, kuten metsien hengittäriä.

Sanojen etymologian seuraaminen on paljastanut, miten paljon osin jo unohdettuja merkityksiä löytyy jo käyttämässämme sanoissa, ja miten monet johonkin tarkoitukseen tai viittaussuhteeseen vakiintuneet sanat sisältävät pohjimmiltaan hyvin kuvallisia ja luontoon konkreettisesti ja symbolisesti kytkeytyviä merkityksiä. Esimerkiksi metodi-sanan alkuperäinen merkitys “polkuna” ohjasi minut hyvin erilaiseen suhtautumiseen termiin ja sen mahdollisuuksiin. Tällaisten yhteyksien löytyminen on itselleni tuntunut joltakin materiaalisuuden, symbolitason ja havaitsijan välille syntyvältä kudelmalta, jonka vaikutus itsessäni on herättänyt iloa ja uudenlaista yhteyttä ympäröivään luontoon.

Sivupolkujen kautta olen päätenyt pohtimaan myös runoa ja runoissa piilevää voimaa. Tämän kirjoitusprosessin aikana olen lukenut paljon runoja ja ripotellut niitä myös tämän tutkielmatekstin lomaan. Myös kenttähavainnointiaineistoni sisältää yhden kokeilun kirjoittaa kokemuksistani runona. Päädyin katsomaan sanan “runo” etymologiaa. Sana “runo” on vanha germaaninen lainasana, joka on voinut merkitä esimerkiksi taikamerkkiä, tietoa tai salaisuutta. Vanhassa suomen kirjakielissä ja kansanrunoudessa “runo” on voinut runoteoksen lisäksi tarkoittaa myös runonlaulajaa.³²⁶ Runo-sanat etymologian kautta mietin, kuinka teos on tavallaan aina myös heijastus tekijästään ja samalla jotakin näitä kahta enemmän: salaisuus.

Kirjoittaessaan korografiasta Witmore mainitsee, että koska korografia on hyvin vanha lähestymistapa, jota ei ole täysin rajattu tai määritetty, siinä piilee luovaa potentiaalia ja vapautta³²⁷. Pohdin, että runoudella voi olla samankaltaista vapautta ja potentiaalia, koska se on samaan aikaan sekä lähes ikiaikainen genre että erilaisia muotoja kokeileva ilmaisun kanava. Runoutta on myös mahdotonta

³²⁶ Häkkinen 2004, 1068.

³²⁷ Witmore 2020, 488.

täysin kattavasti määrittää tai asettaa johonkin muottiin. Pohdin runon potentiaalia paikan kuvauksessa ja uuden tiedon syntymisessä, missä sillä voi mielestäni olla kiinnostavia mahdollisuuksia, koska runo toimii tekstin tasolla, mutta kykenee samalla välittämään jälkiä kuvista, materiaalisuudesta, liikkeestä ja kehollisista tunteista. Runoon on mahdollisuus sisällyttää häivähdyksiä paikasta, kirjoittajasta tai kokijasta. Myös runo voi olla itsessään “khora”, tila, jossa erilaiset runon kuvaamat elementit ympäröivät havainnoijaa³²⁸. Runon aukkoisuus jättää tilaa “kehkeytymisille”, jotka voivat syntyä lukijan mielessä. Tämä runon ja lukijan välille syntyvä yhteys luo tilan, jossa voi syntyä jotain yllättävää ja odottamatonta.

Runo on tekstimuodoista vapain haastamaan tekstin muodon lineaarisuutta: runo voi muuttaa suuntia, jättää aukkoja, palata, lähteä, sekoittaa, muuttaa muotoaan. Timothy Morton kirjoittaa teoksessaan *Realist Magic: Objects, Ontology and Causality*, kuinka todellisuuskään ei ole mekaaninen eikä lineaarinen, jos mietitään kausaalisuuden luonnetta, eli syy- ja seuraus- tai syy- ja vaikutussuhdetta³²⁹. Mortonin mukaan kausaalisuus on luonteeltaan salaperäinen ja samalla avoin salaisuus. Morton pureutuu kausaalisuudesta kirjoittaessaan myös salaperäisyyden etymologiaan, joka kuljettaa samoille lähteille, jonne itsekin olen etymologisilla sivupoluillani usein päätenyt, eli antiikin kreikkaan ja kreikan kieleen. Salaperäinen, *mysterious*, tulee kreikan kielen sanasta “mysteria”. Se viittaa johonkin suljettuun, joka voi tulkinnasta riippuen tarkoittaa myös vetäytymistä, salaisuutta, puhumattomuutta. Mortonin mukaan asioiden todellisuuteen kuuluu tietynlaisen mysteerin olemassaolo, niissä on jotain kätkeytyä.³³⁰ Tästä huolimatta asiat jättävät jälkiä ja muistoja siitä lähteestä, josta ne ovat vetäytyneet, ja nämä jäljet ovat yhteydessä toisiinsa esteettisen ulottuvuuden kautta. Mortonille kausaalisuus on luonteeltaan esteettistä ja esteettiset jäljet kantavat mukanaan yhteyttä johonkin objektiin, josta ne ovat lähtöisin. Jopa suru voi olla jalanjälki jostain itsen ulkopuolisesta, arkeologinen todiste jonkin objektin olemassaolosta.³³¹

Ajattelen, että runo ja taiteet laajemminkin voivat auttaa synnyttämään tietynlaisen esteettisen ulottuvuuden sekä yksilöllisesti että yhdessä koettavaksi ja tutkittavaksi. Mortonin ajattelusta palaan pohtimaan runoutta ja sen tutkimuksellista potentiaalia. Pohdin runoa ja sen etymologian mukanaan

³²⁸ Ks. Fletcher 2004, 268, 118.

³²⁹ Morton 2013, 17. Mortonin ajattelu edustaa objekti-orientoituneisuutta.

³³⁰ Morton 2013, 16-17.

³³¹ Morton 2013, 18-20.

tuomaa jälkeä salaperäisyydestä, salaisuudesta. Kuinka runo muodoltaan ja liikkeeltään vapaana ja samalla ikaikaisena genrenä kantaa mukanaan jotakin vanhaa ja historiallista jälkeä ja muistia. Voisiko runoa perinnöntutkimuksessa tarkastella mahdollisuutena tallettaa jälkiä tai toimia kanavana, jonka kautta voi olla mahdollista aistia jotakin kadonnutta, jotakin mennyttä nykyhetkessä³³²? Voisiko runolla ajatella olevan mahdollisuus tuoda menneisyyden kadonnutta materiaalisuutta uudelleen tunnetasolla koettavaksi? Potentiaalistaan huolimatta runoa ei kuitenkaan tulisi valjastaa pelkäksi välineeksi jonkin päämäärän tavoittamiseksi. Uskon, että tällöin menetetään se kätkeyty mahdollisuus, joka runoon ja muuhunkin taiteeseen kuuluu. Runon voima vaatii asettumista ja herkistymistä, antautumista sen ja oman mielikuvituksen kuljetettavaksi.

Paitsi sanatasolla, runon merkitys muodostuu myös jossakin tekstin ulkopuolisessa, kuvittelun tilassa, jonka runo mahdollistaa. Tuanin mukaan runolla on mahdollisuus toimia paikkana³³³, ja toisaalta Forssin mukaan taide ylipäänsä voi toimia reittinä johonkin toiseen paikkaan³³⁴. Ehkäpä runo historiallisena genrenä, salaperäisenä rajapintoja näkyväksi tekemänä muotona voi kuljettaa jonkin sellaisen äärelle, jossa jokin uusi ajatus, oivallus tai yhteys voi syntyä. Itse en väheksyisi myöskään kuvittelun ja kuvittelukyvyyn herkistämisen mahdollistamaa voimaa. Ehkä tulevaisuudessa joidenkin yhteiskunnallisten haasteiden ratkaisemiseen tarvittaisiin juuri kykyä kuvitella uusia mahdollisuuksia, joita esimerkiksi taide, kuten runous, voi auttaa löytämään³³⁵. Ehkä tarvittaisiin myös enemmän kuuntelemista ja kaiken sen kunnioittamista, mikä on ympärillämme vaatimatta meiltä mitään. Kasvit, puut, kivet, eläimet ja myös muistot ja jäljet siitä, mitä on ollut. Niitä kuuntelemalla voisimme ehkä huomata, että emme ole lopulta koskaan niin kovin yksin eikä meillä ole niin kova kiire minnekään.

³³² Morgan (2020, 263-264) on kirjoittanut esimerkiksi geopoetiikasta tutkimuskäytäntönä.

³³³ Tuan 2006, 27.

³³⁴ Forss 2007, 108.

³³⁵ ks. esim. Fletcher 2004, 14.

Epilogi

*“Lähti putoamaan lehtenä.
Muutti puolivälissä matkaa mielensä,
muuttui keltaiseksi perhoseksi
ja lensi kokonaan pois.”³³⁶*

Oliko tämä gradu ja nytkö se päättyy? Nämä ovat loppulauseita, hapuiluja. Kun kevätaurinko sulattaa viimeisetkin talven jäljet ja pyyhkii pois lumihankeen painuneet askeleet. Ja kaikki alkaa tavallaan taas alusta.

*“Jälleen varpuset kuloruohossa, ei lunta,
vuosi kulunut, ruskeat kevät”³³⁷*

Mitä siis voi enää sanoa? Ehkä tämä ei olekaan loppu. Ehkä kaikki, mikä on sanottu, vain muutti muotoaan.

*“Minä en
haluaisi lähteä täältä
voisin jäädä tähän
koko elämäksi
Tunnen kuinka
voisin rakastua sinuun
Sinä
Rakkaus
ymmärrys toisesta, ja siitä
että emme koskaan voi
saada toisiamme
Puut kannattelevat yllään
koko taivasta
Minä olen täällä
kuin toisessa maailmassa,
joka särkyy, kun lähden
Se, minne palaan
He eivät tiedä -
Tämä on meidän salaisuutemme.
Sivu. Loppuu.”³³⁸*

³³⁶ Kilpi 2006 (2000), 257. Alun perin ilmestynyt Kilven runokokoelmassa Ennen kuolemaa (1982).

³³⁷ Salama 2022 (1962), 8.

³³⁸ Kenttämuistiinpanot 1.7.2022

*“Niin kuin kuuluu asiaan, kaikki tähdet
Kuu ja kaikki muu, aikakin
Niin myös aikanaan sinä lähdet
Pois häipyä taikakin, siksi – “³³⁹*

³³⁹ Eppu Normaali: “Kaikki häipyä, on vain nyt” (san. Martti Syrjä)

Lähteet

Haastatteluaineisto ja kenttämuistiinpanot kirjoittajan hallussa.

Verkkosivut: (kaikki verkkosivut tarkistettu 30.4.2023)

Elävän perinnön kansallinen luettelo (Lavatanssit).

<https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/wiki/El%C3%A4v%C3%A4n_perinn%C3%B6n_kansallinen_luettelo/valitut>

Juhannustanssit-teatteriryöryhmän verkkosivut. < www.juhannustanssit-teatteri.fi >

Kansallinen vierasrajstrategia. Maa- ja metsätalousministeriö, Juvenes Print 2012

<<https://mmm.fi/documents/1410837/1801192/Kansallinen+vierasrajstrategia/4b9af08c-8150-4adb-ade1-8fabdc4cd6ed> >

Mansikka, Heli. “Suomi sai Amerikan lahjaksi 7 valkohäntäpeuraa, ne vapautettiin luontoon ja nyt niitä on 100 000 – laukonpeurojen historia on kiehtova tarina isänmaanrakkaudesta.” Yle Uutiset 8.7.2018

<<https://yle.fi/a/3-10290307#:~:text=Valkoh%C3%A4nt%C3%A4peura%20on%20keskikokoinen%2C%20luontaisesti%20Pohjois,yksil%C3%B6%C3%A4%20saatiin%20Suomeen%20vuonna%201934> >

Marila, Marko. “Viaton leikki.” Humanistina Porissa -blogi, 11.10.2022

<<https://blogit.utu.fi/ktmt/2022/10/11/viaton-leikki/>>

Piri-Lahti, Maarit. “Kirjailijakin hämmästy tarinoiden määrää: Myyttiset linnut ennustivat suomalaisille avioeroa ja kuolemaa.”, Yle Uutiset 19.11.2015 <<https://yle.fi/a/3-8460663>>

Pentinkulman päivät -kirjallisuustapahtuman verkkosivut. <<https://pentinkulmanpaivat.fi/>>

Pirkanmaan maakuntakaava 2040: Kulttuurimaisemat 2016: Kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti arvokkaat maatalousalueet.

<https://maakuntakaava2040.pirkanmaa.fi/sites/default/files/A_osa_Kulttuurimaisemat_korj_15032017.pdf>

Päiväläispoika-näyttelyn verkkosivut. <<https://paivalaispoika.fi/> >

Raevuori Antero. “Suomalaisen meriupseerin huima seikkailu – Hampus Furuhjelm oli Alaskan kuvernööri.” Seura 7.5.2020 <<https://seura.fi/ilmiot/historia/suomalainen-meriupseeri-hampus-furuhjelm-oli-alaskan-kuvernööri/>>

Suomen etymologinen sanakirja. Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisu 72.
<<https://kaino.kotus.fi/suomenetymologinensanakirja/?p=main>>

Taivaannaula-perinnesivusto. "Jumalten ja vainajien linnut.", 16.11.2012
<<https://www.taivaannaula.org/2012/11/16/jumalten-ja-vainajien-linnut/>>

University of Newcastle Library Guides: Research Methods.
<<https://libguides.newcastle.edu.au/researchmethods>>

Urjalan kunnan matkailusivut, Honkolan lava. <<https://www.visiturjala.fi/juhli-kokousta>>

Urjalan kunnan matkailusivut, Väinö Linnan reitti. <<https://www.visiturjala.fi/vaino-linnan-reitti>>

Väinö Linnan seuran verkkosivut: www.vainolinnanseura.fi

Kirjallisuus:

af Forselles-Riska, Cecilia. "Menneisyyden muuttuvat paikat." *Paikka - Eletty, kuviteltu, kerrottu*. Toim. Seppo Knuuttila, Pekka Laaksonen & Ulla Piela. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki, 2006, 218–231.

Adams, Tony E., Stacy Linn Holman Jones & Carolyn Ellis. *Autoethnography*. Oxford University Press, New York, 2015.

Alegria, Christine, Carl Haddrell & June Jordaan (toim.). *Dialectics of Space and Place Across Virtual and Corporeal Topographies*. Inter-Disciplinary Press, Oxford, 2016.

Anderson, Ben. "Affective Atmospheres." *Emotion, space and society* 2, no. 2. 2009, 77–81.

Arlander, Annette. "Performing Landscape as Autotopographical Exercise." *Contemporary theatre review* 22.2. 2012, 251–258.

Bangstad, Torgeir Rinke & Þóra Pétursdóttir (toim.) : *Heritage Ecologies*. Routledge, Lontoo, 2022.

Bille, Mikkel & Tim Flohr Sørensen. "An Anthropology of Luminosity: The Agency of Light." *Journal of material culture*, vol.12, no. 3, 2007, 263–284.

Bille, Mikkel, Peter Bjerregaard & Tim Flohr Sørensen. "Staging Atmospheres: Materiality, Culture, and the Texture of the in-Between." *Emotion, space and society* 15, 2015, 31–38.

Björkman, Hannu-Pekka. *Metsä ei kuule neuvojani - kirjoituksia*. Helsinki, Kirjapaja, 2022.

Blom, Sonja. "Magiasta ja muista tieteistä: stengersiläisiä näkökulmia tapoihin ajatella, toimia ja rakentaa maailmaa." *Tiede & edistys*, no. 4, 2021, 285–288.

Debord, Guy. "Theory of the Derive." *Situationist International Anthology*. Toim.&engl.käännös Ken Knabb, Bureau of Public Secrets, Berkeley, Kalifornia, 2006 (1956), 62–66.

Degen, Monica & Kevin Hetherington. "Hauntings." *Space cult*. 5. 11/12, 2001, 1–6.

Downey, Dara, Ian Kinane & Elizabeth Parker. "Introduction. Locating liminality: Space, Place, and the In-Between." *Landscapes of Liminality: Between Space and Place*. Toim. Dara Downey, Ian Kinane & Elizabeth Parker. Rowman & Littlefield International, Lontoo, 2016, 1–26.

Elo, Mika. "Isabelle Stengersin kosmopolitiikka ja taiteellisen tutkimuksen tiedolliset sitoumukset." *Tiede & Edistys*, no. 4, 2021, 266–284.

Fedorova, Olena. "Creating Place in Space." *Dialectics of Space and Place Across Virtual and Corporeal Topographies*. Toim. June Jordaan, Carl Haddrell & Christine Alegria. Inter-Disciplinary Press, Oxford, 2016, 229–240.

Fletcher, Angus. *A New Theory for American Poetry: Democracy, the Environment, and the Future of Imagination*. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 2004.

Forss, Anne-Mari. *Paikan estetiikka : eletyn ja koetun ympäristön fenomenologiaa*. Yliopistopaino, Helsinki, 2007, 184–204.

Guttorm, Hanna. *Sommitelmia ja kiepsahduksia : nomadisia kirjoituksia tutkimuksen tulemisesta (ja käsityön sukupuolisopimuksesta)*. Unigrafia, Helsingin yliopisto, Helsinki, 2014.

Guttorm, Hanna Ellen, Teija Löytönen, Eeva Anttila & Anita Valkeemäki. "Mo(ve)ments, Encounters, Repetitions: Writing With (Embodied and Textual) Encounters." *Qualitative inquiry*, vol. 22, no. 5, 2016, 417–427.

Guttorm, Hanna. "Tietämään tulemisen polveileva prosessi - liikkeellinen (tieteellinen) kirjoittaminen." *Kurinalaisuutta ja kuvittelua: Näkökulmia luovaan tietokirjoittamiseen*. Toim. Emilia Karjula & Tiina Mahlamäki. Tarke, Turku, 2017, 184–204.

Haapalainen, Riikka. *Utopioiden arkipäivää: osallistumisen ja muutoksen paikkoja nykytaiteessa 1980-2011*. Helsingin yliopisto, Helsinki, 2018.

Hakulinen, Kerkko ja Yli-Jokipii, Pentti. *Tanssilavakirja : tanssista, lavoista ja lavojen tansseista*. AtlasArt, Kirkkonummi, 2007.

Harrison, Rodney. *Heritage: Critical Approaches*. Routledge, Milton Park, Abingdon, 2013.

Harrison, Rodney & Colin Sterling. "Introduction: Of Territories and Temporalities." *Deterritorializing the Future - Heritage in, of and after the Anthropocene*. Toim. Harrison, Rodney & Colin Sterling. Open Humanities Press, Lontoo, 2020, 19–54.

- Häkkinen, Kaisa. *Suomen etymologinen sanakirja*. Sanoma Pro Oy, Helsinki, 2004.
- Kurki, Tuuli & Ikävalko, Elina. “Kuljeskelua tutkimuksen ja aineiston rajoilla.” *Marginaalin voima*. Toim. Kristiina Brunila & Ulpukka Isopahkala-Bouret. Kansanvalistusseura, Helsinki, 2014.
- Karjalainen, Pauli Tapani. “Topobiografinen paikan tulkinta.” *Paikka - Eletty, kuviteltu, kerrottu*. Toim. Seppo Knuuttila, Pekka Laaksonen & Ulla Piela. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki, 2006, 83–109.
- Karjalainen, Pauli Tapani. “On Topobiography; or, How to Write One’s Place.” *Nordia Geographical Publications*, vol. 44, no. 4, The Geographical Society of Northern Finland, 2015, 101–107.
- Karjalainen, Pauli Tapani. “Topobiography: Remembrance of Places Past.” *Nordia Geographical Publications*, vol. 38, no. 5, The Geographical Society of Northern Finland, 2009, 31–34.
- Kilpi, Eeva. *Perhonen ylittää tien - kootut runot 1972-2000*. WSOY, Helsinki, 2006 (2000).
- Kymäläinen, Päivi. “Paikan ajattelun haasteita.” *Paikka - Eletty, kuviteltu, kerrottu*. Toim. Seppo Knuuttila, Pekka Laaksonen & Ulla Piela. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki, 2006, 201–217.
- Lather, Patti. *Getting Lost: Feminist Efforts Toward a Double(d) Science*. State University of New York Press, Ithaca, 2007.
- Latvala, Pauliina. “Suvun satumailta katkeruuden kentille. Paikka kokemuksena ja tunnetilana.” *Paikka - Eletty, kuviteltu, kerrottu*. Toim. Seppo Knuuttila, Pekka Laaksonen & Ulla Piela. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki, 2006, 171–186.
- Marila, Marko. “Slow Science for Fast Archaeology.” *Current Swedish archaeology*, vol. 27 no.1, 2019, 93–114.
- Markkula, Ilkka & Seppo Pirhonen. *Ettes suotta kapinoittis : Pentinkulman sota ja rauha*. Urjamedia, Urjala, 2020.
- Morgan, Ceri. “Walking, writing, reading place and memory.” *The Routledge Handbook of Memory and Place*. Toim. Sarah De Nardi, Hilary Orange, Steven High & Eerika Koskinen-Koivisto. Routledge, New York, 2020, 261–267.
- Morton, Timothy. *Realist Magic: Objects, Ontology, Causality*. Open Humanities Press, Ann Arbor, Michigan, 2013.
- Muranen, Päivi. “Tanssilavat vapaa-ajan näyttämönä - tutkielma tanssilavakulttuurin merkityksistä ja sukupuolisesta toimijuudesta lavalla”. Pro gradu-tutkielma. Itä-Suomen yliopisto, 2011.
- Mäkelin, Marianne & Lotta Hautamäki. “Luonnon spekulatiivinen problematisointi: Isabelle Stengersin tieteenfilosofia monilajisuuden tutkimuksessa.” *Tiede & edistys*, no. 4, 2021, 249–265.

- Nieminen, Aila. ””Tanssilava, järvi ja hanuri”: lavatanssit vuosisadan vaihteesta 1960-luvun loppuun asti.” Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, 1993.
- Ogden, Laura, Billy Hall & Kimiko Tanita. “Animals, Plants, People, and Things: A Review of Multispecies Ethnography.” *Environment and society*, vol. 4, no. 1, 2013, 5–24.
- Ogden, Laura. “The Beaver Diaspora: A Thought Experiment.” *Environmental humanities*, vol. 10, no. 1, 2018, 63–85.
- O’Reilly, Karen. *Ethnographic Methods, Second Edition.*. Routledge, New York, 2012.
- Pirhonen, Seppo. *Olihan se Sanomissakin : Urjalan Sanomat 100 vuotta paikkakunnan muistina.* Urjalan Sanomat Oy, Urjala, 2017.
- Reponen, Heidi-Maria. “Honkolan lava - rakennusinventointiraportti”. *Opiskelijatöiden Helmiä: Museologia & Arkistoala Ja Asiakirjahallinta 2021-2022.* Toim. Pirita Frigren, Kirsi Hänninen & Maija Mäki. Museologian julkaisuja - Publikationer i museologi 1, Turun yliopisto, 2022.
- Rohl, Darrell. “Chorography: History, Theory and Potential for Archaeological Research.” *Theoretical Roman Archaeology Journal* 2011, 2012, 19–32.
- Saarikoski, Helena. *Silloin tanssittiin tangoa : tanssikansan kertomaa 1900-luvulta.* Kulttuuriosuuskunta Partuuna - Kulturandelslag Bardun, Helsinki, 2014.
- Saarinen, Reijo, toim.. *Lotinanpellon äänet : Syvärin taistelijoiden kokemuksia Suomen kohtalonhetkistä Lotinanpellon läpimurrossa.* Gummerus, Jyväskylä, 1995.
- Salama, Hannu. *Puu balladin haudalla.* Aviador Kustannus, Tallinna, 2022 (1962).
- Salama, Hannu. *Juhannustanssit.* Otava, 2011 (1964).
- Salo-Mäkelä, Pia. *Kotiseudun hyväksi : vapaaehtoinen maanpuolustustyö : Koijärvi, Kylmäkoski, Urjala : Etelä-Hämeen suojeluskuntapiirin 2. alue 1917-1940 : Lounais-Hämeen suojeluskuntapiirin 2. alue 1941-1944.* Urjala-Kylmäkoski-Koijärvi -suojeluskuntapiirien perinnetyöryhmä, Urjala, 1996.
- Sivula, Anna. “Mitä teollinen kulttuuriperintö on?” *Satakunnan teollinen kulttuuriperintö*, toim. Suvi Heikkilä. Satakuntasarja, Harjavalta, 2017.
- Smith, Laurajane. *Uses of Heritage.* Routledge, New York, 2006.
- Stengers, Isabelle. “Introductory Notes on an Ecology of Practices.” *Cultural Studies Review*, vol. 11, no. 1, 2013, 183–96.
- Stobiecka, Monika. “Lively Heritage: On MoreThan-Human Encounters at Mediterranean Archaeological Sites.” *Journal of Contemporary Archaeology*, vol. 9, no. 1, 2022, 64–81.

Sumartojo, Shanti. “Lieux de Mémoire through the Senses: Memory, State-sponsored History, and Sensory Experience.” *The Routledge Handbook of Memory and Place*. Toim. Sarah De Nardi, Hilary Orange, Steven High & Eerika Koskinen-Koivisto. Routledge, New York, 2020, 249–253.

Tikka, Marko & Seija-Leena Nevala. *Kielletyt leikit: Tanssin kieltämisen historia Suomessa 1888–1948*. Atena, Jyväskylä, 2020.

Tilley, Christopher, Sue Hamilton & Barbara Bender. “Art and the Re-Presentation of the Past.” *The Journal of the Royal Anthropological Institute*, vol.6, no.1, 2000, 35–62.

Tuan, Yi-Fu. *Passing Strange and Wonderful: Aesthetics, Nature and Culture*. Island Press, Washington D.C., 1993.

Tuan, Yi-Fu. “Paikan taju: aika, paikka ja minuus.” *Paikka - Eletty, kuviteltu, kerrottu*. Toim. Seppo Knuuttila, Pekka Laaksonen & Ulla Piela. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki, 2006, 15–30.

Tuominen, Suvi & Marko Marila. “I shed tears, left and forgot - the common frog, mosquitoes and Grandmother Pine stayed” *Heritage Ecologies*. Toim. Torgeir Rinke Bangstad & Þóra Pétursdóttir. Routledge, Taylor & Francis Group, Lontoo, 2022, 369–380.

Valkeapää, Nils-Aslak. *Kevään yöt niin valoisat*. Kirjayhtymä, Vaasa, 1980 (1974).

Witmore, Christopher. *Old Lands: A Chorography of the Eastern Peloponnese*. Routledge, New York, 2020.

Aineelliset lähteet ja rakennukset

Honkolan lava, Urjala.

Kartat

Peruskartta 1: 20 000 Kehro. Lehti 2114 05 Maanmittauslaitos, Helsinki, 2002.

Sanoma- ja aikakauslehdet

Urjalan Sanomat, Urjala 23.6.1933 (US).

Reponen, Heidi-Maria. “Juhannustanssit - teatteria, musiikkia ja mielenmaisemia Honkolan lavalla.” *Urjalan joulu*, toim. Heikki Saha. Kirjapaino Arkkiset, Urjala, 2021, 71–74.

Elokuvat, televisio-ohjelmat ja äänitteet

YLEn Elävä Arkisto

Unto Monosen haastattelu ohjelmasta Unto Mononen haastateltavana (1.6.1967)

<<https://areena.yle.fi/podcastit/1-50413683> >

Muut äänitteet

Absoluuttinen nollapiste. *Olos*. Johanna Kustannus, 2000.

Anki Lindqvist. *Sateen jälkeen*. Topvoice, 1967.

Eppu Normaali. *Valkoinen kupla*. Poko. 1986.

J.Karjalainen. *Sinulle, Sofia*. Warner, 2015.

Rauli Badding Somerjoki. *Ikkunaprinsessa*.. AAB Tuotanto, 1982 (1995).

Äänitteiltä siteeratut kappaleet

Absoluuttinen nollapiste: “Tie tomun suuntima” (san. Tommi Liimatta, säv. Tommi Liimatta & Aki Lääkkölä)

Anki Lindqvist: “Ne kesäyöt” (“Summer Nights”) (suom. san. Ulf-Erik, säv. Brian Henderson & Lisa Strike)

Eppu Normaali: “Kaikki häipyy on vain nyt” (san. Martti Syrjä, säv. Mikko Syrjä)

J. Karjalainen: “Sinulle, Sofia” (san. & säv. Jukka Karjalainen)

Rauli Badding Somerjoki: “Kuihtuu kesäinen maa” (san. Pirkko-Liisa Vakkuri, säv. Rauli Somerjoki)